

Luka

*Kile Jozaama pe pu wa wu Ja
Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama*

Jɔɔ wu ɲe Luka wɛ?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ ke ni shuun wu ni wɛ. Kitabuu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyegeee Kitabu. Wu bye Yawutu wɛ, Girekii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔɔtɔɔna wu bye wii (Kolose Sheen 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tɛge wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushɛgeɛ niɲɛɛɲɛɛ pye ni Pɔli ni shiizhan tuun wemu ni wee di bi naari na Kile wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu ɲe Yawutuu wɛ ge. Piimu p'a Yesu ɲa, na wu kapyegeee ki ɲa, na wu jomɔ pu bɛ logo ge, w'a yegeɲɛ gbegele pye pee mu fo na jomɔ nizinme ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana ɲuɲɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba sɛmɛ ɲe wɛ, na wu tun wu ɲaɲii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bɛeri p'a Girekii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we be bye kanna wu ɲe Yawutu wɛ, ba Luka ye pyaa ɲe wɛ. Wu funɲɔ bye w'i li she na koɲɔ ke bɛeri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu ɲe Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kace na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila ɲugboɲɔ

Luka 1—2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1—4:13 Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ yere ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14—9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51—19:27 Yesu ya para lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalemu ni. W'a talɛɲɛɛ niɲɛɲɛɛ niɲɛɛɲɛɛ jo wà.

Luka 19:28—23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalemu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya ɲe na foro xu ni fo na she nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana nuṅṅ

1 ¹ Na ceborona Teyofili, Keree kii k'a pye wù niṅṅ ni ge, sipyii ya ṅṅ kɔn na kee kafila kani. ² Kee keree k'a pye piimu jii na, na co ki ṅṅ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kile kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wèe mu. A ki kavɛ di ki ka na be ni ki javɛ pu wo jogana li ni. ³ Keree kii beeri k'a pye, fo ki ṅṅ kɔnduun wu ni ge, ne be ya kee suguri xuuni. Lee wuu na l'a saha na ne yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiyɛ na mu mu, Teyofili. ⁴ Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can ye pile li wa kee keree kee.

Meleke wa ya Yohana Batizelipye ze jo

⁵ Na Herɔdi yaha saanra ti na Zhude nuṅṅ ni, Yawutuu wo saraya paha shɔɔnrivɔɔ wa bye wà, wu mege di je na Zakari. Abiya wo kuruṅṅ ki wo saraya paha shɔɔnrivɔɔ wa wu bye wii. Wu shɔ bye saraya paha shɔɔnrivɛɛ nuṅṅɔfɛ Arɔn poro wa; wee mege ki bye na Elizabeti. ⁶ Pu shuun wu beeri nidiye yi bye Kile paha tãan. Zɔ wa shishiin bye pu na Kafɔ Kile wo ṅṅmɛɛjogoo ki ni we. ⁷ Ga pya be bye pu mu we, bani Elizabeti bye seganha. Pu shuun wu beeri d'a le.

⁸ Caṅa ka, na Zakari yaha saraya paha shɔɔnrivɛɛre ti ni Kile paha tãan, wu wo kuruṅṅ ki tuun wu ni. ⁹ A p'i wu paha bulo, na be ni saraya paha shɔɔnrivɔɔ pu wo kaleɛ li ni, na wu jé Kile-peeṅṅ pugbɔhɔ ki ni, wu nudanga wusuna wu le. ¹⁰ Sipyii pu beeri bye Kile-ṅerege na kpeenge ki na, wusuna wu leduun wu ni. ¹¹ A Kile wo meleke wa di wuye she Zakari na, wee meleke wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige ce. ¹² Zakari ya wee ja tuun wemu ni ge, a wu xakili di wuregi, a wu fya. ¹³ Ga, a meleke wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya we, bani ma Kile-ṅerege k'a co. Ma shɔ Elizabeti na ba ja se ma mu. Ma na ba wu mege le Yohana. ¹⁴ Ma na ba fundanga pyi, ma funṅṅ na faha, sipyijehemɛɛ na ba fundanga pye wu ze wu wuu na. ¹⁵ Wu na ba bye sipyigbɔ Kafɔ Kile paha tãan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu we. Wu na ba ji Fɛfɛere Munaa na, fo wu tigiduun ni. ¹⁶ Wu na ba Izirayeli wo sipyii niṅehemɛɛ ɲeri pu Kafɔ Kile kabaṅa yiri. ¹⁷ Sefɛere munaa le l'a bye Kile tudunmɔɔ Eli ni ge, lee ninunɔ na ba bye wu be ni w'a jaari Kile paha tãan, kɔnhɔ wu tii ni pu nagoo te yàa, wu Kile ṅmɛɛ cobaalaa ɲeri fo p'a sipyitiye fungɔnyɔ tuuyo ta, kɔnhɔ wu shi wu gbegele, wu wu yaha Kafɔ paha na.»

¹⁸ A Zakari di meleke wu pye: «Ne na lee ce viinṅṅ dii wɛ? Ne le, ne shɔ be d'a shijehemɛ ta.» ¹⁹ A meleke wu wu ṅṅ shɔ na: «Ne je Gaburiyeli. Ne

yeree Kile naha tàan. Ne tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu. ²⁰ Li wii, ma nɔ na ba bɔ, ma da já jo wɛ, fo kii keree kii nɔ ba fa caɲa kemu, bani ne jomɔ pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya dà pee na wɛ.»

²¹ Sipyii pu bæri bi Zakari sige. Wu na mɔ Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana. ²² W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya já jo ni pu ni wɛ. A p'i li cɛ na kashɛ la w'a ɲa na wu yaha Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Na wu yaha wu ya já jo wɛ, a w'i naha shesheere ta pye ni keye ni.

²³ Zakari wo labye wu cabyaa ki nɔ ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga. ²⁴ A cabyaa kii di doro, a wu shɔ Elizabeti di yere yacere na, na ɲmɔhɔ yebyaa kaguro, na jo: ²⁵ «Kafɔɔ Kile w'a li pye mu ne mu, w'a wu nii taha ne na tuun wemu ni ge, na ne fanhara keree laha ne ɲunɔ ni sipyii tɛ ni.»

Meleke w'a Yesu ze jo

²⁶ Elizabeti laa li yeɲɛ gbaara wogo ki na, a Kile di meleke Gaburiyeli tun kari Galile kulo la ni; lee meɲɛ ɲɛ Nazareti, ²⁷ na she nacebaa doɲiɲɛ fuceri wa mu. Ná wa wu bi wee co, wee meɲɛ ɲɛ Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa doɲiɲɛ fuceri wu meɲɛ ki bye Mariyama. ²⁸ A meleke wu jé wà wu yíri, na wu pye: «Fɛrɛmɛ bye, mu we w'a ɲaɲiɲɛ ta ge, Kafɔɔ Kile wa ni mu ni.»

²⁹ A Mariyama xakili di wuregi pee jomɔ pe wuu na, wu bi wu funɲɔ shaa na, we fò we kɔri na já bye leke wɛ. ³⁰ A meleke wu wu pye: «Ma ganha fya wɛ Mariyama, bani m'a ferɛmɛ ta Kile mu. ³¹ Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba wee meɲɛ le Yesu. ³² Wu na ba bye sipyigbɔ, wu na ba yiri Kile-gbotabaaga Ja. Kafɔɔ Kile na ba wu tole Dawuda wo saanra koro li kan wu mu. ³³ Wu na ba bye saan Yakuba shi wu ɲunɔ ni gbee; wu saanra t'a da ga xhɔ wɛ.» ³⁴ A Mariyama di meleke wu pye: «Lee na ba bye pyegana leke na wɛ, bani ne sanha ná shi cɛ wɛ?» ³⁵ A meleke wu wu nɔ shɔ na: «Fɛfɛere Munaa na ba digi ma na. Kile-gbotabaaga sefɛere ti ɲime na ba ma tɔ. Lee wuu na Fɛfɛere Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kile Ja. ³⁶ Li wii, ma ceboroshɔ Elizabeti wemu w'a le ge, wee bæ w'a yere yacere na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha ge, ke yeɲɛ ke wa wu laa li yeɲɛ gbaara wogo. ³⁷ Bani yafiin ya Kile jani wɛ.»

³⁸ Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafɔɔ Kile bulozhɔ wu we ne, wu li pye na mu ba m'a li jo wɛ.» Lee kadugo na a meleke wu gari, na laha wu tàan.

Mariyama ya she foro Elizabeti na

³⁹ Wee tuun wu ni a Mariyama di yìri, na gari tɔvuyo na faaboboyo fiige ki ni, na she nɔ Zhude kulo la ni, ⁴⁰ na jé Zakari kaban, na Elizabeti shaari. ⁴¹ Ba Elizabeti ya Mariyama fò mujuu li logo we, a pya wu ñehe wu funɔɔ ni. A Elizabeti di ñi Fefɛɛɛ Munaa na. ⁴² A wu mujuugboɔ wá na: «Mu ñe duba pya na toro cèe pusamaa beeri tàan! Pya we ma da ba se ge, wee be ñe duba pya! ⁴³ Jɔɔ ne ñe fo na Kafɔɔ be nu wu na pa foro na na we. ⁴⁴ Li wii ne mu fò mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di ñehe ne funɔɔ ni. ⁴⁵ Mariyama, mu ñe duba pya, bani Kafɔɔ Kile ya yemu jo mu mu ge, mu ya dà li na na yee ñɔ na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

⁴⁶ A Mariyama di jo:

«Ne Kafɔɔ Kile peɛ na zɔ wu na.

⁴⁷ Na funɔɔ nidanga wo wu ñe na Shɔvɔɔ Kile ni,

⁴⁸ bani wu bulozhɔ we w'a wuyɛ tirige ge,
w'a wu ñii taha wu na.

Li wii, na co nime na, shi we w'a ma ge,
wu beeri na ba ne pyi duba pya,

⁴⁹ bani Se Beeri Fɔɔ Kile ya kagboɔ pye ne mu,
wu mege ki ñe fɛfɛɛɛ.

⁵⁰ W'a ñuɔɔ ñaari wu ñii fyaara sipyii na,
fo na she nɔ pu shi nibama wu beeri na.

⁵¹ W'a sefɛɛɛ keree pye ni wu keye ni,
na tabaara fungɔɔɔ caaga.

⁵² W'a fanhafɛɛ tirige na laha pu saanra korogoo na,
pii p'a tigi ge, na pee yirige.

⁵³ W'a xuugo fɛɛ tin yalijenɛɛ na,
na lafɛɛ kewayaya wuu yaha kari.

⁵⁴ W'a wu kapyebye Izirayeli wu tege.

A wu funɔɔ di do ni wuyɛ pyaa ñipaara keree ki ni

⁵⁵ Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa na fo gbee
ma na jo, ba w'a bi ñɔmɛɛ li lɔ
wù sefeɛɛ pu mu we.»

⁵⁶ A Mariyama di gori Elizabeti yìri, na yeye taanri shishiin pye. Lee kadugo na na guri kari wu puga.

Yohana Batizelipye ze keree

⁵⁷ Elizabeti tigiduun ya pa nɔ ge, a wu funana se. ⁵⁸ Ba wu tiinjii ni wu cebooloo p'a logo na Kafɔɔ Kile ya wu jijaara ti peɛ wu shizhaa na we, na binne funɔ tɔan ni wu ni.

⁵⁹ Pya wu cazege caɲa gbarataanri wogo, a p'i ba di ba wu cekɔnɔ pye. Pu funɔɔ bye p'i wu to Zakari meɛ le wu na, ⁶⁰ ga, a nufɔɔ wu jo na: «Ahayi, wu meɛ ki da le Yohana.» ⁶¹ A p'i wu pye na: «Ga mu sipya wa shishiin meɛ di wa mu-i de?» ⁶² A p'i pya wu to wu yege ni jaha shesheere ni, na wu funɔɔ wa wu meɛ keke le pya wu na we? ⁶³ A Zakari di walaa sha pu mu, na yi ka wu na na: «Wu meɛ ki wa Yohana.» A l'i pu beeri fo. ⁶⁴ Taapile ni a Zakari ɲɔ k'i mugi, a wu ja na yu, na Kile sɔ. ⁶⁵ A pu tiinjii pu beeri di fya. Sipyii pu bi lee nibyii le yu Zhude faaboboyo fiige ki beeri ni. ⁶⁶ Yi logovee beeri bi pu funyɔ shaa ni kii keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na ba bye jaha we?» Bani Kafɔɔ Kile wo sefeere ti bye wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

⁶⁷ Wee tuun wu ni a pya wu to Zakari di ji Fefeere Munaa na. A wu kapaɲaa jo na:

⁶⁸ «Kafɔɔ Izirayeli wo Kile we w'a sɔni,
bani w'a wu jii taha wu sipyii pu na,
na pu ɲuɲɔ wolo.

⁶⁹ W'a Shɔvɔɔ baraga wo yirige wèe mu
na foro wu kapyebye Dawuda shi wu ni.

⁷⁰ Wu bi wee kaa jo fo taatuunɔ ni
wu tudunmɔɔ fefeere wuu pu ɲɔ ni,

⁷¹ na wu na ba wèe tánha wù pɛen na,
na wù shɔ na wù wolo wù kɔvee beeri keɲe ni,

⁷² na wu jijaara keree ɲɔ fa wù sefelee pu shizhaa na,
na wu fungɔngɔ yaha wu fefeere ɲɔmɛe li na.

⁷³ Wu bi kàa wù sefele Ibirayima mu,

⁷⁴ na wu na ba wù shɔ wù pɛen na,
kɔnhɔ wù lowagaa wuu di da labye pyi wu mu,

⁷⁵ wù bye fefeere wuu,

nidiimee wu jaha tɔan

wù shi wu caɲa ɲehɛe ki beeri ni.

⁷⁶ Mu be na pya, ma na ba yiri

Kile-gbɔtabaaga tudunmɔ,

bani ma na ba ɲaari Kafɔɔ pahagbaa na,

na wu korogoo ki yari.

⁷⁷Ma na ba li she wu sipyii pu na
na wu na ba juwuuro kan pu mu,
bani pu jurumu w'a yafa pu mu

⁷⁸wèe wo Kile wu wo nijaara te
ni wu saama pu gbɔɔɔ ni.

Yee gbɔɔɔ ni nimugunɔ ya nɔ wèe na
na yiri fugba we ni.

⁷⁹Pii p'a tiin piige ni ni xu nime ni ge,
w'a kpɛɛngɛ yeege pee mu,
na wèe tɔɔyɔ yaha naniɛe koo ni.»

⁸⁰Ayiwa, wee pya wu bi legi, na se naha na fungɔngɔ fɛere ni. A wu gori
siwaga ki ni, fo na she wu sheduun nɔ Izirayeli na.

Yesu ze keree

(Macao 1:18-25)

2¹Wee tuun wu ni Orome saannaa Ogusiti bi tuduro kan na fiye yi
sipyii pu bæeri meye yi ka. ²Pee kama pu nizhiime ya Kirinusi ta wu
ɲe Siiri fiige ki gbafenɛeri. ³A sipyii pu bæeri di gari pu kulogoo ni, kɔnhɔ
pu meye di she ga wà.

⁴A Yusufu be di foro Nazareti ni, lee ɲe Galile fiige ki kulo la. Na gari
Betilehemu kulo li ni Zhude fiige ki ni, lee ɲe saannaa Dawuda wo kulo
le. Bani Dawuda shi shen wu ɲe wii. ⁵A wu gari wà, kɔnhɔ wu ni wu
curɔ Mariyama meye di she ga. Mariyama laa wo wu bye. ⁶Na pu yaha
Betilehemu ni, a Mariyama tigiduun di nɔ. ⁷A wu wu funazhiire se, na
fàya migile pya wu na, na wu sinniɲe shɔngɔ logbakɔɔ ni, bani pu ya
xuu ta nabuun tatigiɲe puga ki ni we.

Meleke wa ya wuye she yatɔɔnahamaa pu na

⁸Yatɔɔnahamaa pii bye kee fiige ki ni, pee bi shuun ɲii na siponɔ ki
ni, na pu yatɔɔyɔ kaseri. ⁹A Kile wo meleke wa di ba yere pu ɲɔ na. A
Kafɔ Kile wo nɔɔɔ wu ɲi ɲi pu kabaya yi bæeri na. A p'i fya xuuni. ¹⁰Ga,
a meleke wu pu pye: «Yi ganha fya we, bani fundangbɔhɔ Jozaama n'a
da jo yi mu, pee na ba bye sipyii pu bæeri wo. ¹¹Wii mɛ, Shɔɔɔ w'a se
nija yee mu Dawuda kulo li ni, wee wu ɲe Kirisa we, na nɔhɔ pye Kafɔ
we. ¹²Li naha sheshɛere ti wa te, yi na ba pubinne la ɲa, fàya na migile
li na, na li sinniɲe shɔngɔ logbakɔɔ ni.» ¹³Taapile ni a melekeɛ kuruyo
niɲehɛye di ba binne wee meleke wu tàan, na yiri fugba we ni. Pu bi Kile
sɔni na yu:

¹⁴«Kile w'a sɔni fugba lii lii we ni!

ƆaƆiƆe ki pye ƆiƆe ke na
wu Ɔidaan sipyii ƆiƆe ni!»

¹⁵ Ba pee melekee p'a laha yatɔɔnahamaa pu tãan, na kari fugba we ni we, a yatɔɔnahamaa p'i yi jo puyɛ mu na: «Yi pa wù she fo Betilehemu ni. Le kapyexhɔ le kaa Kafɔ Kile ya jo wù mu ge, wù she li Ɔa.» ¹⁶ A p'i gari tɔvuyo na, na she Mariyama ni Yusufu ta wà, ni pubinne le; lee bi sinniƆe shɔngɔ logbakɔɔ ni. ¹⁷ Ba p'a pubinne li Ɔa we, jomɔ pemu ya jo pu mu wee pya wu shizhaa na ge, a p'i pee paari. ¹⁸ A l'i bye kakanhana yatɔɔnahamaa pu jomɔ pu logovɛɛ pu beeri mu. ¹⁹ A Mariyama di kii keree kii beeri yaha wuyɛ funƆɔ ni, na wu funƆɔ kɔɔn ki na. ²⁰ Lee kadugo na a yatɔɔnahamaa p'i guri, na ganha na Kile peɛ, na wu sɔni, na gaarƆi, p'a keree kiimu logo, na kiimu Ɔa ge, kee beeri wuu na. Ki beeri ya pye na be ni meleke wu wo jomɔ pu jogana li ni pu mu.

Yesu meƆe k'a le

²¹ Ba pubinne li cabyaa gbarataanri w'a fa we, a p'i wu cekɔɔnrɔ pye na wu meƆe le Yesu. Meleke w'a bi kee meƆe ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacerɛ na we.

Yesu ya kan Kile mu Kile-peɛƆe pugbɔhɔ ki ni

²² Ba Mariyama siveere ti cabyaa k'a fa we, na saha ni Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalemu ni, na she wu kan Kafɔ Kile mu, ²³ ma na jo ba l'a ka Kafɔ Kile wo saliya wu ni we na: «Funazhiigee ki beeri ki pye Kafɔ Kile wogoo.»* ²⁴ Kafɔ Kile wo saliya w'a bi fefeere saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee be wolo: «Xobangaa shuun kelee gbegbe shazhibiye|Gbegbe shazhira shuun.»*

²⁵ Ná wa bye Zheruzalemu ni wu meƆe Ɔe na SimiƆɔ. Sipyitiime, Kile Ɔii fyaara sipyaa wu bye wii. Wu bi Izirayeli wo Shɔvɔɔ wu sigeɛ; Fefeere Munaa bye wu na. ²⁶ Lee bi li she wu na na Kile na ba Shɔvɔɔ wemu tun na pa ge, na SimiƆɔ da xhu ni wu ya wu Ɔii taha wee na we. ²⁷ A Fefeere Munaa l'i wu paha co na kari Kile-peɛƆe pugbɔhɔ ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefɛe p'a jé ni wu ni saliya wu keree ki zhɔɔnri wuu na ge, ²⁸ a SimiƆɔ di pubinne li lɔ wu keye ni, na Kile sɔ na jo:

²⁹ «Kafɔ Kile, nime ma na já ma bulo wu yaha
w'a gaarƆi ƆaƆiƆe na, na be ni ma jomɔ pu ni,

³⁰ bani na Ɔii l'a Shɔvɔɔ wu Ɔa,

³¹ m'a wemu gbegele sipyii pu beeri mu ge.

³² Wu na ba bye kpɛenge,

*2:23 Ekizode 13:2, 12, 15   *2:24 Levitike 12:8

na kpeenge yeege shi wu beeri mu,
ali wemu be je Yawutuu we,
na nɔɔɔ taha Izirayeli, ma sipyii pu na.»

³³ Simijɔ ya jomɔ pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu. ³⁴ A Simijɔ di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayeli sheen nijehemee tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye jaha sheshere, nakaara na ba byi temu keree na ge, ³⁵ kɔnhɔ sipyijehemee fungonyɔ di foro kpeenge na. Mu kunnɔ Mariyama, nere wa na ba mu kanha, kanna nmɔpara l'a ma zo su.»

Kile tudunmɔɔ Anɛ keree

³⁶ Cee Kile tudunmɔ wa be bye wà, wee mege bye Anɛ. Fanuweli poro wu bye wii, Azeri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi nijeheme ta. Wu donije wo, nacebaa wo w'a kan ná wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee ná wu ni, lee kadugo na a ná wu xhu. ³⁷ A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kelee gbarataanri ni sheshere (84) xɔ. Wu bi foro Kile-peene pugboho ki kaaja ki ni we, ga wu bi Kile pele caja fara piige na, na suun leni na Kile jɛeri. ³⁸ A wee di nɔ pu na wee tuun wuye pyaa ni, na baraga taha Kile na. A wu jo wee pya wu shizhaa na juwuuro ti sigevee pu beeri mu Zheruzalemu ni.

³⁹ Kafɔ Kile ya jomehe kiimu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kile mu ge, ba Yesu sefee p'a kee beeri jo fa we, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazareti ni. Lee je puye pyaa wo kulo le. ⁴⁰ Pya wu bi legi, na baraga taa. Wu bi ji fungongo feere na, Kile wo fereme pe bye wu na.

Yesu ya yee ke ni shuun ta

⁴¹ Kile ya Yawutuu juɔɔ wolo bulooro ni Misira fiige ki ni. A tee juwuuro t'i jeri kalene pu mu. Yee beeri Yesu sefee pu na she lee kalene le gba Zheruzalemu ni. ⁴² Ba Yesu ya yee ke ni shuun ta we, a p'i gari Zheruzalemu ni kalene li ni, na be ni pu wo kalee li ni. ⁴³ Ba kalene li cabyaa k'a fa we, a p'i koo lo na se puga, ga, a Yesu nɔhɔcere wo wu gori pu kadugo Zheruzalemu ni, wu sefee pu bi lee ce we. ⁴⁴ A p'i li yaha na Yesu na da ni pee jaarinii pu ni. A p'i caja nigin jara pye na wu shaa pu cebooloo, ni pu cevee pu te ni. ⁴⁵ Pu ya wu ja-e ge, na guri pa wu sha Zheruzalemu ni. ⁴⁶ Cabyaa taanri nidorogo na, a p'i she wu ta Kile-peene pugboho ki ni, wu nidenge ki bye saliya karamogolɔ pu nije ni, na pee jomɔ nuri, na pu yegee. ⁴⁷ Pii pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a wu fungongo feere te, ni wu joshɔɔ ti pyegana di bye pu beeri mu kakanhana. ⁴⁸ Ba wu sefee p'a wu ja we, a l'i bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye:

«Pya, leke na m'a le pye wu na we? Li wii! Ne ni ma to wu funjɔnrɔɔ wuu pu bi mu shaa.»

⁴⁹ A wu pu pye: «Ɔaha na yi bi na shaa we? Ta yee ya li ce na ne yaa na ta na To Kile wu puga ki ni we?» ⁵⁰ Ga jomɔ pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee ce we.

⁵¹ A Yesu di gari ni pu ni Nazareti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii beeri yaha wuyɛ funɔɔ ni. ⁵² Yesu bi legi fungɔngɔ ni ceepuuro ni; a wu kaa di daan Kile ni sipyii pu beeri ni.

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere

(Macao 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28)

3 ¹ Oromɛ saannaa Tiberi wo saanra ti yee ke ni kaguro wuu, lee wa bi Pɔnsi Pilate ta Zhude fiige ki gbafenɛeri; Herɔdi di bye Galile fiige ki puɔɔ ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiie yi puɔɔ ni; Lisipasi di bye Abileni fiige ki puɔɔ ni. ² Ane ni Kayife bi bye saraya jaha shɔɔnriveɛ puɔɔfɛɛ[saraya jaha shɔɔnriveɛ puɔɔfɔɔ. Wee tuun wu ninumɔ ni, a Kile jomɔ p'i nɔ Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni. ³ Yohana bi Zhuruden Gba lɔhɔ ki kulogoo ki beeri jaari, na Kile jomɔ pu yere pyi sipyii pu mu na pu daajeɛ jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu. ⁴ Ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔ Ezayi wo Kitabu wu ni we na:

«Mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!

⁵ Loguuyo ye beeri na ba ni daanna.

Faaboboyo ni boboɔɔ ki beeri

na ba digi na daanna.

Konahaya ye beeri na ba dii.

Takokaya ye beeri nɔ na ba daanna.

⁶ Kile ya Adama nagoo shuu shɔgana lemu na ge,

sipyii beeri na ba lee ja.»*

⁷ Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana le jaha na we? ⁸ Kapyegeɛ kiimu k'a li shɛɛ na y'a daajeɛ jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha ba yu yiye funyɔ ni na Ibirayima wu je yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na já ye faakageeye ye ɔeri na pye Ibirayima nagoo. ⁹ Ali nime, kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki je ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni.»

* 3:4-6 Ezayi 40:3-5

¹⁰ A sipyiire t'i ganha na wu yegee na: «Wee tuun wu ni wèe ya yaa na leke pye wè?» ¹¹ A wu pu ɲɔ shɔ na: «Fadeye shuun ɲe wemu mu ge, wu nigin kan funmɔ fɔɔ mu. Yalige yaaga ɲe wemu mu ge, wu be wu li pye mu.»

¹² A fanhafɛɛ wari shɔɲɔɲɔ pii be di ba, konhɔ p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamɔɔ, wèe ya yaa na leke pye wè?» ¹³ A wu pu ɲɔ shɔ na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga shɔ di dorɔ wee ɲuɲɔ ni wè.»

¹⁴ A sɔɔsɔsɔ pii be di wu yege na: «Wèe do, wèe ya yaa na leke pye wè?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari shɔ wu na fanha na wè. Yi ganha kafineye taga wa shishiin tɔɔɔ le wè. Y'i yiyɛ yaha yi saraa na.»

¹⁵ Sipyii pu bi lee ɲibaɲa sigeɛ, pu beeri bi pu funyɔ kɔɔn Yohana shizhaa na, wu bu da wee ɲe Kirisa wu wè. ¹⁶ A Yohana di pu beeri ɲɔ shɔ na: «Ne kunni wa yee batizeni lohɔ ye ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya ɲehɛ ne wogo na. Ne yaa ni wu tanhaya mɛɛɛ be zanha ni wè. Wee na ba yi batize Fɛfɛɛɛ Munaa ni na ni. ¹⁷ Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɲe ni, wu na ba wu shinma saɲa ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sòrogo nafugibaaga ni.» ¹⁸ Yohana bi jomɔ patii ɲiɲehɛmɛ be taga na sipyii pu yeri, na Kile wo Jozaama pe yu pu mu.

¹⁹ Ga Yohana bi fiige ki ɲuɲɔfɔɔ Herɔdi nahama she wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi kɔn shɔ wu na. Na wu nahama jo wu na wu kakuuyo yisaya beeri be wuu na. ²⁰ Lee kadugo na a Herɔdi di kakuuno la be pye sanha na Yohana le kaso ni.

Yesu Kirisa batizeli

(Macao 3:13-17; Marika 1:9-11)

²¹ Ba sipyii pu beeri ya batize xɔ wè, a Yesu be di batize. Na wu yaha Kile-ɲerege ki na, a fugba wu ɲɔ di mugi; ²² a Fɛfɛɛɛ Munaa di digi wu na, ba gbege shazhira ɲe wè. A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu ɲe ne ɲidaan Ja, mu kaa ya dan ne ni tehene baa.»

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige

(Macao 1:1-17)

²³ Yesu ya wu labye wu ɲɔ kɔn tuun wemu ni ge, wu shi wu bi yee kelee taanri (30) shi xɔ. Sipyii fungɔngɔ na na Yusufu ja wu ɲe wii.

Yusufu bi bye Heli ja.

²⁴ Heli ya foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

Levi di foro Meliki ni.

- Meliki di foro Zhanayi ni.
 Zhanayi di foro Yusufu ni.
 25 Yusufu di foro Matitiya ni.
 Matitiya di foro Amosi ni.
 Amosi di foro Naxhumi ni.
 Naxhumi di foro Esili ni.
 Esili di foro Nagayi ni.
 26 Nagayi di foro Makati ni.
 Makati di foro Matitiya ni.
 Matitiya di foro Simeyi ni.
 Simeyi di foro Zhoseki ni.
 Zhoseki di foro Zhoda ni.
 27 Zhoda di foro Zhokana ni.
 Zhokana di foro Eresa ni.
 Eresa di foro Zorobabeli ni.
 Zorobabeli di foro Salaceli ni.
 Salaceli di foro Neri ni.
 28 Neri di foro Meliki ni.
 Meliki di foro Adi ni.
 Adi di foro Kosamu ni.
 Kosamu di foro Elimada ni.
 Elimada di foro Eri ni.
 29 Eri di foro Zhouwe ni.
 Zhouwe di foro Elizeri ni.
 Elizeri di foro Zhorimu ni.
 Zhorimu di foro Matati ni.
 Matati di foro Levi ni.
 30 Levi di foro Simijɔ ni.
 Simijɔ di foro Zhuda ni.
 Zhuda di foro Yusufu ni.
 Yusufu di foro Zhɔnamu ni.
 Zhɔnamu di foro Eliyakimu ni.
 31 Eliyakimu di foro Meleya ni.
 Meleya di foro Mena ni.
 Mena di foro Matata ni.
 Matata di foro Natan ni.
 Natan di foro Dawuda ni.
 32 Dawuda di foro Zhese* ni.
 Zhese di foro Obedi ni.

---

*3:32 **Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

- Obedi di foro Bowazi ni.
 Bowazi di foro Salimɔ ni.
 Salimɔ di foro Nasɔn ni.
 33 Nasɔn di foro Aminadabi ni.
 Aminadabi di foro Adamini ni.
 Adamini di foro Arini ni.
 Arini di foro Ɛsirɔmu ni.
 Ɛsirɔmu di foro Pɛrezi ni.
 Pɛrezi di foro Zhuda ni.
 34 Zhuda di foro Yakuba ni.
 Yakuba di foro Ishaaga ni.
 Ishaaga di foro Ibirayima ni.
 Ibirayima di foro Teraki ni.
 Teraki di foro Nakɔri ni.
 Nakɔri di foro Serugi ni.
 35 Serugi di foro Eregu ni.
 Eregu di foro Pɛlegi ni.
 Pɛlegi di foro Heberi ni.
 Heberi di foro Selaki ni.
 36 Selaki di foro Kayinamu ni.
 Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
 Aripakisadi di foro Semu ni.
 Semu di foro Nuxhun ni.
 Nuxhun di foro Lemeki ni.
 37 Lemeki di foro Metusela ni.
 Metusela di foro Henɔki ni.
 Henɔki di foro Zheredi ni.
 Zheredi di foro Maleleli ni.
 Maleleli di foro Kena ni.
 38 Kena di foro Enɔsi ni.
 Enɔsi di foro Seti ni.
 Seti di foro Adama ni.
 Adama di foro Kile ni.

Yesu Kirisa nɔwuuro

(Macao 4:1-11; Marika 1:12-13)

4 ¹ Ba Yesu ya ni Fefɛere Munaa li na wɛ, na guri yiri Zhuruden Gba wu ɲɔ ki na. A Fefɛere Munaa di wu jaha co na kari siwaga ki ni. ² A wu cabyaa kelee sheshɛere (40) pye Shitaanni na wu taanna na wii. Wu ya ta

yalige ka shishiin li yee caya yi na wε. Yee caya yi na toro xɔ, a xuugo di wu ta.

³Wee tuun wu ni a Shitaanni di wu pye: «Ma bi jε Kile wo Ja we, ke faakagerε ke pye na ki jεri buuri.» ⁴A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

⟨Jɔ yalige ye wa sipya jɔ shaa wε.⟩^{*}»

⁵Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na she kojɔ saanra ti bεeri she wu na taapile ni. ⁶A Shitaanni di wu pye: «Ne na te jupjɔ fεere te ni ti nɔɔɔ wu bεeri kan ma mu, bani t'a jε ne keje ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu. ⁷Ma bu nuguro sin ne fεe ni, yee bεeri na bye ma woyo.» ⁸A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

⟨M'a ma Kafɔ Kile ye pele,

ma da labye pyi wee ye nigin mu.⟩^{*}»

⁹A Shitaanni di wu jaha co sanha, na kari Zheruzalemu ni, na wu yaha Kile-peεje pugboho ki jidii li ni, na wu pye: «Ma bi jε Kile wo Ja we, kɔn to jije na. ¹⁰Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

⟨Kile na ma kaa jo wu melekεε pu mu

na p'a ma kasεri.

¹¹Pu na ma co pu keye ni,

kɔnhɔ ma tɔɔɔ ganha bu guu kagerεje

yafiin na wε.⟩^{*}»

¹²A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

⟨Ma ganha bu ma Kafɔ Kile taanna wii wε.⟩^{*}»

¹³Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti bεeri ni wε, na gari na wu yaha wà, fo wu jidaan tuun wa betii.

Yesu ya wu labye jɔ kɔn Galile fiige ki ni

(Macao 4:12-17; Marika 1:14-15)

¹⁴A Yesu di guri she Galile fiige ki ni Fefεere Munaa gbɔɔɔ ni. Wu mege ki bi foro fiige ki bεeri ni. ¹⁵W'a bi sipyii kalaa pu Kile-peεje piyeye yi ni, sipyii pu bεeri di wu pele.

Nazareti sheen ya dà Yesu na wε

(Macao 13:53-58; Marika 6:1-6)

¹⁶Yesu ya nɔ Nazareti ni, xuu wemu ni w'a bii ge, na jε Kile-peεje puga ki ni cadeεge ki ni, na yiri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa. ¹⁷A p'i Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu kan wu mu. A wu wu jɔ mugi na xuu wa ta wà, l'a ka wà na:

* 4:4 Duterεnɔme 8:3   * 4:8 Duterεnɔme 6:13   * 4:10-11 Zaburuu 91:11-12

* 4:12 Duterεnɔme 6:16

¹⁸ «Kafɔɔ Munaa wa ne na,
 bani w'a ne tire,
 kɔnhɔ ne Kile Jozaama jo la baa fee mu.
 W'a ne tun na ne wu buloo ni kasolemeɛ faha,
 di fyenmeɛ jemugunɔ yere pye,
 di cɔnrɔmɔ fee wolo pu kanhama ni,
¹⁹ di Kafɔɔ wo fereme yee li yere pye.»*

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu ɔɔ tɔ, na wu kan kapyebye wu mu, na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kile-pɛɛɛɛ puga ki sipyii pu bæri di nahaya kɔ le wu ni. ²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ɔɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomɔ pe y'a logo nijaa ge, pee ɔɔ ya fa.» ²² Pu bæri bi wu mesaana yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we je me Yusufu ja wu we?»

²³ A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talene le jo na: «Were pyeɔɔ maye cuunɔ.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kaperinɔmɔ ni ge, wèe ya ki kaa logo, ki shi pye nahame be maye pyaa kulo li ni.» ²⁴ A wu jo sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, Kile tudunmɔ wa shishiin ya joni na ɔɔgi wuyɛ pyaa kulo ni we. ²⁵ Ga n'a da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa nijehemeɛ bi bye Izirayeli fiige ni Kile tudunmɔɔ Eli cana nii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugboɔ di jé kee fiige ki bæri ni. ²⁶ Lee be na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni we, fo naxhugoshɔ wa, wee bye Sidɔn fiige kulo la ni, lee mege je Sarepita. ²⁷ Togo fee nijehemeɛ be di bi bye Izirayeli fiige ki ni Kile tudunmɔɔ Elize cana nii ni. Lee be na wa shishiin ya cuunɔ pee ni we, fo Siiri fiige sipya wa, wee mege ki bye Nama.»

²⁸ Ba Kile-pɛɛɛɛ puga ki funɔɔ sipyii pu bæri ya pee jomɔ pu logo we, a pu logoo di yiri xuuni. ²⁹ A p'i yiri, na Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yereɛ bobonɔ kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee ɔunɔ ni, na p'i wu ɔmununɔ shan bobonɔ ki wege ki ni. ³⁰ Ga, a Yesu kunni di doru pu niɛ ni, na gari.

Ná we w'a bi kanha jina keɛɛ ni ge

(Marika 1:21-28)

³¹ A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee mege je Kaperinɔmɔ. W'a bi sipyii pu kalaa cadeɛnye yi na wà. ³² A wu kalaa wu kangana l'i pu paha wɔ xuuni, bani w'a bi yu ni sefeere ni.

³³ Ná wa bye Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni jina na je wu ni, a wu xhuulo ni mujuugboɔ ni na: ³⁴ «Eyi! Jaha mu di zhaa wèe feni we Yesu Nazareti shen? M'a pa ba wù kyeeɛgi ge? Ne mu shi ce, Kile Fefeere wo mu je.» ³⁵ A

* 4:18-19 Ezayi 61:1-2

Yesu di din jina wu na na: «Cari maye na! M'a foro we ná we ni!» A jina wu wu shan niŋe na pu beeri niŋe ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na we. ³⁶ A l'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu, fo pu na puyɛ yegee na: «Le kaa le be do? Fanha ni sefeere ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!» ³⁷ Lee wuu na Yesu mege ya fiige ki beeri círi.

Yesu ya yama fee niŋehemee cuuŋɔ

(Macao 8:14-17; Marika 1:29-34)

³⁸ Ba Yesu ya foro Kile-peeŋe puga ki ni we, na gari Simɔ kaban. Lee di Simɔ yafezho niganhaŋa ta ceefuuro keŋe ni, a p'i Yesu ŋeeri na wu wu cuuŋɔ. ³⁹ A Yesu di she leele wu ŋuŋɔ ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile ni a wu yiri, na labye ŋɔ kɔn, na pu keree yaa.

⁴⁰ Caŋa ki na to xɔ, a sipyii di she wu yiri ni pu yama fee beeri ni. A wu wu keye taha pu beeri nigin nigin na, na pu cuuŋɔ. ⁴¹ A jinaa be di foro sipyiŋehemee ni, p'a bi zele na: «Mu ŋe Kile Ja we.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta sɔɔ pu jo we, bani pee ya ce na wee wu wa Kirisa we.

Yesu ya Kile kafila jo Kile-peeŋe piyeye yi ni

(Marika 1:35-39)

⁴² Ba niga k'a mugi we, a Yesu di yiri kari siponɔ ki xuu wa ni. Sipyii pu bi wu shaa. Ba p'a she nɔ wu taan we, na wu kuuri kɔnhɔ wu ganha gari di pu yaha we. ⁴³ Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii ne wu Kile saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisaŋaa be ni, bani lee wuu na ne tun.» ⁴⁴ W'a bi Kile Kafila wu yere pyi Yawutuu fiige ki Kile-peeŋe piyeye yi ni.

Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu yiri

(Macao 4:18-22; Marika 1:16-20)

5 ¹ Caŋa ka na Yesu yaha Zhenezareti Gba lohɔ ki ŋɔ na, sipyii pu bi wu cɔnri, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo. ² A wu kɔrɔɔyɔ shuun wa ŋa gba lohɔ ki ŋɔ na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu jɔlɔ jii. ³ A wu jé kee kɔrɔɔyɔ ka ni, kee bye Simɔ wogo, na li sha Simɔ mu na wu kɔrɔɔyɔ ki nunuŋɔ kɔŋɔ ki na jeri. Ba lee ya pye we, a wu diin kɔrɔɔyɔ ki ni, na sipyii pu kalaa.

⁴ Ba Yesu ya xɔ jomɔ pu ni we, a wu Simɔ pye: «Kɔrɔɔyɔ ki fulo tacogonɔ ki ni, y'i yi jɔlɔ pu wá lohɔ ki ni fyaa pu feni!» ⁵ A Simɔ di wu ŋɔ shɔ na: «Karamɔɔyɔ, wée ya shɔn labye na, wée ya ta yafiin be co we. Ga, ma jomɔ pu wuu na, ne na jɔ wu wá lohɔ ki ni.» ⁶ Ba lee ya pye we, a p'i fyanehemee co, fo pu jɔ w'a ŋɔ kɔn na gɔɔn. ⁷ A p'i ganha na pu kaafee pii kani ni keye ni kɔrɔɔyɔ katii ni, na pu pa pu tege. A pee di ba. A p'i kɔrɔɔyɔ shuun wu beeri ni, fo kɔrɔɔyɔ yi na zhaa da minee lohɔ ki ni.

⁸ Ba Simo Pyeeri ya lee ja we, a wu nuguro sin Yesu fee ni, na jo: «Kafɔ, laha ne taan, bani jurumupye ne ne.» ⁹ Pu na pii fyanhemee pii co, a l'i bye kakanhana pu ni pu kaafee pu beeri mu. ¹⁰ Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simo kariinii ge, pee be bi li ta kakanhana. A Yesu di Simo pye na: «Ma ganha da vya we. Ga nime, ma na ba bye sipyii shavɔ.» ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i ba korɔyɔ yi yereɛe korɔ ki na, na yi beeri yaha wà, na daha wu feni.

Yesu ya togo fɔ wa cuuɔ

(Macoo 8:1-4; Marika 1:40-45)

¹² Na Yesu yaha kulo la ni, ná wa bye wà, togo bye wu cére ti beeri na. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni we, a wu do na wu paha buri niɛe na, na wu jeeri, na jo: «Kafɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já ne cuuɔ.» ¹³ A Yesu di wu keɛe yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Ne sɔɔ mu wu cuuɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ. ¹⁴ A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye paha jo wa shishiin be mu we. Ga, she maye she saraya paha shɔɔnriwɔ wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuuɔ.»

¹⁵ Lee be na, a Yesu mege di ganha na foro na se paha na, fo sipyiire t'a pa tiye pinne wu yiri, konho p'i wu jomɔ pu logo, pu yama pu be di xhɔ. ¹⁶ Ga Yesu bi se na Kile jeeri wu ye nigin siponɔ ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔ wa cuuɔ

(Macoo 9:1-8; Marika 2:1-12)

¹⁷ Caɲa ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizheen ni saliya karamɔɔɔɔ pii nidéenye bye wà. P'a bi pa na yiri Galile ni Zhude kulogoo ki beeri ni, ni Zheruzalemu ni. Kafɔ wo sefeere ti bye Yesu ni na yama fee pu cuuɔ. ¹⁸ A sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu leɛe puga ki ni pu sinniɛe Yesu paha taan. ¹⁹ Sipyii pu jehere keɛe ni, pu ya já gbara Yesu na we. A p'i dugi puga ki juɔɔ ni na kataɲa ki xuu wa lahala, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu paha taan sipyii pu niɛe ni.

²⁰ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja we, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ²¹ A saliya karamɔɔɔɔ ni Farizheen p'i ganha na yu puye funyɔ ni na: «We ná we ne sipya weke we, fo wu na Kile mege kyeeɛgi we? Joɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu, ni Kile ye be we?» ²² A Yesu di pu fungɔnyɔ ce, na pu pye na: «Jaha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni we?» ²³ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri m'a ma yasinnege ki lo, ma da paari.» Leke l'a faha we? ²⁴ Ga, konho y'i li ce na Sipya Ja wu yaha niɛe ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu

yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ne w'a jo mu: Yiri, m'a ma yasinnege ki lo m'a se puga!» ²⁵ Taapile ni a wu yiri pu beeri jii na, na wu yasinnege ki lo na gaaji puga, na baraga teri Kile na. ²⁶ A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu na baraga teri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wèe ya kakanhana ja nijaa.»

Yesu ya Levi yiri

(Macao 9:9-13; Marika 2:13-17)

²⁷ Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafæe wari shɔvɔɔ wa ja, wee mæge ki bye Levi. Wee nidæenge ki bye fanhafæe pu wari wu tashɔɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na feni!» ²⁸ A Levi di yanmuyɔ yi beeri yaha wà, na yiri, na daha wu feni.

²⁹ Lee kadugo na a Levi di ba yaligee nijehenje yàa Yesu mu wu kaban. Fanhafæe wari shɔvæe nijehemæe ni sipyijehemæe piitiilee be pu bi pinne na li ni pu ni. ³⁰ A Farizheen ni saliya karamɔɔɔɔ di ganha na wu zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Jaha na yee di li, na gbuu ni fanhafæe wari shɔvæe, ni jurumupyii piitiilee be ni wæ?» ³¹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Sicuumɔ fæe mago je wære fɔɔ na wæ, fo yama fæe. ³² Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri wæ, fo jurumupyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nile keree

(Macao 9:14-17; Marika 2:18-22)

³³ Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni tægege nijehenje ni, na Kile jæeri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.» ³⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ne je ba cenabun poo je wæ. Yee na já cenabun poo kaafæe karamu pu suun le, na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? ³⁵ Ga caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ pu be na suun leni.»

Ne wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaale ni we

(Macao 9:16-17; Marika 2:21-22)

³⁶ A Yesu di le talen le be jo pu mu na: «Wa shishiin da ga fajuno sheengi favonɔ na, di dara falege na wæ. Lee bu bye, favonɔ ki nizheengeje na gori, favonɔ li be da ga be falege ki na wæ. ³⁷ Wa shishiin di wa da ga duvenfomɔ le foroyo nileyè ni wæ. Lee bu bye, duvenfomɔ wu na foroyo yi sheengi, duven wu na wo, foroyo yi be na gyæegi. ³⁸ Ga duvenfomɔ ya yaa na le forofoyo ni. ³⁹ Ayiwa, we w'a duven nile gba ge, wee da ga sɔɔ duvenfomɔ na wæ, bani w'a ma jo na: «Nile wu w'a taan.»»

Yesu ya yemu jo cadeenge ki keree na ge

(Macao 12:1-8; Marika 2:23-28)

6¹ Cadeenge ka ni, Yesu bi doroo shinma kereye ya te ni. A wu kalaapiire ti shinma seye ya kon, na yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun.

² A Farizheen pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye cadeenge ni we, naha na yee di lee pyi we?»

³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nohomoo pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-e ge? ⁴ W'a je Kile-peeje puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juyo ya lo na li, na ya kan wu tahama-nohomoo pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li ni saraya naha shonrivoo pu ye be we. Ta yee sanha lee kalaa we?» ⁵ A Yesu di pu pye sanha: «Sipya Ja wu je cadeenge ki be Kafoo.»

Yesu ya na kewaga foo wa cuungo cadeenge ka ni

(Macao 12:9-14; Marika 3:1-6)

⁶ Cadeenge ka be ni Yesu ya je Kile-peeje puga ka ni na sipyii kalaa. Na wa bye wa wu kanige keje ke na waha. ⁷ A saliya karamogoo ni Farizheen p'i ganha na Yesu kaseri, na wu wii wu bu da wu na da wu cuungo cadeenge ni, konho p'i kanungo ta di wu toojo le. ⁸ Ga Yesu bi pu fungonyo ce. Wee tuun wu ni a wu na kewaga foo wu pye: «Yiri m'a yere sipyii pu niye ni.» A wu yiri na yere. ⁹ A Yesu di pu pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadeenge ni laa, na kakuungo pye? Na sipya sho laa, na wu gbo? Leke l'a saha we?» ¹⁰ A wu naha ki le sipyii pu ni, na pu beeri wii ciri, lee kadugo na na wee na wu pye: «Ma keje ki sanha!» A wu ki sanha, a wu keje k'i juungo. ¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. A p'i ganha na puye yegee leke pu da bye Yesu na ge.

Yesu ya tudunmoo ke ni shuun naha bulo

(Macao 10:1-4; Marika 3:13-19)

¹² Cana ka, Yesu ya kari faaboboo ka na, di zhe Kile peeri. A wu shon Kile-peeje ki na. ¹³ Ba niga k'a mugi we, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na ke ni shuun naha bulo pu ni, na pye Tudunmoo. ¹⁴ Pee pu wa me: Simo (a wu wee mege le sanha Pyeeri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi, ¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Simo wemu wu bi bye Zelotilee kurungo ki ni ge, ¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a Yesu le keje ni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuuŋɔ

(Macoo 4:23-25)

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i digi faaboboŋɔ ki na, na nɔ kpɛengboho ka na. Wu kalaapiire ti nɛhɛrɛ ni sipyɛnɛhɛmɛɛ pu bi bye wà. Pee bi pa na yiri Zhude fiige ki bɛeri ni, ni Zheruzalɛmu, ni suumɔ lɔho ki ɔ fiige ki kugboho, Tiiri ni Sidɔn ni. ¹⁸ Pu bi pa, kɔnhɔ pu ba wu jomɔ logo, wu pu cuuŋɔ. Pii p'a bi kanha jinaa keŋɛ ni ge, pee be ya cuuŋɔ. ¹⁹ Sipyii pu bɛeri bi wu shaa p'i gbɔn wu na, bani sefɛere ti bi fɔro wu ni, na pu bɛeri cuuŋɔ.

Duba nagoo ni laŋi nagoo

(Macoo 5:1-12)

²⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti wii, na jo:
 «Yee pii pu ɲɛ la baa fɛɛ ge,
 yee ɲɛ duba nagoo,
 bani Kile saanra ti ɲɛ yee wuuro.

²¹ Xuugo wa yee piimu na nime ge,
 yee ɲɛ duba nagoo,
 bani yee na ba din!
 Yee piimu pu wa mɛhɛɛ suu nime ge,
 yee ɲɛ duba nagoo,
 bani yee na ba zhehe fundanga keŋɛ ni!

²² Sipyii bu yi kɔ,
 na pu mago wo yi ni, na yi shehele,
 na yi mɛkuuŋɔ yu na bani yi ɲɛ Sipya Ja wuu,
 wee tuun wu ni yi ɲɛ duba nagoo.

²³ «Kee caŋa ke, yi pahaya na ba daan xuuni, fo na sirani fundanga keŋɛ ni, bani yi saraa w'a pele fugba wu ni. Pu sefɛɛ pu be ya Kile tudunmɔɔ pu kanha mu.

²⁴ «Ga yee naafuugbo fɛɛ,
 boŋɔ ki wa yee wogo,
 bani yee ya yi wo ɲaɲɛ ki ta xɔ!

²⁵ Yee pii p'a tin yalijeŋɛ na nime ge,
 boŋɔ ki wa yee wogo,
 bani xuugo na ba yee ta!
 Yee pii p'a zheheni nime ge,
 boŋɔ ki wa yee wogo,
 bani yee pahaya na ba danha na mɛhɛɛ suu!

²⁶ Sipyii bɛeri ba yi mesaŋa yu tuun wemu ni,

⁴¹ «Kagaanra le li wa mu ceboro wu jii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di ñe muye pyaa jii ni, mu di ya lee ñaa-i wê? ⁴² Dii mu da já ma ceboro pye: «Na ceboro, kagaanra le li wa ma jii li ni ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya puga tinbara le ñaa maye wuu li ni-i wê? Shuun shuun jowɔɔ de, fenhe puga tinbara le wolo maye pyaa jii le ni. Lee bu bye ma na já ña xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu jii li ni.

Ki yaseye feni p'a tige ceni

(Macao 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Tisaan̄a ya yaseñe niguuñɔ pyi wê, tikuuñɔ ya yaseñe nizaan̄a pyi wê. ⁴⁴ Tiye beeri wa jeni yi yaseye feni. Sipya da ga nitoron̄ɔ kɔn xhuyo tige na wê; sipya di wa da ga ezezen|ezezen tige kɔn xhutoɔn̄ɔ tige na wê. ⁴⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahañ̄a ni; sipyikuuñɔ di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahañ̄a ni. Bani lemu l'a sipya zo we ñi ge, lee l'a fòro wu ñɔ ke ni.

Piyeye shuun keree

(Macao 7:24-27)

⁴⁶ «Ñaha na y'i na pyi «Kafɔɔ, Kafɔɔ» na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i wê? ⁴⁷ Sipyaa sipya w'a pa ñe mu, na ñe jomɔ pu nuri, na pu koo ñaari ge; wèe na já weefɔɔ taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na. ⁴⁸ W'a foro piyeye kɔnɔɔ wa feni, wemu ya ñiñe ki tugi na cogi fo na she ñɔ faaga na ge, na puga ki ñidaa li teñe faaya ñuñɔ ni, na puga ki yereñe yee ñuñɔ ni. Ba lɔhɔ k'a pa ñeñe wê, a gba wu ñi, na seri. A lofomɔ pu ba guu puga ki na, ga pu ya já ki ñeñe wê, bani ki bi yereñe ñɔ. ⁴⁹ Ga wemu ba ñe jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo ñaari wê, weefɔɔ ya foro ná wa feni, wemu ya wu puga yereñe ñiñe na, wu ya ñidaa tugi ki na-ε ge. Gba lɔhɔ k'a pa ñɔ kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

Yesu ya Orome sɔrsii ñuñɔɔ wa wo kapyebye cuuñɔ

(Macao 8:5-13)

7 ¹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu beeri jo xɔ sipyii pu mu wê, na jé Kaperinomɔ kulo li ni. ² Sɔrsii ñuñɔɔ wa bye wà, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuuñɔ wê, wu bi zhaa di xhuu. ³ Ba wee ñuñɔɔ w'a Yesu kaa logo wê, na Yawutuu nabeleye ya tun pu she Yesu ñeeri na wu pa wu kapyebye wu cuuñɔ. ⁴ A p'i ñɔ Yesu yíri, na yi jo wu mu. Na guri na wu ñeeri xuuni na: «Ma bu lee pye we ná we mu, w'a yaa ni lee ni, ⁵ bani wèe shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wèe Kile-peeñe puga ki yereñe.» ⁶ A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a tēṅṅe sɔɔsɔsɔii ɲuɲɔfɔɔ wu puga ki na wε, a wee di wu naniineε pii tun pu she wu pye: «Kafɔɔ, ma ganha da mayε kanha wε, bani nε yaa mu wu jε nε puga wε. ⁷ Lee wuu na nε wu she mu yiri, nε naye ta nε cεre lee be ni. Ga ɲɔmεε nigin ye jo, kɔnhɔ na kapyebye wu juuɲɔ. ⁸ Bani ɲuɲɔfεε pii wo fanha nɔhɔ ni nε ɲε, sɔɔsɔsɔii pii di ɲε nε be mu. Nε bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Nε bu wa be pye: «Pa!» Wee be na ba. Nε bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

⁹ Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni wε, a lee di wu fo. Sipyiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu ŋmahana ɲeri pee shizhaa na pu pye: «N'a da yi jo yi mu, nε sanha we wo n'a daa wu tuugo ɲa sipya wa shishiin mu wε, ali Izirayeli fiige ki be ni wε.» ¹⁰ Ba tudunmɔɔ p'a kuri kari pu ɲuɲɔfɔɔ wu puga wε, a p'i she kapyebye wu ni juuɲɔ ta wà.

Yesu ya naxhugoshɔ wa ja nixhugo ɲε

¹¹ Lee nibyexhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mεge ɲε Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyiire t'i gari ni wu ni. ¹² Ba p'a tēṅṅe kulo li tajege ki na wε, a p'i jiri sipyii pii na, pu na gaani ni ná wa nixhugo ni faya ni. Wee ye nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu be di bye naxhugoshɔ. Kanha ki sipyii niɲehemεε pu bi foro pinne ni wee cee wu ni, na se gbo wu taleɲε ni. ¹³ Kafɔɔ ya wee cee wu ɲa tuun wemu ni ge, a wu ɲijaara di jε wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mεε suu wε!»

¹⁴ A wu fulo pu na, na wu keɲε taha karaya yi na, a gbo wu lɔvεε p'i yere. A Yesu di jo: «Nani we, nε w'a ma pye mu, yiri!» ¹⁵ A wu yiri tiin na jomɔ ɲɔ kɔn. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

¹⁶ A sipyii pu beeri di fya, a p'i ganha na Kile sɔni na: «Kile tudunmɔɔ nigbɔ w'a wuyε she wu niɲε ni. Kile w'a pa wu sipyii pu tege.» ¹⁷ Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki kabanugo kulogoo ki beeri ni.

Yesu labye w'a li sheε na Shɔvɔɔ wu ɲε wii

(Macao 11:2-19)

¹⁸ Yesu ya keree kiimu beeri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i she kee beeri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri, ¹⁹ na pu tun she Kafɔɔ mu, pu wu yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii paha wii?»

²⁰ Ba p'a nɔ Yesu yiri tuun wemu ni wε, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a wεε tun pa na wεε pu pa ma yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii paha wii?»»

²¹ Taapile ni a Yesu di sipyiɲehemεε yama ni pu kanhama keree xɔ, na jinaa kɔri yeege pii ni, na fyemεε niɲehemεε ɲii mugi. ²² Lee kadugo na

a wu Yohana wo tudunmɔɔ pu ɲɔ shɔ na: «Y'a lemu ɲa, na lemu logo ge, yi she lee paari Yohana mu na: Fyenmɛɛ wa ɲaa, faannaa di ɲaari, togo fɛɛ di juɲɔ, ɲudunmɔɔ di nuri, xuu di ɲeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fɛɛ mu. ²³ Sipyawemu ɲuɲɔ ya kyɛɛgi nɛ na wɛ, weefɔɔ ɲɛ duba pya!»

²⁴ Ba Yohana wo tudunmɔɔ p'a kari wɛ, a Yesu di ɲɔ kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «ɲlaha yee d'a she wii siwaga ki ni wɛ? Kafɛɛge ya wahagaanra lemu ɲeri ge, lere ya? ²⁵ Wee tuun wu ni yee d'a she ɲaha wii wɛ? Fazaaya fɔɔ gɛ? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijɛɛ li ge, pee ya daa saannaa piyɛɛ ni. ²⁶ Yee d'a she ɲaha wii wɛ? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a peɛ Kile tudunmɔ na. ²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma ɲahagbaa na
wu ma koo li yàa yaha ma ɲaha na.»^{*}

²⁸ N'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a peɛ Yohana na wɛ, Ga lee be na Kile saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhɛfɛnhɛnɛ ya peɛ wu na.»

²⁹ Sipyii pii p'a wu jomɔ pu logo ge, ni fanhafɛɛ wari shɔvɛfanhafɛɛ wari shɔvɔɔ, a pee di li she na fiinɲɛ na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu. ³⁰ Ga Farizhɛn ni saliya karamɔgɔɔɔ ya she Kile wo ɲɔmɛ li ni puyɛ pyaa shizhaa na, pu ya ta sɔɔ na batize Yohana mu wɛ.

³¹ A Yesu di jo sanha na: «Nɛ na já ɲɲaa wo sipyii pii taanna ni jɔgɔ ye ni wɛ? Jɔgɔ yɛ feni pu d'a foro wɛ? ³² P'a foro nɔhɔpiire ta feni temu t'a tiin pinnege kpeenge na, na ti mujonɔɔ yaha ɲɔ tiyɛ na ge na: «Wèɛ ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xɔnhɔ wɛ. Lee kadugo na a wèɛ di yamɛhɛɛ su yee mu yee di ya ta mɛhɛɛ su wɛ.»

³³ Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijɛɛ li wɛ, wu bi duven gbuu wɛ, a yee di jo: «Jina wu ɲɛ wu ni.» ³⁴ A Sipyawu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lanɛhɛɛ fɔɔ ni gba fɔɔ wu ɲɛ wɛ ná wɛ. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii be wo ɲapii wu ɲɛ wii.» ³⁵ Ga Kile wo koo li ɲaarivɛɛ pu beeri ya ɲapii kan Kile wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti mu.»

Dɔɔɔshɔ wa wo jurumu ya yafa wu mu

³⁶ Caɲa ka, Farizhen|Farizhɛn wa ya pa Yesu ɲɛri na wu she li wu yiri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba ɲɔ kɔn na li. ³⁷ Lee di dɔɔshɔ wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee ná wu puga wɛ, a wu gari wà ni lasikoli gboro la ni. ³⁸ A wu mesuwo di ba doro Yesu kadugo yiri, na she yere na saha ni wu tɔɔɔ ye ni, na Yesu tɔɔɔ yi fyenmi ni ɲesinmɛ ni, na wu ɲuzhiire taga pee jɔgɔ, na ganha na wu tɔɔɔ yi taala taala ni taanɲɛɛge ni, na lasikoli wu wo yi na.

*7:27 Malaki 3:1

³⁹ Farizhen we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee na we na jo wuyɛ funɔɔ ni na: «We ná we da bi bye Kile tudunmɔ, we cee we w'a kpɔn wu na ge, wu bi da li ce na dɔdɔshɔ wu je wii.»

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lo na jo: «Simɔ, la wa ne mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔɔ, li jo.» ⁴¹ A Yesu di jo: «Fooleme wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfɔɔɔ kelee gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfɔɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na. ⁴² Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan we, lee funɔɔ ni, a wu pu beshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Ne jo, we ná we kaa na daan weke ni xuuni pu shuun wu ni we?» ⁴³ A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Ne giin jo w'a nijeheme wu yaha weke na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

⁴⁴ Lee kadugo na a Yesu di nmahana jeri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we paa ge? Ne je mu puga, mu ya tɔɔɔ je loho kan ne mu we, ga we ya ne tɔɔɔ fyenmi ni jesinme ni, na pee jɔɔɔ ni wu nuzhiire ni. ⁴⁵ Mu ya ta ne shaari ni taanɔɔɔge ni ba l'a tee na byi ni jɔɔɔɔɔɔ ni we. Ga ne di je naha ge, taanɔɔɔge ni we cee we ya ne co, bani ne di je ge, wu je na ne tɔɔɔ taala taala. ⁴⁶ Mu ya ta sinme wo ne jɔɔɔ ni we, ga wee ya pɛwa lasikoli wo ne tɔɔɔ na. ⁴⁷ Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɔɔɔge nigbɔho k'a li shee na wu jurumu wu ni wu jehe beeri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu nijeheme jɔɔɔ tãan we, weefɔɔ taanɔɔɔge na jere.»

⁴⁸ Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» ⁴⁹ A wu lipii p'i jɔ kɔn na yu puyɛ funɔɔ ni na: «Jɔɔɔ wu je we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu we?» ⁵⁰ A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se papije na!»

Cèe pii ya taha Yesu feni

8 ¹ Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire jaari, na Kile saanra ti Jozaama pu yere li pyi. Wu kalaapiire ke ni shuun wu bye ni wu ni, ² ni cèe pii be. Wu bi pee cèe pu cuunɔɔ, na jinaa be kori yeege pii ni pu ni. Cee nigin wa mege ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala sheen Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni. ³ Wa mege je na Zhane, wee bye Kuza wo shɔ. Kuza bi bye saannaa Herodi wo koomɔ pu fanhafɔɔ wa. Suzani, ni cèe nijehemee piitiilee be bye wà. Pee beeri bi Yesu ni wu kalaapiire ti teri ni pu keje yaaya ni.

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macao 13:1-9; Marika 4:1-9)

⁴ Sipyii pu bi yiri kulogoo ki beeri ni na se Yesu yiri. Sipyiire t'a pa binne wu taan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talene le jo pu mu na: ⁵ «Caŋa ka ná wa ya foro na kari wu tege ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tege ki jo na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazheere di tee jo. ⁶ A nuguro ta di do faaga juŋo ni poŋehere di bye wà we. Ba t'a fin xɔ we, na waha, bani jime bye wà we. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niŋe ni. A ti ni xhuyo y'i ganha na legi; a y'i ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do nijenje na. A t'i fin, na le, na pya le, na ti tehe xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, na sele na: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talene ki kajuu juŋo

(Macao 13:10-17; Marika 4:10-12)

⁹ A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talene le kori je dii we?» ¹⁰ A wu pu pye: «Na Kile saanra ti wo ŋmɔhɔɔ ti ce, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki beeri w'a yu pu mu talene ni, kɔnhɔ:

«Pu da wii,

ga p'i ganha ba yaaga jaa we.

P'i da niwegee shaan,

p'i ganha ba yi jaha ceni we.»*

Yesu ya nuguro ti wo talene li kori jo

(Macao 13:18-23; Marika 4:13-20)

¹¹ «Lee talene li kori we: Nuguzhi we, wee je Kile jomɔ. ¹² Pii je ba koo jo je we, ba pee ya pe jomɔ pe logo we, Shitaanni na ba pu wolo pu funyo ni, kɔnhɔ pu ganha dà, p'i sho we. ¹³ Faaga wuu pu je piimu p'a jomɔ pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di je pu na we, p'a dà ye jeere ye funyo ni. Nɔwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha. ¹⁴ Xhuyo niŋe wuu pu je piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo. Ga ke koŋo ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xɔnhɔɔ keree, na pu cɔnri, fo pu da le we. ¹⁵ Nijenje wuu pu je piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu co see na ni zɔsaama ni, na gori yaha pee jomɔ pe na, fo na nagoo pye.

---

* 8:10 Ezayi 6:9

Talene le l'a jo sokinna shizhaa na ge

(Marika 4:21-25)

¹⁶ «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu juṅṅo ni, kelee w'i wu le karaga nṅṅo ni we. Ga yaaga juṅṅo ni wu da wu taha, kṅṅo wu da kpɛɛnge yeege puga ki jevɛɛ pu mu. ¹⁷ Bani kanmṅṅoṅṅo la shishiin wa lemu da ba je we. Ŋmṅṅoṅṅo ta shishiin wa temu da ba foro kpɛɛnge na we. ¹⁸ Lee wuu na yi kaseɛge ta yi kafila logogaṅṅa na, bani la je wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la je wemu mu we, w'a giin na nifenhɛfɛnhɛne lemu be li je wu mu ge, lee be na zṅṅo wu na.»

Jɔṅṅo ye pu je Yesu nu ni wu cebooloo we?

(Macao 12:46-50; Marika 3:31-35)

¹⁹ Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu y'iri, ga pu ya ja gbara wu na sipyii pu keṅṅe ni we. ²⁰ A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛɛnge ke na, pu funṅṅo ki wa p'i ma ja.» ²¹ Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a Kile jomṅṅo pu nuri, na pu koro jaari ge, pee pu je ne nu ni ne ceboronamaa.»

Yesu ya kafɛɛgbṅṅo ka yereṅṅe

(Macao 8:23; Marika 4:35-41)

²² Caṅṅa ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wu she gba wu kadugo.» A p'i je kṅṅoṅṅo ka ni na gaṅṅi. ²³ Na pu yaha pu gaṅṅi, a Yesu di ṅmunṅo. A kafɛɛge ka di y'iri lṅṅo ki juṅṅo ni. A kṅṅoṅṅo k'i ganha na zhaa di jii lṅṅo na, fo pu na zhaa di mini.

²⁴ Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulu wu na na wu je, na wu pye: «Karamṅṅo, Karamṅṅo, wu na da gori lṅṅo ni!» A wu y'iri, na sele kafɛɛge ke ni lokuruyo yi na; a kafɛɛge ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmṅṅo p'i yere. ²⁵ A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa we?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puyɛ pyi: «We na we d'a sii jɔṅṅo, fo wu na yu ni kafɛɛge ni lṅṅo ni, y'i wu jomɛɛ conɛ we?»

Yesu ya jinaa kori yeege na wa ni

(Macao 8:28-34; Marika 5:1-20)

²⁶ A Yesu ni wu kalaapiire t'i nṅṅo Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee je gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni. ²⁷ Ba Yesu ya foro kṅṅoṅṅo ki ni we, a na wa di ba wu juṅṅo c'iri, kulo li shen wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnṅṅo ni wu bi gbara w'a faya leni we, wu bi goroo puga we. Wu tateɛnge ki bye faxhuu we. ²⁸ Ba w'a Yesu ja we, na mujuugṅṅo la wa, na nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo ni mujuugṅṅo ni na: «Ŋlaha m'a

zhaa ne feni we, Kile-gbotabaaga Ja Yesu? N'a ma jɛeri, ma ganha bu na kanha we!»²⁹ W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee ná wu ni. Jina wu bu yiri wu feni tuun wemu ni, sipyii na wu keme pɔ ni tɔɔɔ shɔnhɔɔ ni, na biriye le wu tɔɔɔ na, kɔnhɔ pu da wu kaseri. Ga w'a tee pɔɔɔ ti bɛeri kɔn. Jina wu bi ma wu kɔri kari sipɔɔ ni.

³⁰ A Yesu di wu yege na: «Dii mu mege di jɛ we?» A wu jo: «Ne mege jɛ «Wèe Ya Jɛhe,» bani jinaa nijehemɛ pu bi jé wu ni. ³¹ A pee jinaa p'i Yesu jɛeri xuuni na wu ganha bu pu yaha gari kakara wecogɔɔ tehene baa wogo ki ni we.

³² Lee bi shaagbaga nijɛɛ ka ta ki na naha yaɲa ki kabanugo. A jinaa p'i Yesu jɛeri na wu sɔɔ p'i she jé pee shaalaa pu ni. A wu sɔɔ. ³³ Wee tuun wu ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na she jé pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaɲa gologoloyi yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.

³⁴ Ba shaanahamaa p'a lee ja tapyege ni we, a p'i baa kari na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmɛ pu mu. ³⁵ A sipyii p'i foro na she lee nibyii li wii. Ba p'a nɔ Yesu tãan we, na wee ná wu ja, jinaa pu bi foro wu ni. Wu nidɛenge di jɛ Yesu fɛɛ ni, fàya yi bye wu na, wu d'a cuuɔɔ. A p'i fya. ³⁶ Ná jinaa wo w'a cuuɔɔ piimu nii na ge, a pee di kii keree kii bɛeri paari pu mu. ³⁷ Wee tuun wu ni a Gerasa sheen pu bɛeri di Yesu jɛeri na wu laha pu wo jɛɛ ki na, bani pu bi fya xuuni. A Yesu di jé kɔɔɔ ki ni, na laha pu wo jɛɛ ki na.

³⁸ Yesu nigariwo jinaa p'a foro ná wemu ni ge, a wee di wu jɛeri na wu bi da já binne ni wu ni. Ga, a Yesu di wu kuruuɔɔ, na jo: ³⁹ «Kuri m'a se puga, Kile ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛeri pye ma mu ge, m'a she kee paari.» Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛeri pye wu mu ge, a wu gari na she kee keree ki paari kulo li bɛeri ni.

Yesu ya cee wa cuuɔɔ, na Zhayirusi poro nixhugo jɛ

(Macao 9:18-26; Marika 5:21-43)

⁴⁰ Ba Yesu ya kuri pa na yiri gba wu kadugo we, a wu ba wu daan sipyii pu bɛeri ni, bani pu bɛeri bi wu sigee. ⁴¹ Lee bi ná wa ta wà, wu mege jɛ na Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu wo Kile-pɛɛɛ puga juɔɔɔɔ. A wee di ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu jɛeri xuuni na wu she wu puga, ⁴² bani fucɛɛɛ nigin ye li bye wu mu, li shi wu bye yee ke ni shuun. Lee li bi zhaa di xhuu.

Ba Yesu ya gaanji wà we, a sipyiire t'i wu kuuri, na wu cɔnri. ⁴³ Lee bi cee wa be ta wà shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun. Wu bi wu keɛɛ yara bɛeri kan webyii mu, ga wa shishiin ya já wu cuuɔɔ we. ⁴⁴ A wu fulo Yesu na wu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegenɛ na. Taapile ni a wu shishan p'i yere. ⁴⁵ A Yesu di jo: «Jɔɔɔ w'a kɔɔn ne na we?» Ba pu

bɛeri ya yu pee bɛ wɛ, a Pyɛeri di jo: «Karamɔɔ, sipyii p'a mu cɔnri xuuni de!»⁴⁶ Ga, a Yesu di jo: «Sipya wa w'a kpɔn nɛ na, bani nɛ li cɛ na sefɛɛɛ ta t'a foro na ni.»⁴⁷ Ba wee cee w'a li ja na li da jà ɲmɔhɔ nige wɛ, a wu ganha na fuguri, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni. Lemu l'a wu pye w'a kpɔn Yesu na, ni w'a cuuɲɔ taapile ni cuuɲɔgana lemu na ge, a wu yee paari wu mu sipyii pu bɛeri nii na.⁴⁸ A Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma cuuɲɔ. Ta se naniɲɛ na!»

⁴⁹ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a tudunmɔ wa di ba na yiri Kile-peeɲɛ puga ɲuɲɔfɔɔ wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fucɛɛɛ l'a xu. Ma ganha bu navunɲɔ pele nige Karamɔɔ wu na wɛ.»⁵⁰ Ga ba Yesu ya yee logo wɛ, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya wɛ; dà yɛ, ma poro wu na juuɲɔ.»

⁵¹ Ba Yesu ya she nɔ Zhayirusi kaban wɛ, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé ni wu ni puga ki ni wɛ, fo Pyɛeri, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to.⁵² Lee di sipyii pu bɛeri ta pu na yamehɛɛ suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba mehɛɛ suu wɛ, bani pya wu ya ta xu wɛ, w'a ɲmunɔɔ.»

⁵³ A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li cɛ na w'a xu xɔ.⁵⁴ Ga, a Yesu di wu co keɲɛ ke na, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Pya wɛ, yiri!»⁵⁵ A wu munaa l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu.⁵⁶ A l'i bye kakanhana pya wu sefɛɛ pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu wɛ.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun

(Macao 10:5-15; Marika 6:7-13)

9¹ Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na sefɛɛɛ ni fanha kan pu mu jinaa bɛeri na, pu da yama bɛ xu. ² Lee kadugo na a wu pu tun pu she Kile saanra ti yɛɛ pye, p'i yama fɛɛ cuuɲɔ. ³ A wu pu pye: «Yi nigariwuu ganha bu yaaga lɔ yi keɲɛ ni wɛ, kagaanga bɛ wɛ, kusheyaa ga bɛ wɛ, yalige yaaga bɛ wɛ, wari bɛ wɛ. Wa shishiin ganha da fadeye shuun lɔ wɛ. ⁴ Yi bu jé puga bɛeri ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nɔ. ⁵ Xuu wa shɛɛn bu zhe pu da yi tirige wɛ, yi ba fòro lee kulo li ni, y'i yi tɔɔɔ gbazhenhe nahara wo wà, lee na ba bye sɛeri kaa pu feni.»⁶ A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki bɛeri ni, na yama fɛɛ pu cuuɲɔ tɛyɛ yi bɛeri ni.

Herɔdi xakili ya wuregi

(Macao 14:1-12; Marika 6:14-29)

⁷ Ba gbafenɛɛɛ Herɔdi ya kii kapyegeɛ kii bɛeri kaa logo tuun wemu ni wɛ, a wu xakili di wuregi, bani sipyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye

w'a ƚe na foro xu ni.» ⁸ A pii di jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a kuri pa.» A pii be di jo: «Wa w'a ƚe na foro xu ni taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu ni.» ⁹ Ga, a Herɔdi di jo: «Ne Yohana ƚuƚɔ kan p'a kɔn. Ayiwa, di wa kii keree kii nuri wemu shizhaa na ge, wee ƚe jɔɔ wɛ?» A wu ganha na li shaa wu Yesu ƚa.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoƚɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

¹⁰ A Tudunmɔɔ p'i guri pa Yesu y'iri, na ba pu kapyegee ki beeri paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu ye na, na she ƚɔ kulo la ƚɔ na, lee mege ƚe na Betisayida. ¹¹ Ba sipyiiire t'a pa li ce tuun wemu ni we, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuuni, na baari pu mu Kile wo saanra|Kile saanra ti keree na. Piimu mago bye sicuumɔɔ na ge, a wu pee cuƚɔ.

¹² Ba caƚa k'a ƚɔ kɔn na diri wɛ, a kalaapiire ke ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyiiire ti yaha, kɔnhɔ p'i she wu tɔan kulogoo ni sige buguro te na, p'i she yalige ni tashɔƚɔ sha wà, bani sipɔƚɔ ni wèe ƚe naha.» ¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga ƚe wèe mu buuri ƚuƚɔ kaguro ni fyaa shuun ye kadugo na wɛ, fo ma la bi ƚe wu she yalige shɔ pii sipyii pii beeri mu.» ¹⁴ Pu bi namaa kabɔfoƚɔ kaguro (5.000) shi tɔɔ pɛe ni. A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu teƚe kelee kaguro kaguro (50) shishiin.» ¹⁵ A p'i li pye mu na sipyiiire ti beeri teƚe lee teƚegana li na. ¹⁶ A Yesu di yee buuri ƚuƚɔ kaguro we ni fyaa shuun wu lɔ, na naha ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yi kegi kegi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yereƚe sipyii pu tɔan. ¹⁷ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i keesaƚa keme fo na saganaa ke ni shuun ƚi.

Pyɛeri ya yere li na na Kirisa wu ƚe Yesu

(Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29)

¹⁸ Caƚa ka, na Yesu yaha Kile-ƚerege na wu ye, wu kalaapiire ti bye wu kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jɔɔ ne ƚe wɛ?» ¹⁹ A p'i wu ƚɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔɔ Eli, pii be di yu sanha na taashiine li wo Kile tudunmɔɔ wa w'a ƚe na foro xu ni.»

²⁰ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di ƚe jɔɔ wɛ?» A Pyɛeri di wu pye: «Kile ya Kirisa wemu ƚaha bulo ge, wee mu ƚe.»

Yesu ya jo wu xu ni wu jɛ wu keree na

(Macoo 16:20-28; Marika 8:30—9:1)

²¹ A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ. ²² A Yesu di jo sanha na: «Li waha l'i waha, fo Sipya Ja bu ganha xuuni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya naha shɔɔnɔrivɛɛ nɔnɔɔfɛɛ|saraya naha shɔɔnɔrivɛɛ nɔnɔɔfɔɔ, ni saliya karamɔɔɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu caxhugo caɲa taanri wogo wu na ba jɛ.»

²³ Lee kadugo na a wu yi jo pu bɛeri mu na: «Wa funɲɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, jiga bɛeri wu wu korikoritige ki lɔ taha na feni. ²⁴ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa nɔnɔɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba wu munaa nɔnɔɔ wolo jiga na. ²⁵ L'a naha nɔ sipya na wu kɔnɔ yanmuyɔ bɛeri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni, wu gyɛegi wɛ? ²⁶ Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuyɛ pyaa nɔɔɔ wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fɛfɛrɛ melekɛɛ pu wo we, wu bɛ na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ shizhaa na. ²⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra|Kile saanra te ja wɛ.»

Yesu jɛwiine l'a jɛri

(Macoo 17:1-8; Marika 9:2-8)

²⁸ Pe jomɔ pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyɛeri, ni Yohana, ni Yakuba ni faaboboɲɔ ka fugba ni, kɔnhɔ p'i she Kile jɛeri. ²⁹ Na wu yaha jɛrɛge ki na, a wu jɛwiine l'i jɛri, a wu fàya y'i fiinɲɛ, na jí. ³⁰ Taapile ni a p'i namaa shuun wa ja pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli. ³¹ P'a puyɛ she ni nɔɔɔɔɔ ni. Yesu na ba wu labye wu nɔ fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalɛmu ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kii na. ³² Lee bi nɔnɔɔɔɔ ta p'a Pyɛeri ni wu kaafɛɛ pu shan. Ga ba p'a jɛ wɛ, na Yesu ni pee namaa shuun wu nɔɔɔ wuu ja. ³³ Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu taan ge, a Pyɛeri di wu pye: «Wù Karamɔɔɔ, wèè bu gori naha, lee ya nɔ xuuni dɛ. Wù buguloo taanri yereɲɛ, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.

³⁴ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a nahaɲa ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti nijewuu kee nahaɲa ki ni, a p'i fya. ³⁵ A mujuu la di foro kee nahaɲa ki ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ we. Nɛ w'a wu shɔɔnri lɔ. Y'a wu nijoyo nuri!» ³⁶ Ba lee mujuu l'a foro wɛ, a p'i Yesu ta wu yɛ. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu kapagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni we.

Yesu ya pya wa cuuṅṅ jina bye wemu ni ge

(Macao 17:14-18; Marika 9:14-27)

³⁷ Kee caṅa ki jimuguro, pu na tigi xɔ faaboboṅṅ ki na, a sipyiṅhemɛɛ di she Yesu puṅṅ círi. ³⁸ A ná wa di mujuugboɔ la jo sipyiire ti te ni na: «Karamɔḡ, n'a ma jɛeri, ɲɔ maye na m'a na ja wu wii, we ye nigin pe wu jɛ na mu. ³⁹ Jina wa wu jɛ wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu pahara, fo kakaya na fɔro wu ɲɔ ni. Wee jina wu foromɔ pu ma ben wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni. ⁴⁰ Ne ma kalaapiire ti jɛeri jo pu wu kɔri, ga p'i ya já wɛ.»

⁴¹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jɛ sipyikuuyo n'a daa baa fɛɛ! Ne na gori yaha naha ni yee ni, na yee keree xu fo tuun weke wɛ? Pa ni ma ja wu ni naha.»

⁴² Ba pya w'a fulo Yesu na wɛ, a jina wu wu shan ɲiṅɛ na, na wu pahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuuṅṅ, na wu kan wu to wu mu. ⁴³ A Kile wo sefɛere nigboɔɔ t'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha

(Macao 17:22-23; Marika 9:30-32)

Na Yesu kapyegeɛ ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁴ «Yi niwegee shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.» ⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cɛ wɛ. Pee bi ḡmɔho pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri cɛ wɛ. A p'i fya pu ya já wu yege pee keree na wɛ.

Weke w'i jɛ nahagbaa fɔɔ wɛ?

(Macao 18:1-5; Marika 9:33-37)

⁴⁶ Nakaara ya jé kalaapiire ti te ni, na weke wu jɛ pee beeri wo nahagbaa fɔɔ wɛ? ⁴⁷ A Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na nɔhɔcɛere la lɔ, na lee yereṅɛ wuyɛ tàan, ⁴⁸ na pu pye: «Sipya sipya w'a le nɔhɔcɛere le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni. We w'a ne co xuuni ge, ne tunvɔɔ we w'a co xuuni. We wu wa yee beeri nifɛnhɛfɛnhɛne ge, wee wu wa yee beeri wo sipyigbo.»

Sipya wemu jɛ yee pɛn wɛ, yee ɲii wu jɛ

(Marika 9:38-40)

⁴⁹ A Yesu kalaapire Yohana di jomɔ pu lɔ na jo: «Karamɔḡ, wèe ya ná wa ɲa, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mege na. A wèe di wu ɲaha kɔn lee bye na, bani wu jɛ wèe wa wɛ.» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu ɲaha kɔn wɛ, bani sipya wemu jɛ yee pɛn wɛ, yee ɲii wu jɛ wii.»

Samari fiige ki kulo la sheen ya sɔɔ na Yesu keme we

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro koŋɔ puga w'a gaaji fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya tɛɛɛ we, a wu li yaha wuyɛ funɔɔ ni na fo wee bu jé Zheruzalemu ni, ⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyɛ naha na. A pee nigariwuu di jé Samari fiige ki kulo la ni, na p'i she tajege sha wà wu mu. ⁵³ Ga lee kulo li sheen ya sɔɔ wu jé pu mu we, bani Zheruzalemu ni wu bi gaaji. ⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee ja we, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la jɛ wù jo na ki yìri fugba we ni, ki tigi pa pu kyɛegi ya?» ⁵⁵ Ga, a Yesu di ηmahana jɛri pu shizhaa na, na din pu na xuuni. ⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge

(Macao 8:19-22)

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaaji, a ná wa di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu beeri ni m'a se ge, ne na daha ma feni.» ⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhɛɛɛ di jɛ ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu jɛ wuyɛ pyaa wogo we.»

⁵⁹ A Yesu be di wa pye: «Taha na feni!» Ga, a wee ná wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fenhe na to wu le.» ⁶⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu she Kile wo saanra|Kile saanra te yere pyi.»

⁶¹ A ná watii be di jo sanha na: «Kafɔɔ, ne na daha ma feni, ga ma di sɔɔ di fenhe zhe na puga sheen funɔɔ to.» ⁶² A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Sipyaa sipya w'a niiye tuugo conì, na gari na wii kadugo yìri ge, wee ya yaa ni Kile wo saanra te ni we.»

Yesu ya kalaapiire kelee gbarashuun ni shuun tun

10 ¹ Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii kelee gbarashuun ni shuun (72) watii be naha bulo sanha. Wu bi yaa wu she kulogoo ni tɛyɛ yemu beeri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuyɛ naha na yee tɛyɛ yi ni. ² A wu pu pye: «Shinma nigonbaama w'a jɛhe, ga kapyebyii pu d'a cèrɛ. Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jɛri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn. ³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye jɛ me yacoyo niɛ ni we. ⁴ Yi ganha bu wari tayahaɲa lɔ we, kelee kushɛyɛɛɛ we, kelee tanhaya yatii we! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari we!

⁵ «Yi bu jé puga beeri ni yi fenhe jo: }ɲaniɲe ki pye kee puga ki ni.» ⁶ }ɲaniɲe pya wa bu da wà yi wo }aniɲe ki na digi wee na, lee kaa be we ki na guri ba yi mu. ⁷ Y'i diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a

lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piyeye yi ni we!

⁸ «Yi bu jé kulo bæeri ni, a p'i yi co xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li. ⁹ Yi yama fæ pu cuuŋɔ wà, y'i yi jo pu mu na Kile saanra t'a tæŋɛ pu na. ¹⁰ Ga yi bu jé kulo la ni, pee di ya sɔɔ na yi co we, y'i she pu tatiinye yi ni, y'i jo: ¹¹ «Ali yee kulo li gbazhenhe ke be k'a mara wèe tɔɔɔ yi na ge, wèe da ki pɔ pɔ yee feni. Lee be na, yi li ce na Kile saanra t'a tæŋɛ.» ¹² N'a da yi jo yi mu, Sodomu kanhama keree na ba bɔɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔŋɔ.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge

(Macao 11:20-24)

¹³ A Yesu di jo sanha na: «Bɔɔŋɔ ki wa yee Korazen sheen wogo! Bɔɔŋɔ ki wa yee Betisayida sheen wogo! Bani kakanhaŋaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidon kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajeŋɛ jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔɔɔ le puye na, na diin shɔɔɔ ni. ¹⁴ Lee na Tiiri ni Sidon wo kanhama keree na ba bɔɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔŋɔ. ¹⁵ Mu do Kaperinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahaneme we ni.»

¹⁶ A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jomɔ logo, ne jomɔ w'a logo. Wa bu yi she, ne w'a she. Wa bu ne she, we w'a ne tun ge, we w'a she.»

Tudunmɔ kelee gbarashuun ni shuun w'a she na pa

¹⁷ Pee tudunmɔ kelee gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafɔ, ali jinaa be ya kuu wèe mu mu mege ki gbɔɔ ni!»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Ne Shitaanni nidogo ja na yiri fugba we ni ba Kile-pine je we. ¹⁹ Li wii, n'a se kan yi mu y'a jaari wɔɔ ni namaa juŋɔ ni, y'i wu Pen wu wo sefere ti bæeri tɔɔɔ yi tɔɔɔ ni, yaaga ka shishiin wa da já kakuunɔ pye yi na we. ²⁰ Ga lee be na yi funyɔ ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu we. Ga yi funyɔ yi taan, bani yi meye wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funyɔ taan

(Macao 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ji fundanga na Fefere Munaa li gbɔɔ ni, na jo: «Na To Kile, fugba ni jinɛ ki Kafɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ŋmɔɔ fungonyɔ fæ ni kalaagbɔ fæ na, na ki she nɔɔpiire na. Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²² Ne To w'a keree ki bæeri

le ne keŋe ni. Wa shishiin ya ce jɔɔ wu ɲe Kile Ja wu we, fo To Kile wu ye nigin. Wa shishiin be di ya ce jɔɔ wu ɲe To Kile wu we, fo wu Ja wu ye nigin, ni wu la ɲe wu To wu she sipyawemu na ge.»

²³ Lee kadugo na a Yesu di ɲmahana ɲeri wu kalaapiire ti yiri, na pee ye pye: «ɲii kii k'a yee wo kanagaa kii ɲa ge, kee ɲe duba wogoo. ²⁴ Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa ɲaa ge, Kile tudunmɔɔ ɲiɲehemeɛ ni saannaa ɲiɲehemeɛ funɲo ya pye na lee ɲa, ga p'i ya li ɲa we. Yemu yee wa nuri ge, pu funɲo ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo we.»

Talene lemu l'a jo Samari fiige shen nizaama wu shizhaa na ge

(Marika 12:28-31)

²⁵ Caɲa ka, saliya karamɔɔ wa ya pa yiri yere, na Yesu ɲo yege na: «Karamɔɔ leke ne yaa na pye, konho di ɲii sicuumɔ nixhobaama ta we?»

²⁶ A Yesu di wu pye: «Karamɔɔ, leke l'a ka, Kile wo saliya wu ni we? Leke mu wa galaa wa we?» ²⁷ A wee na wu wu ɲo shɔ na: «Ma Kafɔ Kile wu taan ma mu, ma zo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fanha ki beeri, ni ma fungɔngɔ ki beeri,» na fara lee na: «Ma sipyinii wu taan ma mu ba maye pyaa ki ɲe we.»* ²⁸ A Yesu di wu pye: «Ma ɲoshɔɔ t'a ɲo. Ta lee pyi ma na ba ɲii sicuumɔ ta.»

²⁹ Ga wee saliya karamɔɔ we funɲo bye wu kanii kan wuyɛ mu, a wu Yesu yege na: «Weke di ɲe ne sipyinii we?» ³⁰ A Yesu di wu ɲo shɔ ni talene la ni na: «Na wa w'a yiri Zheruzalemu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fee di she do wu na, na wu faya wolo, na wu yu. Na wu kpɔn fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi. ³¹ Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔnriwɔɔ wa di doro lee koo li ni. Ba w'a she wee na wu ɲa we, na waa toro. ³² Lee kadugo na a na wa be di no wee xuu wu ni, wee ɲe Kile-peɲe pugboho ki kapyeyee wa, na wu ɲa. A wee be di waa toro. ³³ Ga, a Samari fiige shen wa kushewo di she no wu na, na wu ɲa, a wu ɲiɲaara di je wu ni xuuni. ³⁴ A wu fulu wu na, na sinme ni duven le ɲoɔɔ yi ni, na yi po. Na xho na wu durogo wuyɛ pyaa kafana na, na gari ni wu ni nabuun tatigiɲe xuu wa ni, na wu keree yari. ³⁵ ɲimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafɔ wu mu, na wu pye: «Ta we na we keree yari. Ma bu latii li wu ɲuɲo taan na toro le taan, na niguribawo na lee t'ereɲe ma na.»»

³⁶ A wu saliya karamɔɔ wu pye: «Mu ɲii ni java fee p'a to na wemu na ge, pii taanri we ni, weke w'a pye wu sipyinii we?» ³⁷ A saliya karamɔɔ wu wu ɲo shɔ na: «We w'a ɲuɲo ɲaari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma be wu she lee shi pye.»

* 10:27 Duterenome 6:5; Levitike 19:18

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yíri

³⁸Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jé kulo la ni. A cee wa di wu leŋe wu puga wee mege ɲe Marite; ³⁹wu ceboroshɔ wa mege ɲe Mariyama. A wee di diin Kafɔɔ tɔɔɔ tàan, na wu jomɔ nuri. ⁴⁰Ga lee di Marite xakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo puga ki kapyenɛɛ ki ɲehe na. A wu gari na she Yesu pye: «Kafɔɔ, ne ceboroshɔ w'a ne ye nigin yaha kapyenɛɛ ki na, lee wa kaa mu jii ni-i ge? Yi jo wu mu na wu na tɛge!» ⁴¹A Kafɔɔ di wu ɲɔ shɔ na: «Marite, Marite, mu wa maye kana, na keree niɲehɛɲɛ taga maye funɲɔ pen. ⁴²Ga kaa nigin ye kaɲɔɔ di ɲe. Mariyama w'a taa nizaana li shɔɲri. Lee wa da ba shɔ wu na we.»

Ɔerege pyegana

(Macao 6:9-13; 7:7-11)

11 ¹Caɲa ka, Yesu bi Kile ɲɛeri. Ba w'a xɔ we, a wu kalaapiire la di wu pye: «Wù Kafɔɔ, wù taanni Kile-ɲerege ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na we.» ²A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile ɲɛeri y'i jo:

«Wèe To Kile, mu mege ki pye feefee,
ma saanra ti pa.

³Wù caɲa beeri wo ɲolige kan wù mu.

⁴Wù jurumu wu yafa wù mu,
bani wèe be ya wù sipyɲii wo
nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro ni we.»

⁵A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, jɔɔɔ wu d'a bye ni napii ni, ma bu she wu yíri ɲiɲiɲe na na wu pye: «Na napii buuri ɲuyɔ taanri foo le na na, ⁶bani ne napii wa w'a pa nime na yiri kulo la ni, yaaga di ɲe ne mu di gan wu mu we.» ⁷Wee bu diin puga ki funɲɔ ni na wu ɲɔ shɔ na: «Ma ganha bu na kanha we. Gbura k'a shɔhɔ, ne ni na nagoo ya sinne xɔ. N'a da já yiri di buuri kan ma mu we.» ⁸A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yiri na wu kan napɛgege ki wuu na we, wu na yiri na wu ɲidaan yaɲmuyɔ beeri kan wu mu wu navunɲɔ ki wuu na.

⁹«Ne kunni na yi jo yi mu, y'a ɲɛeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da ɲaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ¹⁰Bani sipyaa sipya w'a ɲerege pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da ɲaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu.

¹¹«Pya to weke wu wa yee ni wu ja wu fya ɲɛeri wu mu, wu wɔ kan wu ja wu mu fya wu wege ni we? ¹²Kelee yee wa pya bu xhucere ɲɛeri wu mu, wufɔɔ na zɔɔ di nà kan wu mu xhucere li wege ni ge? ¹³Wee tuun wu

ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana ce mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba Fefere Muna li kan fo xuuni li jeevivee pu mu we?»

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we

(Macoo 12:22-30; Marika 3:20-27)

¹⁴ Yesu bi jina bobo wa kori yeege na wa ni. Jina wu na foro xo, a wee na wu ja na yu. A lee di bye kakanhana sipiire ti beeri mu. ¹⁵ Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa nunafo Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu kori.» ¹⁶ Piitiilee be funjo bye p'i wu taanna wii. A pee di jaha sheshere kakanhana la jeevivee wu mu na yiri fugba we ni.

¹⁷ Ga, a Yesu di pu funjonyo ce na jo: «Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyegi. Puga beeri, ki sipyii bu yiri puye kaa na, kee na gyegi. ¹⁸ Shitaanni be bu yiri wuye kaa na, wu saanra ti na bye dii kyegi baa we? Bani yee ya jo na Belizebuli gboco ni ne jinaa kori na yeege sipyii ni. ¹⁹ Ne bi jinaa kori na yeege sipyii ni Belizebuli gboco ni, yee wo nagoo p'i wa pu kori joco gboco ni we? Peeye pyaa na ba kiiri kon yee na. ²⁰ Ga ne bu da ne na jinaa pu kori Kile wo sefere ti baraga ni, lee w'a li shee na Kile saanra t'a no yee na.

²¹ «Fanhanheje fo wemu je ni kashen yanmuyo nijeye ni ge, wee ba wu puga kasenge pyi; sipya wa shishiin da ja wee keje yanmuyo lo we. ²² Ga na wemu fanha k'a jehe wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee beeri sho wu na, na wu keje yanmuyo yi beeri xuu, na yi taa taa wu kaafee na. ²³ Wemu je ne jii we, wee je ne pen. Wemu ya ne teri na yaaja pyi we, wee je kakabye.»

Jina na kuri je sipya ni

(Macoo 12:43-45)

²⁴ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, teye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na tanmoyo shaa. Wu bye wu ya kee ta we, w'a jo wuye funjo ni na: «Na puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.» ²⁵ W'a guri kari, na she kee puga ki ta p'a ki po fefee, na ki keme xuuni. ²⁶ Wee tuun wu ni w'a gari, na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuye pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba je kee puga ki ni, na diin wa. Lee funjo ni wee sipya we wo taxo na ba golo na toro taashiine li be taan.»

Joco ye pu je duba nagoo pu we?

²⁷ Na Yesu yaha pee jomjo pu na, a cee wa di mujuugbo wa, na wu yaha sipiire ti niye ni na: «Cee we w'a yere mu yacere na, na jire kan mu mu

ge, wee ñe duba pya.» ²⁸ A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jomɔ pu nuri na pu koro ñaari ge, pee pu ñe duba nagoo puyɛ pyaa!»

Sipyiire t'a jaha sheshɛere kakanhana shaa

(Macoo 12:38-42)

²⁹ Na sipyiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu cɔnri, a wu jomɔ ñɔ kɔn na: «Nɔnaa sipyii p'a kolo. P'a jaha sheshɛere kakanhana la shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le. ³⁰ Zhonasi ya pye jaha sheshɛere na she Ninive sheen na shegana lemu na ge, mu Sipyia Ja be na ba bye jaha sheshɛere na she nɔnaa sipyii na. ³¹ Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzho* wu na ba yiri wu nɔnaa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri ñiɲɛ ki tehene na, kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fɛere jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge! ³² Kiiri wu cagɔngɔ, Ninive sheen na ba yiri na nɔnaa sipyii jaagi, bani Ninive sheen ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yere li funɲɔ ni. Wa di wa naha wemu w'a pele Zhonasi na ge!

Sipyia ñii ki ñe wu ceepuuro sokinna

(Macoo 5:15; 6:22-23)

³³ «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu ñmɔhɔ, kelee wu yaaga shigile wu ñuɲɔ ni wɛ. Ga yaaga ñuɲɔ ni wu da wu taha, kɔnhɔ puga ki jevɛɛ da wu kpeenge naa. ³⁴ Sipyia ñii ki ñe wu ceepuuro sokinna. Ma ñii ki bu ñɔ, ma ceepuuro ti beeri ti wa kpeenge ni, ga ma ñii ki bu bye ki ya ñɔ wɛ, ma ceepuuro ti beeri ti wa piige ni. ³⁵ Ta maye kasɛri, kɔnhɔ ma funɲɔ kpeenge ki ganha bye nibiige wɛ. ³⁶ Lee na, ma ceepuuro ti beeri bu bye kpeenge ni, piige bu bye k'i ñe ti xuu wa shishiin ni wɛ, ti beeri na kpeenge yeege, ma na jo ba sokinna ya kpeenge yeege yeegegana lemu na wɛ.»

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

³⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Farizhen|Farizheen wa di wu ñɛeri na wu she caɲa yalige li wee puga. A Yesu di jé puga ki ni, na diin na li. ³⁸ Ba wee ya Yesu ña wu na li wu keye jebaa wɛ, a lee di wu fo. ³⁹ Ga, a Kafɔɔ di wu pye: «Yee Farizheen kunni wa cɛɛgbuugoo ni goleyɛ kaduyo jii na fiinni, na ta yee funyɔ d'a ñi nagaara keree ni kuumɔ tuugo beeri na. ⁴⁰ Fungɔnyɔ baa fɛɛ! Kile wemu w'a yaɲmuyɔ yi kaduyo yaa ge, ta wee be w'a yi funyɔ yi be yaa wɛ? ⁴¹ Ga yi goleyɛ yi funɲɔ yasaaya yi kan la baa fɛɛ mu, lee na yi beeri na bye fɛɛfɛɛ yi mu.

---

* 11:31 1 Saannaa 10:1-10

⁴² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizheen, bani yee wa nanayi, ni shiga yaɲmuyɔ ni loyɔ yaɲmuyɔ yisaya beeri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiime keree pyi we. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

⁴³ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizheen, bani yee wo nidaan wu ɲe Kile-peeɲe piyeye yi wo nahagbaa tatiinye, ni sipyii p'a yi shaari pinnere kpeenye na. ⁴⁴ Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya feni yemu y'a ɲmɔhɔ ge. Sipyii wa ɲaari yi na na ta pu ya yi ce we.»

⁴⁵ A saliya karamɔɔgɔ wa di wu pye: «Karamɔɔgɔ, ba mu wa pe jomɔ pe yu we, we be mu wa fanri.» ⁴⁶ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Bɔɔngɔ ki wa yee saliya karamɔɔgɔɔɔ pu be wogo, bani tuguro temu lomɔ p'a pen ge, tee yee wa deri sipyii ɲuyɔ ni, y'i da zɔɔ yi pu tege ni yi kabee be ni we.

⁴⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na ɲɔgi, na ta yee sefelee d'a pu gbo. ⁴⁸ Lee wa li shee na yee wa sɔɔ yi sefelee pu kapyegee ki na, bani pee p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo, a yee kunni di pu faya ya. ⁴⁹ Lee wuu na Kile ya jo wu fungɔngɔ feere ti ni na: «Ne na ba Kile tudunmɔɔ ni tudunmɔɔ tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii feni na gana.» ⁵⁰ Lee na ba bye, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ piimu wo shishan p'a wo fo kɔɲɔ ki ɲɔ kɔnduun wu ni ge, pee beeri foo di ba yege ɲɲaa sipyii na. ⁵¹ Na ɲɔ kɔn Abeli wo shishan pu na, fo na pa ɲɔ Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki te wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu beeri foo na ba yege ɲɲaa sipyii na.

⁵² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo saliya karamɔɔgɔɔɔ, bani yee ya Kile saanra ti ceme pu kenikaan li wolo, yiye pyaa ya je we. Piimu p'a giin p'i je ti ni ge, a yee di pee be naha kɔn.»

⁵³ Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni we, a saliya karamɔɔgɔɔɔ ni Farizheen p'i ɲɔ kɔn, na wu kana, na wu ɲɔ yegee yegegana beeri na. ⁵⁴ Pu bi wu kaseri, kɔnhɔ p'i wu tɔɔgɔ taleɲe ta ni wuye pyaa ɲɔ kafila ni.

Yesu ya kasege da jo shuun shuun juuro keree na

(Macoo 10:26-27)

12 ¹ Wee tuun wu ni sipyiiire ti bi tiye pinne, pu bi sii ɲeɲe fo na doro. A p'i ɲɔnri, fo na duri puye tɔɔyɔ na. A Yesu di fenhe jomɔ ɲɔ kɔn ni wu wo kalaapiire ti ni na: «Y'a yiye kaseri Farizheen wo buuri shizhenhere ti na! Tee ɲe pu shuun shuun juuro te. ² Yaaga ka shishiin ɲɲmɔhɔɲɔ wa kemu da ba foro kpeenɲe na we. Kaɲmɔhɔɲɔ la shishiin wa lemu da ba je we. ³ Lee wuu na y'a yemu beeri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpeenɲe na. Y'a yemu beeri jo sipyii mu kalɔhɔɲɔ ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

Wemu na p'a yaa na fyagi ge

(Macoo 10:28-31)

⁴ «Na najiinee, n'a da yi jo yi mu, piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já latii pye lee kadugo na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na we. ⁵ Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee she yi na. Se wa Kile wemu ni na sipya munaa wolo, na xho na li wá Jahaneme ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na. ⁶ Ta cōnrilɔɔ kaguro be p'a berεe wari pyaa shuun we? Lee be na, ali wee wa nigin be, Kile funɔɔ ya wuu wu na we. ⁷ Yee kunni Kile ya ali yee nuzhiire teye pyaa beeri ɔɔ ce. Yi ganha ba fyagi we; y'a ye cōnrilɔɔ nipehemεε na!

Na ɔɔ Yesu na, kelee na she wu ni

(Macoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii jaha tãan na ne wo wee ɔɔ ge, Sipya Ja wu be na ba yere li na Kile wo melekeε pu jaha tãan na weefɔɔ ɔɔ wee wo. ⁹ Ga wemu bu foro ne kaa tãan sipyii jaha tãan, Sipya Ja wu be na ba foro weefɔɔ kaa tãan Kile wo melekeε pu jaha tãan. ¹⁰ Sipyaa sipya w'a joguumɔɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fefεere Munaa li mεge kyεegi, weefɔɔ da lee wo yafa ta we.

¹¹ «Sipyii ba se na kiiri kɔɔn yi na Kile-pεεɔe piyεye yi ni, ni kiirikɔɔn, ni fanhafεε jaha tãan, yi ɔɔshɔɔɔ ni yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga we. ¹² Bani jomɔɔ pemu y'a yaa na jo ge, Fefεere Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

Talene lemu l'a jo naafuu fɔɔ fungɔɔɔ baa fɔɔ keree na ge

¹³ A ná wa di diin sipyiire ti te ni na Yesu pye: «Karamɔɔɔ, yi jo na ceborona wu mu na wu wù cen wu loolo wù na!» ¹⁴ Ga, a Yesu di wu ɔɔ shɔ na: «Na najii, jɔɔɔ w'a ne teɔe na pye yee kiiri kɔɔnɔɔ, kelee yi cen loolovɔɔ we?» ¹⁵ Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Y'a yiye kaseri ɔɔɔɔ keree na, bani sipya naafuu ɔɔhe ɔɔhe ɔɔhegana beeri na, wu piifεere ya fɔro wee ni we.»

¹⁶ Wee tuun wu ni a wu le talene le jo pu mu na: «Faa ya taan ná naafuu fɔɔ wa na xuuni. ¹⁷ A wu wu funɔɔ sha na: «Leke ne da bye we, bani na shinma wu beeri tayahaɔa wa we?» ¹⁸ A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kpɔɔɔɔ ki ja di kiitiigee yereɔe, di kee pele nizhiigee ki na, di ba na shinma ni na keɔe yanmuyɔ beeri pinne le kee funyɔ ni. ¹⁹ Lee kadugo na, di naye pye jo yanmuyɔ nipeheye y'a gbegele yaha ne mu yee nipeheɔe jaha na, n'a da naye ɔɔmɔɔ di da li, di da gbuu, di da kalenεε pyi.» ²⁰ Ga,

a Kile di wu pye: «Mu nahanaha we! Nijaa piige ke ni mu munaa da zho mu na. Wee tuun wu ni, yanmuyɔ ye m'a pinne ge, yee ma bye jɔɔ woyo we?»»

²¹ Ayiwa, lee funɔɔ ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinneɛ wuyɛ nigin wuu na ge, na ta wu jɛ naafuu fɔɔ Kile kabaɲa na-ε ge, mumɛ weefɔɔ jɛ.»»

Yi Kile pye yi tadaɲa

(Macoo 6:25-34)

²² Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi jɔshaga ni na paha y'a da li we. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na paha y'a da leni we. ²³ Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu ceepuuro be d'a ye cére fàya na. ²⁴ Yi shazhɛɛye kanraya ye wii. Yi wa yemɛ nuri we, y'i wa shinma kɔɔn we. Yanmuyɔ tayahaɲa kelee kpɔɔn wa yi mu we, lee be na, Kile di yi jɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛɛye na na kanha we? ²⁵ Jɔɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jɛere be fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni we? ²⁶ Lee wuu na, yee bye yee da já lee kapire le pye we, paha na yee di yi funyɔ shaa ni keree kisaɲaa ni we?»

²⁷ «Yi yaweye yi fyengana li wii, y'a fyɛnre nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyɛɛ pyi we, y'i wa fàya shin we! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bæri ni, wu fàɲa ka ya ke yawege ke ka fyɛnre nigin be xɔ saana ni we. ²⁸ Jà ke ki wa sige ki ni nijaa, na ta na di da ba kee sòrogo jiga na ge. Ni Kile ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, go wu na ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na de! Yee n'a daa w'a cère de! ²⁹ Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yee zha ni we! Yi ganha ba yiye kaala yee da na we! ³⁰ Kile cɛbaalaa p'a ye yanmuyɔ ye bæri shaa, ga yee To Kile w'a li cɛ na yee be mago wa yee na. ³¹ Yee kunni p'a Kile wo saanra|Kile saanra te shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyɔ ye kan yi mu, na la taha yi na.»

Fugba naafuu keree

(Macoo 6:19-21)

³² Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya we, yee piimu pu jɛ ba yatɔɔgbara jɛ-ε ge, bani l'a taan yee To Kile ni na wu saanra ti kan yee mu. ³³ Yi yi keɲɛ yanmuyɔ pere kan la baa fɛɛ mu. Yi wari tayahaya nilebaaya yàa yiye mu, y'i naafuu nixhɔbaama pinne fugba wu ni, nagaa wa wà we, fyɛnre da já wu kyɛɛgi we. ³⁴ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu be funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori jii na ge

³⁵ «Yi yiye pɔ xuuni ni kirimeheɛ ni labye wu feni, y'i yi sokinnaa pu jii yaha. ³⁶ Y'i bye ma na giin kapyebyii piimu p'a pu nuɲɔfɔɔ sigeɛ ge, wu ba ma na yiri cekaanra tege ni tuun wemu ni, kɔnhɔ wu bu ba kɔɲɔɔ li kuu, p'i kɔɲɔɔ li mugi wu mu tɔvuyo na. ³⁷ Nuɲɔfɔɔ wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu jaha wii, pee je duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuye pɔ xuuni ni kirige ni wu pee teje yalige ki nuɲɔ ni, wu yalige ki taa taa pu na. ³⁸ Wu ba ba jiniɲe kelee jimugunɔ na, na ba pu ta jii na, pee je duba nagoo. ³⁹ Yi li ce na puga fɔɔ da ba li ce na we leeri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu je wu puga we. ⁴⁰ Yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu soɲi tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.»

N'a daa kapyebye ni kapyebe niguumɔ keree

(Macoo 24:45-51)

⁴¹ A Pyɛeri di wu pye: «Kafɔɔ, wɛɛ ye wuu na m'a le talene le yu laa, ta sipyiire ti beeri wuu na?» ⁴² A Kafɔɔ di jo: «Kanahashɔɔrimɔ kɔmɛɛ fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'i da ba wu teje wu kapyebyii pusamaa nuɲɔ ni, na wu pye na w'a pu jɔlige keree jaha wo ki tuun ni ge, wee je jɔɔ we? ⁴³ Wee kapyebe wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee je duba pya. ⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebe wu kafɔɔ wu na ba wu teje wu keje yanmuyɔ yi beeri nuɲɔ ni. ⁴⁵ Ga wee kapyebe wu bu li yaha wuye funɲɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wu da ba we. W'a jɔ kɔn na wu kapyebeyii namaa ni cɛɛ pu sani, na li, na gbuu, na wuye jini sinme na. ⁴⁶ Ayiwa, caɲa kemu ni tuun wemu wu je kapyebe wu ya wu kafɔɔ wu soɲi-i ge, kee caɲa ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyebe we kori, na wu taa pinne ni Kile cɛbaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyebe we w'a wu nuɲɔfɔɔ jidaan ce ge, wu bye wu ya gbegeme pye, na kapyeɲɛ pye na be ni wu jidaan wu ni we, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na beɛ. ⁴⁸ Ga kapyebe wemu ya wu nuɲɔfɔɔ jidaan ce we, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu kakpɔɔn xɔ ge, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na jere. Niɲehɛɲɛ ya kan wemu mu ge, niɲehɛɲɛ na ba zha wee mu. Niɲehɛɲɛ kaa ya le sipya wemu keje ni ge, pu na ba wee yege sanha niɲehɛɲɛ na.»

Waagi we wu da ja bye Yesu wuu na ge

(Macoo 10:34-36)

⁴⁹ «Na ne pa wa jiniɲe ki na. Nime da ba ki ta ki na jii na xɔ, lee bi da daan ne ni! ⁵⁰ Kanhama nigbɔ pa wa wa, ne yaa na je pee ni. Ga na funjɔnrɔɔ

wo w'a pee sige. ⁵¹ Yee wa giin na naniɛ ni nɛ pa koŋɔ na ya? Ahayi de, n'a da yi jo yi mu, fo waagi. ⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun feni; shuun wu be na ba yiri taanri wu feni. ⁵³ To na ba yiri wu ja feni, ja be na ba yiri wu to feni. Nu na ba yiri wu poro fuceere feni, poro fuceere be na ba yiri li nu feni. Yasho na ba yiri wu ja sho feni, ja sho be na ba yiri wu yasho feni.»

Tɛɛgɛ keree cegana

(Macao 16:2-3)

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu ja w'a wo suumo lɔɔ ki juɔ na camutomɔ yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu. ⁵⁵ Kafɛge bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu. ⁵⁶ Shuun shuun jovee! Yee wa fugba we ni niɛ ke keree ce na shɔnri kiyɛ ni, jaha d'a li pye yee ya we tuun we keree ce na shɔnri-i we?»

Be wo gbegeme keree

(Macao 5:25-26)

⁵⁷ «Jaha k'a li pye yee ya ta kodiine ce shɔnri yiye ni-i we? ⁵⁸ Na ma ni ma kiiri kɔnɔ wu yaha, yi na se kiiri wu takɔngɔ ki ni, la le y'i be yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee be we, wu na zhe ni ma ni kiiri kɔnɔ wu mu, wee na ma kan gedii pu mu p'a le kaso ni. ⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu je wee kaso wu ni, ma da ga foro wa ni wari pile nigin be foo ni we.»

Na daburaje jo jurumu na, kelee na kyɛgi

13 ¹ Wee tuun wu ni Pilate bi Galile sheen pii gbo na pu yaha saraga yatɔgbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatɔɔ yi shishan wuregi puye ni. A sipyii pii di shee wee kafila wu jo Yesu mu. ² A Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile sheen pii wa jurumupyii na toro Galile sheen pusamaa beeri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na ge? ³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi de. Ga yee bye yee y'a daburaje jo yi jurumu wu na we, yee beeri na ba gyeegi mu. ⁴ Silowe zangaso-tɔngɔ k'a to sipyii ke ni gbarataanri (18) wemu juɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumupyii na toro Zheruzalemu sheen pusamaa taan ya? ⁵ N'a da yi jo yi mu jo ahayi de. Ga yee bye yee ya daburaje jo yi jurumu wu na we, yee beeri na ba gyeegi mu.»

Talene lemu l'a jo nitoodige nagoo pyebaaga ki shizhaa na ge

⁶Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo na: «Nitoodige ka bi n̄ri ná wa ɛzen|ɛzen tige tɛge ni. A wu ganha na se na nitoroŋɔ shaa ki na, ga wu da ga nitoroŋɔ ta ki na we. ⁷Wee tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Nɛ yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na ne da wu ta we. Ki k̄n! Jaha na k'i wa j̄nɛ ki na tawaga ni we?» ⁸Ga, a kapyebye wu wu j̄nɔ shɔ na: «Na j̄nɔfɔɔ, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni. ⁹La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na b̄rɔ. Ga ki bye k'i ya nagoo pye we, m'a ki k̄n.»»

Yesu ya cee wa cuuŋɔ cadeenge ka ni

¹⁰Cadeenge ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-peɛɛɛ puga ka ni. ¹¹Lee di cee wa be ta wà, jinaa yama bye wu ni fo yee ke ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi já ȳri tii we. ¹²Ba Yesu ya wu ja we, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a shɔ ma yama pu na nijaa.» ¹³A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu ȳri tii, na Kile pele.

¹⁴Ga, a Kile-peɛɛɛ puga ki j̄nɔfɔɔ wu luu di ȳri, bani Yesu ya yama fɔɔ wa cuuŋɔ cadeenge ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu je wà kapyeɛɛ ya yaa na byi kiimu funŋɔ ni ge. Y'a ma yee caya yi na, k̄nhɔ y'i juuŋɔ. Yi ganha ba ma cadeenye ni we.» ¹⁵A Kafɔɔ di wu pye: «Yee shuun shuun joveɛ piiri! Ta yee beeri nigin nigin ya yi niiye, kelee yi kafaya sanhana cadeenye ni, na se na yi kaan yi na gbuu we? ¹⁶We cee we wu je Ibirayima wo pya wa ge, wu nibɔɔɔ di je Shitaanni mu fo yee ke ni gbarataanri (18) ge, ta tee p̄ɔɔ te ya yaa na sanha wu na cadeenge ni we?» ¹⁷Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu p̄ɛn pu beeri di zhiige, ga, a sipyii pu beeri di fundanga ta wu kagb̄hɔɔ ki beeri bye wuu na.

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macoo 13:31-32; Marika 4:30-32)

¹⁸Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni jaha k'a foro yiye feni we? Ni jaha ni n'a da ti taanna we? ¹⁹T'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lɔ nugi wu tɛge ni. A l'i bele, na bye tigb̄hɔ. A shazhɛɛɛ di ba ti shiire tagi ki geye na.»

Yesu ya talene la jo buuri shizhenhere shizhaa na

(Macoo 13:33)

²⁰Yesu ya jo sanha na: «Ni jaha ni n'a da Kile wo saanra|Kile saanra te taanna sanha we? ²¹Ti je ba buuri shizhenhere je we. Cee wa ya tee le

wu farini mye kiloo kelee shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu beeri di yiri.»

Kupɔjii nifenhfenhene keree

(Macoo 7:13-14, 21-23)

²² Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire jaari. W'a bi gaanɔ Zheruzalemu ni, wu nigariwo bi sipyii kalaa. ²³ A wa di wu pye: «Kafɔɔ, sipyii pii pu da ba shɔ ge, pee ya cɛre ya?» A Yesu di pu beeri pye: ²⁴ «Yi la le y'i jé kupɔɔ nifenhfenhene li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyijehemee na ba jegana shaa p'i jé, ga pu da já we. ²⁵ Kaanɔ ki fɔɔ wu ba yiri, na kupɔɔ li shɔhɔ tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba ɔɔ kɔn na yeree kupɔɔ li ɔɔ na, na li kuuni na yu: «Kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» Wu na ba yee ɔɔ shɔ na: «Ne yee tayirige ce we.» ²⁶ Wee tuun wu ni yi na ba ɔɔ kɔn na wu pyi na: «Wèe ya li, na gba ma nii na, m'a wèe kalaa wèe kulogoo ki kakuutoroyo yi ni.» ²⁷ Wee na ba yee ɔɔ shɔ na: «Ne yee tayirige ce we, yi toro laha na tãan, yee kakuubyii beeri!» ²⁸ Wee xuu wu ni yi ba Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kile tudunmɔɔ pu beeri ja Kile wo saanra|Kile saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mehɛɛ suu wà, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wá kpɛenge ki na. ²⁹ Sipyii pii na ba na yiri Kile-nɔhɔ, ni camutomɔ, ni Kile-parama kabaya shuun wu na, na diin na li Kile wo saanra ti ni. ³⁰ Wee tuun wu ni, kadugo yiri wuu pii na ba bye jahagbaa wuu. Jahagbaa wuu pii na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na

(Macoo 23:37-39)

³¹ Wee tuun wuye pyaa ni a Farizheen p'i fulo Yesu na na wu pye: «Yiri laha naha, bani Herodi funɔɔ wa wu ma gbo.» ³² A Yesu di pu ɔɔ shɔ na: «We nanmahara fɔɔ we kanna sige ponɔ ki, yi she yi jo wu mu na: «Nijnaa ni jiga n'a da jinaa kɔri yeege sipyii ni, di yama fee cuunɔ. Cana taanri wogo ki na ne na xhɔ lee ni.» ³³ Ga li waha l'i waha ne yaa na pye koo li na, nijnaa, ni jiga, ni jigabudoro, bani li ya ta saha Kile tudunmɔ wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalemu ni be we!

³⁴ «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a dunnii ma mu ge, na kagereye taga na pee be waa na xhuli ge, ne funɔɔ ya pye tɛɛgeɛ nijnehɛɛɛ ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneɛ me wu kapaɔa nɔhɔ ni we. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na we. ³⁵ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime feefee, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige we, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma me Kafɔɔ mege na ge, wee je duba pya.»»

Yesu ya tinme gban fɔɔ wa cuuɔɔ cadeenge ni

14¹ Cadeenge ka na, Yesu ya kari Farizheen pu wo sipyigbo wa puga, na li wà. Farizheen piimu pu bye wà ge, pee bi wu kaseri. ² Ná wa bye wà tinme gban na je wu na. ³ A Yesu di jomɔ pu lɔ, na saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizheen pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama fɔɔ cuuɔɔ cadeenge ni laa, kelee li ya saha we?» ⁴ Ga, a p'i cari puye na, wa ya jo we. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee yama fɔɔ we lɔ, na wu cuuɔɔ, na wu yaha kari.

⁵ Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niɲe na to keɲe ni, ta yee da zhe wu wolo tɔvuyo na we, ali ki pye cadeenge ki be we?» ⁶ Pee ya já wu ɲɔ sho we.

Tatiinceɲe ɲaha bulogana

⁷ Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talene jo pu mu, bani w'a li seeri na pu ma ɲahagbaa tatiinye yi ɲaha buloo. A wu pu pye: ⁸ «Wa bu ma yiri cekaanra yaligee na, ma ganha da zhe diin ɲahagbaa tateenge ni we. Ma ya li ce ni wemu tayerege k'a pele ma wogo na ge, ni wee be ya yiri we. ⁹ Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tateenge ki kan we ná we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo yiri tateenge ka ni. ¹⁰ Ga ba ma yiri we, she diin kadugo yiri tateenge ni, konho ma yirivɔɔ wu ba ba, wu ma pye: «Na ɲanii, she diin ɲahagbaa tateenge ki ni.» Wee tuun wu ni ma na peɲe ta ma lijii pu jii na. ¹¹ Bani sipyaa sipya w'a wuye durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuye tirige ge, wee na ba durogo.»

¹² Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee be pye: «Ma bu yalɲehɲeɲe pye caɲa ni kelee piige ni, ma ganha da ma ɲapiineɲe yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiɲɲii naafuu fee we. Pee be na ba já ma yiri yalige na ma wo yire li footɔɔ. ¹³ Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fee, ni taafee, ni faannaa, ni fyenmee yiri. ¹⁴ Ma na duba ta, bani pee wa da já ma yiri li footɔɔ na we. Ma na ba lee footɔɔ ta sipyitiimeɲe pu niɲhuyo yi caɲeɲe.»

Cekaanra ligboho ki wo talene le

(Macoo 22:1-10)

¹⁵ Ba yalilime wa ya pee jomɔ pu logo we, na jo: «Wemu wu da ba li Kile wo saanra | Kile saanra te ni ge, wee je duba pya.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Ná wa bi yaliye pye piige yalige, na sipyɲehemee yiri. ¹⁷ Ba yaliye yi liduun ya ɲɔ we, p'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebye wu tun na wu pee pye: «Yi pa, bani ɲaɲmuyɔ yi beeri ya keme xɔ.» ¹⁸ Ga, a pu

bɛeri nigin nigin di ganha na fɛnri na foro yire li t̄aan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiime wu wu pye: ‹Tɛgɛ ka nɛ shɔ, nɛ yaa na she kee wii. N'a ma jɛeri, le yafa na mu.› ¹⁹ A wa bɛ di wu pye: ‹Nupɛhɛɛ kɛ nɛ shɔ, n'a da zhe kee taanna. N'a ma jɛeri, le yafa na mu.› ²⁰ A wa bɛ di wu pye: ‹Nime nɛ cee leɲɛ, lee l'a li pye, nɛ da j̄a zhe wɛ.› ²¹ A kapyebye wu guri she ɲuɲɔfɔɔ wu ȳiri, na kii keree kii bɛeri paari wu mu. A kaɲa ki fɔɔ wu luu di ȳiri, a wu wu kapyebye wu pye: ‹Fyaala she kulo li pinnere kpɛɛnyɛ, ni kakuutoroyo yi ni, m'a la baa fɛɛ, ni taafɛɛ, ni fyɛnmɛɛ, ni faannaa yiri pa naha.›

²² ‹Ba w'a she pee yiri na pa wɛ, na ba wu ɲuɲɔfɔɔ wu pye: ‹Na ɲuɲɔfɔɔ, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee bɛ na puga ki sanha ɲi wɛ.› ²³ A ɲuɲɔfɔɔ wu kapyebye wu pye: ‹She kodoroyo yi ni, ni kobiire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, kɔnhɔ na puga k'i ɲi. ²⁴ Bani sipyii pii nɛ fenhe yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, nɛ wo yalige ka ɲɛ wee wa shishiin ɲɔ ni wɛ.››

Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapiire ti na ge

(Macoo 10:37-38)

²⁵ Shenɛhemɛɛ bi taha Yesu feni. A wu ɲmahana ɲeri pu shizhaa na na pu pye: ²⁶ ‹Wa bu daha nɛ feni, nɛ kaa bye l'i ya dan weefɔɔ ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu shɔ, ni wu nagoo, ni wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa, ni wuyɛ pyaa bɛ t̄aan wɛ, wee da j̄a bye nɛ kalaapire wɛ. ²⁷ Wemu ya wu korikoritige lɔ, na daha nɛ feni wɛ, wee da j̄a bye nɛ kalaapire wɛ.›

²⁸ ‹Wa ba giin wu zangaso-tɔɔngɔ yereɲɛ yee ni, ta wu da venhe diin na ki yereɲɛ yereɲɛ pɛrɛmɛ pu tɔɔɔ, yaaga bu da na ɲɛ wu keɲɛ ni, di ki yereɲɛ xhɔ wɛ? ²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki nɔhɔ shan, wu bi da j̄a kisaɲa xɔ, ni ki ɲavɛɛ ya pa ɲɔ kɔn na zeheni wu na wɛ, ³⁰ na wu la wo, na yu: ‹Wee ná we ya puga ki yereɲɛ ɲɔ kɔn, ga wu ya j̄a ki xɔ wɛ.› ³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashɛn kɔn saan wa na, ta wu da venhe diin na wu funɲɔ sha, wu ni namaa kabɔfɔɲɔɔ ke (10.000) bu da na da j̄a saan wa ni namaa kabɔfɔɲɔɔ kelee shuun (20.000) ɲuɲɔ círi wɛ? ³² Wu bye wu da j̄a wɛ, na wee saan wu yaha tatɔɔngɔ ni, w'a tudunmɔ yaha kari wu she taanɲɛɛge sha. ³³ Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu keɲɛ yaɲmuyɔ bɛeri ni wɛ, wee da j̄a bye nɛ kalaapire wɛ.›

Tipoomɔ ɲe suumɔ pemu ni we

(Macoo 5:13; Marika 9:50)

³⁴ «Suumɔ ya ɲɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, jahaha na pu taan sanha we? ³⁵ Pu da yafiin be ɲɔ ɲiɲe na we, pu da já bye kaafugo ɲiɲe na we, sipyii na pu wá kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu ya talene la jo dubyapeenge shizhaa na

(Macoo 18:12-14)

15 ¹ Fanhafɛ wari shɔɔɔ ni jurumupyii pii be ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo. ² Lee na a Farizheen ni saliya karamɔgɔɔɔ p'i ganha na kalɔɔɔ yu na: «We ná we ya jurumupyii coni na ɲɔgi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

³ A Yesu di le talene le jo pu mu na: ⁴ «Jɔɔɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kelee gbarasheere ni gbarasheere (99) wu samaa yaha wà sige ki ni, wu she nibeeɲe ki sha fo wu ki ja we? ⁵ Ba w'a she wu ja we, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni. ⁶ Ba w'a ɲɔ puga we, w'a wu napiinee ni wu tiinpii yiri, na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani ne na dubyapeenge ki ja.» ⁷ A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupye nigin be bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipyitiimee kelee gbarasheere ni gbarasheere (99) taan, piimu mago ɲe nige jurumu yafa na we.»

Talene lemu l'a jo warifyen nibeeɲe shizhaa na ge

⁸ A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee weke wu da bye ni warifyen tuuyo ke ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki ɲɔ wu ki sha xuuni fo wu ki ja we? ⁹ Wu bu ki ja tuun wemu ni, w'a wu pushapiinee ni wu tiinpii cee yiri na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani ne warifyen tuuɔ ke ki bi piin ge, ne ki ja.» ¹⁰ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii melekee pu mu jurumupye nigin na yere wu jurumu na.»

Talene lemu l'a jo ja nibeeɲe shizhaa na ge

¹¹ A Yesu di jo be sanha na: «Jalaa shuun bye ná wa mu. ¹² A kurogo ja wu tofɔɔ wu pye: «Na to, lemu na ba ɲɔ na na cen wu ni ge, lee kan na mu nime!» Ba w'a yee jo we, a tofɔɔ wu ɔɔɔ na naafuu wu taa pu shuun wu na. ¹³ Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu beeri wá wuyɛ na. Na gari taliige fiige ka ni, na she wuyɛ yaha wà fungɔngɔ baa sipya. Na wari wu beeri kyeeɲi ɲuɲɔ baa keree ni. ¹⁴ Ba wari wu beeri ya xɔ we, a xuugboɔ di jé kee fiige ki ni. A kanhama di ɲɔ wu na. ¹⁵ A wu

she jé baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kereye ni shaanahana na. ¹⁶ A xuugo di shó wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge, a wu funḡo di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu wε.

¹⁷ «Ba w'a wu funḡo sha wε, na jo: «Kapyebyii nipehemεε pu wa ne to puga. Pu ma li, na yalige kisaḡa yaha, ne kunni di zhaa di xhuu naha xuugo keḡe ni. ¹⁸ N'a da guri zhe na to wu puga ki ni, di she wu pye: Na to, n'a nahana Kile mu, na nahana mu be mu. ¹⁹ Ne yaa na yiri nige mu ja sanha wε. Na co ba ma kapyebye wa ḡe wε.» ²⁰ A wu yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ḡa, a wu ḡiḡaara di jé wu ni. A wu baa kari na she jafó wu shaari ni taanḡεεḡe ni, na wu keye migile wu katige ni. ²¹ A ja wu to wu pye: «Na to, ne nahana Kile mu, na nahana mu be mu, ne yaa na yiri mu ja nige wε.» ²² Ga, a wu to wu yi jo kapyebyii pu mu na: «Yi fyaala pa ni fadeye yi beeri nizaḡa ki ni yi pa le wu na, y'i kabelene le wu kabee na, y'i tanhaya le wu na. ²³ Y'i ba ni nupepinḡe sinme wogo ni yi pa gbo. Wù li wù funḡo taan, ²⁴ bani ne pya we w'a ḡa ge, wu bi xu, w'a kuri pye ḡiifεere ni. Wu bi piin, w'a ḡa.» A p'i kalene ḡo co.

²⁵ «Lee bi wu jashiime wu ta wee na ḡe tεḡe ki ni, ba wee ya tεḡe puga na wε, a wu yatinye yi tunmó ni xonḡo ti tunmó pu logo. ²⁶ A wu kapyebye wa yiri na wu yege lee kalene li ḡuḡo na. ²⁷ A wee di wu ḡo shó na: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinḡe sinme wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa jé sicuumó na.» ²⁸ A jashiime wu luu di yiri, wu ya ta sóo na jé puga wε. Ba wu to w'a yee logo wε, na foro kari wu feni, na she wu ḡeeri na wu ḡo wuye na wu jé. ²⁹ Ga, a wu tofó wu pye: «Wii me de! Ne yee ya ḡeḡe na kapyeḡe pyi mu mu. Ne ta mu ḡomεε yaha tuun wa yafiin ni wε. Lee be na, ali mu ya ta sikapire nigin be kan ḡa ne mu, konḡo ne ni na napiineε di fundanga pinne pye shiizhan wε. ³⁰ Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu beeri kyεegi dódóshaa ni. Ba w'a pa wε, a mu nupepinḡe sinme wogo gbo wu mu!»

³¹ «A wu to wu wu ḡo shó na: «Na ja, tuun beeri ni mu wa ne tãan naha, ne yanmuyó yi beeri wa mu woyo. ³² Ga wèe ya yaa na funḡo taan, na kalene pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki bye, ga w'a ḡiifεere ta nime. W'a bi piin, ga w'a ḡa.»»

Naafuu fɔɔ wa ni wu wari kapahashɔɔnrimɔ

16 ¹ A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà, kapahashɔɔnrimɔ wa di ḡe wu mu, a sipyii di wee tɔɔḡo le na w'a wu ḡuḡofɔɔ wu kabyaa ki kyεegi. ² A ḡuḡofɔɔ wu wu yiri na wu

pye: «Leké nɛ di nuri mu shizhaa na wɛ? Wù keree ki paha wolo, bani mu wa da já bye nige nɛ kapahashɔ̀nrimɔ̀ wɛ.»

³ «Wee tuun wu ni a wee kapahashɔ̀nrimɔ̀ wu yi jo wuyɛ funɔ̀ɔ ni na: «Leké nɛ da ba byi wɛ? Na ɲuɔ̀fɔ̀ɔ w'a na leri wu kabyaa ki ɲuɔ̀ɔ ni. Faa fanha wa na ni wɛ; ɲɛrɛge shiige di ɲɛ na na. ⁴ Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee cɛ, kɔ̀nhɔ̀ di ba laha kabyaa ki ɲuɔ̀ɔ ni, pii di na círi leɲɛ pu kaban.»

⁵ Wee tuun wu ni pii p'a fɔ̀hɔ̀ɔ lɔ̀ wu ɲuɔ̀fɔ̀ɔ wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiime wu pye: «Nɛ ɲuɔ̀fɔ̀ɔ wu juu wu wa mu na wɛ?» ⁶ A wee di wu ɲɔ̀ shɔ̀ na: «Sìnme barigoo kelee shuun (20).» A wu wu pye: «Ma sɛmɛ wu lɔ̀, m'a diin tɔ̀vuyo na m'a sìnme barigoo ke ka.»

⁷ Lee kadugo na a wu wa bɛ pye: «Mu do, juu di wa mu na wɛ?» A wee di wu ɲɔ̀ shɔ̀ na: «Shinma bɔ̀rilɔ̀ɔ xhuu nigin (100).» A wu wee pye: «Ma sɛmɛ wu lɔ̀ m'a shinma bɔ̀rilɔ̀ɔ kelee gbarataanri (80) ka.» ⁸ A ɲuɔ̀fɔ̀ɔ wu wee kapahashɔ̀nrimɔ̀ tifire baa fɔ̀ɔ we sɔ̀ wu shizhiinme pu na, bani ke koɲɔ̀ ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinme ni puyɛ tɛ ni, na toro kpɛngɛ nagoo t̃aan.»

Naafuu ni Kile da já binne bye yee ɲuɔ̀fɛɛ wɛ

⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke koɲɔ̀ ke wo naafuu wu lɔ̀ na taga sipyii tɛge, na naɲɛge sha ni wee ni. Yee wo caɲa ɲii li ga ba xhɔ̀ caɲa kemu ke koɲɔ̀ puga ke ni, lee na ba bye kapuɲɔ̀ na baraji kan yi mu Kile yíri Alijine ni. ¹⁰ We wu ɲɛ n'a daa sipya kafenhɛfenhɛɲɛ ni ge, wee wu ɲɛ n'a daa sipya kagbɔ̀hɔ̀ɔ bɛ ni. We wu ɲɛ tifire baa fɔ̀ɔ kafenhɛfenhɛɲɛ ni ge, wee wu ɲɛ tifire baa fɔ̀ɔ kagbɔ̀hɔ̀ɔ bɛ ni. ¹¹ Lee wuu na, ke koɲɔ̀ ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni wɛ, ta naafuu can can wo wu kaa na ba le yee keɲɛ ni? ¹² Naafuu we wu ɲɛ watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni wɛ, ta yeeyɛ pyaa wo wu na ba gan yee mu?»

¹³ Kapyebye wa shishiin da já da kapyɛɲɛ pyi ɲuɔ̀fɛɛ shuun mu wɛ. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔ̀ɔ wa na, wu laraga kɔ̀n we wu na. Yee da já da kapyɛɲɛ pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu wɛ.»

Yesu wo yere li kafila wa

(Macao 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12)

¹⁴ Farizhɛɛn pii pu ɲɛ wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee bɛeri logo wɛ, na ganha na wu la wo. ¹⁵ A wu pu pye: «Pii p'a puyɛ pyi sipyitiimeɛ sipyii ɲii na ge, pee pu ɲɛ yere. Ga Kile ya yee zɔ̀lɔ̀ɔ pu cɛ, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya bele ge, kee ki ɲɛ makɔ̀ɲɔ̀ yaaga Kile paha t̃aan.»

¹⁶ «Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ Kitabu pu bye wà, fo na she ɔ Yohana Batizelipyé wo tuun wu na. Na lo fo wee tuun wu na Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii beeri di yatenye waha p'i jé ti ni. ¹⁷ Fugba we ni piñe ke toromɔ na ba daan fo xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduunɔ nigin be wo do na.

¹⁸ «Sipyaa sipya w'a wu sho gbaga xo na watii leñe ge, dɔdɔɔɔ m'a pye. Wemu bu ná wa wo ceforomɔ leñe, dɔdɔɔɔ w'a pye.»

Ná naafuu fɔɔ ni Lazari keree

¹⁹ «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà na saannaa fàya leni, na fanhafɛɛ yaliye li niga beeri. ²⁰ Ná la baa fɔɔ wa be di bye wà, wee mege je na Lazari. Wu ceesege ki beeri ki bye nɔɔkuuyo. Pu bi she wee sinniñe wee naafuu fɔɔ wu kaanɔ ki kupaɔ ɔ na, ²¹ Yalipahara te ti bi wo na dun naafuu fɔɔ wu tabali wu nɔɔ ni ge, wu funɔɔ bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee be ta li we, a poɔɔ be di nɔɔ na ma na wu nɔɔɔ yi laala sanha.

²² «Caɔa ka, a wee la baa fɔɔ wu ba xhu, a melekeɛ di wu munaa lo na she yaha tatiinceñe ka ni Ibirayima kanige ce. A naafuu fɔɔ wu be di ba xhu, a p'i wu le. ²³ Na wu niganhaɔa yaha xuu kulo li ni, a wu wu jaha yirige, na Ibirayima ja taliige ni, na Lazari be ja wu kanige ce. ²⁴ Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, ɔɔɔ jaari na na! Lazari yaha wu she wu kabee le munaa le fyenmi loɔ ni, wu ba na jile le piñe, bani na niganhaɔa ki wa xuuni ke na ke ni.» ²⁵ A Ibirayima di wu ɔɔ sho na: «Na ja, ma funɔɔ kɔn li na na mu ya ma kasaanɔa ki beeri ta na mu yaha koɔ na, a Lazari di kakuuɔɔ ta lee tagana le na. Nime wee jaha wa piñe, ga mu kunni jaha d'a weri. ²⁶ Na fara lee na, wecogoɔɔ naganɔa ki je wèe ni yee te ni, kɔnɔ piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yiri, pu ganha bu já we. Piimu ba giin p'i yiri yee be yiri p'a ma naha, pu be ganha bu já we.»

²⁷ «Wee tuun wu ni a naafuu fɔɔ wu jo: «Na to, na ma jɛeri, Lazari yaha she na to puga ki ni. ²⁸ Bani ne ceboronamaa kaguro wu wa wà. Wu she pu sɔnmi, kɔnɔ pu ganha da ba we kanhama xuu we ni we.» ²⁹ A Ibirayima di wu ɔɔ sho na: «Musa ni Kile tudunmɔɔ kafila wu wa pu keñe ni, pu wee logo.» ³⁰ Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee ye wa da yaa we de! Ga fo gbo nigin be na je na she pu yiri wà; lee bu bye, pu na daburaje jo pu jurumu wu na.» ³¹ A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmɔɔ pu wo kafila wu logo we, ali gbo wa jehɛ je foro pusamaa te ni, pu da ga dà we.»»

Ɔugyɛɛgi keree ni jurumu yafa

(Macao 18:6-7, 21-22; Marika 9:42)

17 ¹A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «Ɔugyɛɛgi keree da ga já bye pyebaa wɛ. Ga sipya wemu wu da kee pye ge, ɔɔngɔ ki wa weefɔ wogo. ²Wemu wu ɲɛ nɔhɔcɛɛ n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa ɲuɲɔ kyɛɛgi ge, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni, lee ya pɔɔ wu mu li bye na. ³Y'a yiye kaseri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburaje jo, m'a lee yafa wu mu. ⁴Wu bu wɔɔ ma ni tɔɔɲii gbarashuun caɲa ɲii ni, wu bu guri she ma mu tɔɔɲii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee bæri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

⁵Caɲa ka, tudunmɔɔ p'a pa Kafɔɔ pye: «La fara wù n'a daa wu na.» ⁶A Kafɔɔ di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xɔ pɛɛɛ ni, yee bi da yi jo ke tighɔhɔ ke mu na ki kɔngi k'i she nɔri suumɔ lɔhɔ ni, k'a yee ɲɔmɛɛ co.

Kapyebye tayerege ɲɛ kemu ge

⁷«Kapyebye bu bye yee wa mu, wu bi faa pyi kelee na yatɔɔɔ naha, wu bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige ɲuɲɔ ni ya? ⁸Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shɔhɔ, wu bu xhɔ wu wu faleye yi faa, wu fɛnhɛ she ki yereɲɛ wufɔɔ yɛ pyaa tãan, wufɔɔ di li fo wu din, wu gba be wɛ? Lee kadugo na kapyebye wu be di na li wɛ? Ta wufɔɔ ɲɛ ma li pye mu wɛ? ⁹Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan ɲuɲɔ ɲɛ wee mu wɛ. ¹⁰Lee na yee be, ye y'a jo yee mu ge, yee bu yee bæri pye, y'a yaa yi jo na go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana ɲuɲɔ yɛ y'a pye.»

Yesu ya togo fɛɛ ke cuuɲɔ

¹¹Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalemu ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki te ni. ¹²Wu nijewo kulo la ni, a togo fɛɛ namaa ke wa di ba wu ɲuɲɔ círi, ga, a p'i yere na laara kɔn wu na, ¹³na mujɔɲɔɔ wá na: «Karamɔɔ Yesu, ɲuɲɔ ɲaari wù na!» ¹⁴Ba w'a pee ɲa wɛ, a wu pu pye: «Yi she yiye she saraya ɲaha shɔɔnriwɔɔ pu na.» A pu nigariwuu di juuɲɔ. ¹⁵Ba shen nigin wa ya wuye ɲa w'a cuuɲɔ wɛ, na ɲmahana kuri, na ganha na Kile sɔni na ma ni mujuugbɔɔ ni. ¹⁶Ba w'a pa nɔ Yesu na wɛ, na she nuguro sin wu fɛɛ ni na wu ɲaha buri ɲiɲɛ ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye be Samari shen. ¹⁷A Yesu di jo: «Ta sipyii ke be w'a cuuɲɔ wɛ? ¹⁸Pusamaa gbarasheɛɛ wu wa mii wɛ? Wa yafiin ya ta

pa Kile pele nabunna we kadugo na we.»¹⁹ Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuuḡ.»

Kile wo saanra ti ba jaha shesheere

(Macoo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Caḡa ka, Farizheɛn p'a pa Yesu yege na: «Tuun weke ni Kile wo saanra|Kile saanra t'i da ba we?» A wu pu ḡo shɔ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kaseege ni we. ²¹ Pu da ga ba jo be: «Wu we naha,» kelee «Wu we me we,» bani Kile wo saanra ti wa yee niḡe ni.»

²² Lee kadugo na a wu wu kalaapiire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caḡa ka ja, ga yee da kee ja we. ²³ Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa me,» ga yi ganha da zhe wa we, yi ganha da daha pu feni we. ²⁴ Sipya Ja cabaḡa, kee na ba bye ba Kile-niḡe ne we, ma ji taapile ni, kpeenge ki ma yiri fugba wu kabaḡa ka na, na no ka na. ²⁵ Ga yani kee caḡa ke ki no ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, niḡaa sipyii di zhe wu ni.

²⁶ «Ba Nuxhun wo caḡa jii li keree k'a pye we, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabaḡa. ²⁷ Sipyii bi li na gbuu, na ce leḡe, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she no caḡa kemu Nuxhun ya je koḡbɔho ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbɔho di ba pee beeri kyeeḡi.

²⁸ «Keree kiimu k'a pye Loti caḡa jii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Loti caḡa jii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na beree, na faa pyi, na piyeye yereḡe. ²⁹ Ga Loti ya foro Sodomu kulo li ni caḡa kemu ge, kee caḡa ke, na ni kirimu ya yiri fugba wu ni, na do ba zanha ne we, na pu beeri kyeeḡi.

³⁰ «Caḡa kemu Sipya Ja da ba wuyɛ she ge, kii keree kii beeri tuuyo na ba bye sanha. ³¹ Kee caḡa ke wemu ne wu puga kataḡa na ge, wee ganha bu digi je puga ki ni yaaga feni we, mu wemu be wu ne ma kereye ni ge, mu be ganha bu guri da ma puga we. Ga wa beeri di da wu jubile ye shaa. ³² Yi funyo yi to Loti shɔ wu wuu li na! ³³ Wemu w'a wu munaa juḡo shaa di wolo niḡaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Wemu w'a bonri wu munaa ni niḡaa ge, wee na ba wu munaa juḡo wolo jiga na. ³⁴ N'a da yi jo yi mu, kee caḡa ke, sheɛn shuun na ba bye yasinnenuḡo na piige ni, wa na ba lo na wa yaha. ³⁵ Ce le shuun na ba shinma tiree shiizhan, wa na ba lo na wa yaha. [³⁶ Namaa shuun na ba bye tege ni, wa na ba lo na wa yaha.]] ³⁷ A kalaapiire t'i wu yege na: «Kafɔ, xuu weke ni lee da ba bye we?» A wu pu ḡo shɔ na: «Xuu wemu ni yaxugo ne ge, wa tobinye ya yiye pinneɛ.»

W'a yaa na Kile jɛeri tuun beeri ni

18 ¹Yesu ya talenɛ jo pu mu na jaha tii ni Kile-jɛrɛge ni, na sipyii ya yaa p'a Kile jɛeri tuun beeri ni, pu ganha bu ganha wɛ. ²W'a jo: «Kiiri kɔnɔɔ wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na wɛ, wu mago bye sipya wa yafiin bɛ ni wɛ. ³Naxhugoshɔ wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu yiri na wu pyi na wu wu pɛɛn kakuuyo footɔɔ kan pu mu. ⁴L'a mɔ, kiiri kɔnɔɔ wu bi sanha sɔɔ wɛ. Kadugo tɔan a wu wuyɛ pye: «Ali nɛ jɛhɛ bye nɛ fyagi Kile na wɛ, ali nɛ mago jɛhɛ bye wu jɛ sipya yafiin bɛ ni wɛ, ⁵lee bɛ na wɛ naxhugoshɔ wɛ, w'a nɛ kana, lee wuu na n'a da wu pɛɛn pu kakuuyo footɔɔ kan pu mu, kɔnhɔ wu ganha ba ma da na kana tuun beeri ni wɛ.»»

⁶A Kafɔɔ di jo: «Kiiri kɔnɔɔ tiibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo. ⁷Kile ya piimu jaha bulo pee di mɛhɛɛ suu wu fɛni caɗa ni piige ge, ta wu da ba pee wo pɛɛn pu kakuuyo yi footɔɔ kan pu mu wɛ, ali na ta w'a luu gbo bɛ pu tɔan wɛ? ⁸N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo footɔɔ kan tɔvuyo na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta jɛɛ ki na gɛ?»»

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

⁹Sipyii piimu p'a bi daa puyɛ na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu jɛ yafiin bɛ wɛ ge, Yesu ya le talenɛ le jo pu shizhaa na na: ¹⁰«Namaa shuun wa ya she Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na she Kile jɛeri: Nigin bye Farizhen|Farizhɛɛn, shuun wo wu jɛ fanhafɛɛ wari shɔɔɔ.» ¹¹A Farizhen wu yiri yere na Kile jɛeri wuyɛ tɔan mume, na: «Kile, n'a baraga taha ma na, bani nɛ ni sipyii pusamaa wa nigin wɛ: nagaalaa, ni kakuubyii, ni dɔdɔɔ, nɛ wa ba wɛ fanhafɛɛ wari shɔɔɔ we wa wɛ. ¹²Cewuu cewuu, nɛ ma suun le cabyaa shuun. Kuduun wɛ nɛ daa ge, nɛ wee bɛeri jagi wo.» ¹³Ga, a fanhafɛɛ wari shɔɔɔ wu yere kabanugo na. Wu ya ta sɔɔ, ali na wu jaha yirige fugba wu ni wɛ, ga, a wu wu dodonɔ kɔn kɔn jatanhaɗa keɗɛ ni na jo: «Kile, jɔɔɔ jɔari na na, jurumupye nɛ jɛ.»»

¹⁴«N'a da yi jo yi mu, wɛ n'a wɛ kapii da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta wɛ, bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.»»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu

(Macoo 19:13-15; Marika 10:13-16)

¹⁵Caɗa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee jɛa wɛ, na yogo jo ni pu ni. ¹⁶Ga, a Yesu

di tee nɔhɔpiire ti fulo wuyɛ na na jo: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti naha kɔɔn wɛ! Bani pee shi tuugo wuuro ti jɛ Kile wo saanra|Kile saanra te. ¹⁷ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔcɛɛɛ jɛ-ɛ wɛ, wee da ga ba jé ti ni bada wɛ.»

Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni

(Macao 19:16-30; Marika 10:17-31)

¹⁸ Yawutuu jɔɔɔɔ wa ya Yesu yege na: «Karamɔɔsaama, naha nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di jɔɔɔɔ sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?» ¹⁹ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wɛ? Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kile yɛ. ²⁰ «M'a Kile wo saliya wu jɔmɛhɛɛ ki cɛ: «Ma ganha bu dɔdɔɔɔ pye wɛ! Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyijii na wɛ! Ma da ma nu ni ma to peɛ!» ²¹ A wee ná wu jo: «Fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni nɛ jɔ kɔn na kii koro jaari.»

²² Ba Yesu ya yee logo wɛ, na wu pye: «Kaa nigin yɛ l'a mu xuujɔ sanha! She ma keɛɛ yaɔmuyɔ yi bɛeri pɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tãan m'a ba daha na feni.» ²³ Ga ba ná w'a yee logo wɛ, a wu naha di sii tanha xuuni, bani naafuugbo w'a bye wu mu. ²⁴ Ba Yesu ya wu naha ja k'a tanha wɛ, na jo: «Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra|Kile saanra ti ni dɛ! ²⁵ Jɔhɔɔɔ jeme ya taan museni wii ni, na toro naafuugbo fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.»

²⁶ A pee jomɔ pe logovɛɛ di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ wɛ?» ²⁷ A Yesu di jo: «Le l'a sipyii já ge, lee ya Kile jani wɛ.» ²⁸ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jo: «Li wii, wèɛ ya kahari yaɔmuyɔ bɛeri ni na daha mu feni.» ²⁹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu shɔ, kelee wu cebooloo, kelee wu sefɛɛ, kelee wu nagoo, Kile wo saanra ti wuu na ge, ³⁰ weefɔɔ na ba yee bɛeri yahaɔaa nijɛhɛɛɛ ta na wu yaha kɔɔɔ na, na ba jɔɔɔɔ sicuumɔ nixhɔbaama be ta jiga na.»

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo sanha

(Macao 20:17-19; Marika 10:32-34)

³¹ A Yesu di wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yɛ yiri, na pu pye: «Wù wii gaanji Zheruzalem ni, Kile tudunmɔɔ p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee bɛeri na ba bye na ki fa. ³² Wu na ba jé shi watii keɛɛ ni, pee na ba zhehe wu na, na wu shehele, na jɔɔɔɔ tugi wu na, ³³ na wu kɔɔɔ ni susɔɔɔ ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo caɔa taanri wogo ki na w'a jɛ.» ³⁴ Ga kalaapiire ti ya ta yafiin be naha cɛ kii keree kii ni wɛ. Bani

pe jomɔ pe kɔri bi ŋmɔhɔ pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yafiin be kɔri ce we.

Yesu ya fyen wa jii mugi

(Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)

³⁵ Ba Yesu ya tɛɛɛ Zheriko na we, lee ya bi fyen wa nideɛnge ta koo li ɲɔ na na saraya jɛeri. ³⁶ Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmɔ logo we, na yegeɛ pye na: «Le di je naha we?» ³⁷ A p'i wu pye: «Nazareti sheen Yesu w'a doroo.» ³⁸ Wee tuun wu ni a wu mujuu w'a na: «Dawuda Ja Yesu, ɲuɲɔ ɲaari na na!» ³⁹ Pii pu bye sipyiire ti jahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, ɲuɲɔ ɲaari na na!» ⁴⁰ A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyen w'a fulo Yesu na we, a Yesu di wu yege na: ⁴¹ «M'a giin di naha pye ma mu we?» A wu wu ɲɔ shɔ na: «Kafɔɔ, di da naa!» ⁴² A Yesu di wu pye: «Ta naa! Ma n'a daa w'a ma cuuɲɔ.» ⁴³ Taapile ni a wu ganha na naa. A wu daha Yesu feni, na ganha na Kile peɛ. Tuun wemu ni sipyiire ti beeri ya lee ɲa ge, a pu be di ganha na Kile sɔni.

Yesu ni fanhafɛɛ wari shɔɲɔɲɔ Zange keree

19 ¹ Caɲa ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni. ² N'a wa bye w'a wu mege je Zange. Wee bye fanhafɛɛ wari shɔɲɔɲɔ ɲuɲɔɲɔ, naafuu fɔɔ w'a bye wii. ³ Wu bi giin wu Yesu ɲa wu wu ce, ga sipyiire ti ɲɛhe wuu na wu ya ta ja wu ɲa we, bani wu bi gbere. ⁴ Lee na a wu baa kari jahagbaa na, na she dugi tige ka ni, kemu mege ki je na Sikomɔri ge, kɔnhɔ wu Yesu ɲa, bani wu na ba doro w'a.

⁵ Ba Yesu ya ɲɔ wee xuu wu ni we, a wu wu naha yirige na Zange pye: «Zange, tigi tɔvuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi ɲiɲaa.» ⁶ A Zange di digi tɔvuyo na, na wu ɲuɲɔ cɪri ni fundanga ni. ⁷ Ba sipyii p'a lee ɲa we, a pu beeri di ganha na ŋmunu-ŋmunɔ na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.» ⁸ Ga, a Zange di yere Kafɔɔ naha t'aan, na wu pye: «Li wii, Kafɔɔ, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa fɛɛ mu. Li bu da na ne wa yaɲmuɲɔ ka ŋmahana, ne na ki tuuyo shishɛere terɛɛ weefɔɔ na.» ⁹ A Yesu di wu pye: «ɲuwuuro ya je ɲiɲaa ke puga ke be ni, bani we be je Ibirayima wo ja wa. ¹⁰ Bani piimu p'a piin ge, Sipyaa Ja ya pa pee sha wu pee shɔ.

Wari w'a kan kapyebyii piimu mu na p'a kegaana pyi ge

(Macoo 25:14-30)

¹¹ Na sipyii pu yaha pu na kii keree kii nuri, a Yesu di le talene le jo pu mu, bani ba w'a tɛɛɛ Zheruzalemu na we, a p'i ganha na giin na lee taapile li ni Kile wo saanra|Kile saanra t'a da tiye she. ¹² Lee wuu na w'a

jo: «Ná wa ya se kpɔncene la na, na gari fiitɔngɔ ka ni kɔnhɔ p'i she saanra kan wu mu, lee kadugo na wu guri pa. ¹³Na wu yaha wu sanha gari wɛ, a w'i wu kapyebyii kɛ yiri, na pu bɛeri kan warifyen tuuyo nigin nigin, na pu pye: «Y'a yi kɛɛ kaanɔ ni we ni fo di ba she ba.» ¹⁴Ga ba w'a kari wɛ, a wu shi shɛen di wu kɔ, na tudunmɔɔ tun wu mu, na wu pye: «Wɛɛ funɔɔ wa mu wu tiin wu jɔɔ ni wɛ.»

¹⁵«Ba w'a kuri wɛ, saanra ti na kan xɔ wu mu wɛ, w'a bi wari wu kan piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun wemu p'a ta ge, kɔnhɔ wu wee cɛ. ¹⁶A nizhiime wu ba na jo: «Na jɔɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyɛɛ pye, a wu wu shi kɛ ta.» ¹⁷A wu wee pye: «L'a jɔ kapyebye nizaama, ba na jo m'a pye jɔmɛ fɔɔ kapigee ni wɛ, n'a da ma pye kugbɔhɔɔ kɛ gbafɛnɛeri.» ¹⁸A shuun wo wu ba na jo: «Na jɔɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyɛɛ pye, a wu wu shi kaguro ta.» ¹⁹A wu wee pye: «Mu bɛ wu pye kugbɔhɔɔ kaguro gbafɛnɛeri.»

²⁰A wa bɛ di ba na jo: «Jɔɔfɔɔ, ma warifyen wu we wu siime na, nɛ bi wu migile sicogo ni na keme yaha. ²¹Nɛ fya mu na, bani nɛ bi li cɛ jo mu keree k'a waha, mu ya kemu yaha wɛ, kee mu ya luu, mu ya kemu nugi wɛ, kee mu ya gɔɔn.» ²²A wu kafɔɔ wu wu pye: «N'a da ma kiiri kɔn na bɛ ni ma kafila wu ni, kapyebye niguumɔ, a mu ya li cɛ na nɛ keree k'a waha ge, nɛ kemu yaha wɛ na kee luu, nɛ kemu nugi wɛ na kee kɔɔn ge. ²³Jaha na m'a ya ta nɛ wari wu yaha banɔ na, kɔnhɔ di ba wu lɔ ni wu kuduun ni na niguribawo wɛ?» ²⁴Lee kadugo na piimu p'a bye wà ge, a wu pee pye: «Yi wu wo wari wu shɔ wu na, y'i wu kan kɛ fɔɔ wu mu.» ²⁵A p'i wu pye: «Jɔɔfɔɔ wɛ! Go wu wo wu shi kɛ wu wa wu mu na xɔ!» ²⁶A wu pu pye: «N'a da yi jo yi mu, la jɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wu li na. Ga la jɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnfɛnhɛne lemu bɛ li jɛ wu mu ge, lee bɛ na ba shɔ wu na. ²⁷Nɛ pɛɛn piimu ya ta sɔɔ nɛ wu pye pu jɔɔfɔɔ wɛ ge, yi pa ni pee ni naha y'i pee gbo na jii na.»»

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan jɛ wɛ

(Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Yohana 12:12-19)

²⁸Ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, na doro sipyiire ti jahagbaa na, na se Zheruzalemu ni. ²⁹Tuun wemu ni w'a tɛɛɛ Betɛfajɛ ni Betani kulogoo ki na ge, faaboboɔɔ ki shizhaa na kemu mɛɛɛ p'a yiri Oliviye faaboboɔɔ ki ge, a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na pu pye: ³⁰«Yi she yi jahagbaa kulo li ni, yi ba she jin li ni, yi na kafabige ka nibɔɔ ta wà sipya sanha dugi jɔ kemu na wɛ, y'i kee sanha yi pa naha. ³¹Sipya wa bu yi pye: «Jaha na yee di ke sanhana wɛ?» Yi weefɔɔ pye: «Wɛɛ Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»»

³² Piimu pu bye tudunmɔɔ pu ge, a pee di gari na she yi ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. ³³ Na pu yaha pu na kafabige ki sanhana, a ki kafɛ di pu yege na: «Ɓaha na y'i wa ke kafabige ke sanhana we?» ³⁴ A p'i jo: «Wɛɛ Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.» ³⁵ A p'i ba ni ki ni Yesu y'iri, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, na Yesu durogo ki na. ³⁶ Ba w'a gaanɔ we, a sipyii p'i ganha na pu fadegbɔyɔ piini koo li ni.

³⁷ Tuun wemu ni wu bi tɛɛɛ Zheruzalemu na ge, Oliviye faaboboɔɔ ki tatigiɛ ki shizhaa na ge, a kalaapiire ti pinnege ki beeri di ɔi fundanga na, na ganha na Kile pele ni mujonɔɔ nigbɔhɔɔ ni. P'a kakanhanɔaa kiimu beeri ɔa ge, kee wuu na. ³⁸ A p'i jo:

«Pye duba fɔɔ, saan,
mu wemu w'a ma
Kafɔɔ Kile mege na ge!»*
«Ɓanɔɔɛ ki pye fugba wu ni,
nɔɔɔ di daha Kile mege na
fugba lii lii wu ni!»*

³⁹ Farizheen piimu pu bye sipyiire ti niɛ ni ge, a pii di Yesu pye: «Karamɔɔ, jo ni ma kalaapiire ti ni na pu co puyɛ na!» ⁴⁰ A wu pu ɔɔ shɔ: «N'a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puyɛ na be, kagereye y'a da sipyaa suu pu tɛge!»

Yesu ya mɛɛ su Zheruzalemu wuu na

⁴¹ Ba Yesu ya tɛɛɛ Zheruzalemu na we, ba Yesu ya wu ɔa we, na mɛɛ su wu wuu na, na jo: ⁴² «Kaa le li da j'a ɔanɔɔ kan mu mu niɔaa wo caɔa pii le ni ge, mu da bi lee ta ce! Ga nime, lee ya ɛmɔhɔ mu na!» ⁴³ Bani caya ya wa ma mu mu, ma pɛɛn na ba kasɔɔɔɔ yereɛ na taga ma maha, na ma kuuri, na do ma na. ⁴⁴ Pu na ba ma ni ma sipyii pu beeri tɔnhɔɔ, pu da ga kafaan pile la shishiin nidahaɔa yaha la ɔunɔɔ ni we, bani Kile ya pa mu dege kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee ce we!»

Yesu ya Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye feɛfeɛ

(Macao 21:12-17; Marika 11:15-19; Yohana 12:13-22)

⁴⁵ Lee kadugo na a Yesu di j'e Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zho pyi wa ge, a wu ganha na pee kori na yeege. ⁴⁶ A wu pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-pɛɛɛ puga,*» A Yesu di nɔhɔ jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

⁴⁷ W'a bi kalaa kaan caɔa beeri Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. A saraya ɔaha shɔɔnriweɛ ɔunɔɔfeɛ|saraya ɔaha shɔɔnriweɛ ɔunɔɔfɔɔ, ni saliya

* 19:38 Zaburuu 118:26   * 19:38 Luka 2:14   * 19:46 Ezayi 56:7

karamɔgɔɔ, ni sipyiire ti sipyigbɔɔ p'i ganha na wu shaa di gbo. ⁴⁸ Ga pu ya ce dii pu da lee pye we, bani sipyiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see ni.

Mii Yesu wo sefɛere ti d'a yiri we?

(Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33)

20 ¹ Caɗa ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-pɛɛɛɛ pugbɔɔ ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya jaha shɔɔnriwɔɔ, ni saliya karamɔgɔɔ p'i nɔ na fara nɔhɔlee pu na, ² na wu pye: «Sefɛere teke gbɔɔɔ ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wù mu, kelee jɔgɔ w'a tee sefɛere ti kan mu mu we?» ³ A Yesu di pu pye: «Nɛ be w'a da yi yege. ⁴ Jɔgɔ w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?» ⁵ A p'i puye pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun,» wu na jo: «Jaha na yee di ya ta dà wu na-ɛ we?» ⁶ Wù bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun,» sipyiire ti na wu wá gbo ni kagereye ni, bani pu beeri ya dà li na na Kile tudunmɔ wu bye Yohana.» ⁷ Lee na a p'i wu pye na pee ya ce jɔgɔ w'a wu tun we. ⁸ A Yesu be di pu pye: «Ayiwa nɛ be ya she, sefɛere temu t'a nɛ pye nɛ na ki pyi ge, nɛ be da tee jo yee mu we.»

Ɛrezen faapyii niguumɔ pu wo talene le

(Macoo 21:33-46; Marika 12:1-12)

⁹ Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talene le yu pu mu na: «Ná wa w'a bi ɛrezen|ɛrezen tige tɛge ka shan, na ki kaa le ɛrezen faapyii pii keɛɛ ni, na gari fiige katii ni, na she mɔ wà. ¹⁰ Ba ɛrezen w'a pa le we, a wu kapyebye wa tun pee ɛrezen faapyii pu mu, kɔnhɔ p'i ɛrezen wa yaha pa wu kan. Ga, a ɛrezen faapyii p'i wee kpɔn, na wu kewayaya wo yaha kari. ¹¹ A wu nɔhɔ kapyebye wa be tun kari, a p'i wee be kpɔn na wu cogana kolo, na wu be kewayaya wo yaha kari. ¹² A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kɔri wá.

¹³ «A tɛge ki kafɔɔ di jo: «Leke n'a da bye we? Na Ja nigin pe, na jidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na pɛɛɛɛ taha wee na.» ¹⁴ Ga ba ɛrezen faapyii p'a wee ja we, na puye pye: «Cen wu lɔwɔ wu jɛ we. Yi pa wù wu gbo, kɔnhɔ cen wu bye wù wo.» ¹⁵ A p'i gari ni wu ni ɛrezen tɛge ki kadugo yiri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tɛge ki kafɔɔ wu da ba jaha pye pu na we? ¹⁶ Wu na ba ba, na pee ɛrezen faapyii pu gbo, na ɛrezen tɛge ki kaa le piitiilee keɛɛ ni.»

Ba p'a yee logo we, na jo: «Kile wu wù tánha lee na!» ¹⁷ Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerenje kemu she ge,
kee k'a pye puga ki gunnmii li faakagerenje nijenje.»*

Pee jomɔ pu kɔri di je dii we? ¹⁸ Sipyaa sipya w'a to kee kagerenje ke nɔɔ ni ge, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagerenje ki shiin bu do sipya beeri nɔɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔɔ.»

¹⁹ Lee taapile li ni a saliya karamɔɔɔɔ ni saraya naha shɔɔnriwee nɔɔɔfee p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li ce na pee na Yesu ya le talene le jo wà. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

P'a Yesu yege munaa pereme keree na

(Macao 22:15-22; Marika 12:13-17)

²⁰ A p'i diin na Yesu kaseri, na ba kalɔɔɔjuu pii tun, na pu puye pye sipyitiimee, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu tãan, p'i kafila ta wu nɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafee ni gbafeneme wu sipyii pu keje ni. ²¹ A pee di wu yege na: «Karamɔɔ, wèe ya li ce na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiime ni, mu ya sipya wa wo wa ni we. M'a sipyii pu fiinje na galaa be Kile koro li ni. ²² Ayiwa, l'a saha wèe p'a munaa pereme kaan Orome saannaa Sezari mu laa, li ya saha we?»

²³ Ba Yesu ya pee wo namari wu ja we, na pu pye: «Yi wari deje wa she na na.» ²⁴ A p'i nigin wa she wu na. A wu jo: «Jɔɔɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na we?» A p'i wu nɔ shɔ na: «Orome saannaa Sezari.» ²⁵ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kile be wuu li kaan Kile be mu.»

²⁶ Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔɔɔ le sipyii pu naha tãan we. Ga, a wu nɔshɔɔɔ t'i pu naha wɔ, a p'i fehe.

Sadushɛen p'a Yesu yege xupene li keree na

(Macao 22:23-33; Marika 12:18-27)

²⁷ Lee kadugo na, Yawutuu nɔɔɔfee pii bye wà, Sadushɛen pu bye pii. Pee bi yu na xupene da ba bye niga na we. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye: ²⁸ «Karamɔɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le nɔmɛe le ka na kan wèe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na we, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

²⁹ «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiime wu cee leje, na xhu pya baa. ³⁰ A shuun wo wu wee cee wu lɔ, na xhu pya baa, a taanri wo wu be di wu lɔ na bye mu. ³¹ A pu gbarashuun wu beeri di cee wu leje, a pu beeri di xhu pu ya nɔhɔpiire ta we. ³² Lee kadugo na a cee wu be di xhu. ³³ Wee tuun wu ni xuu pu capenje ke, wee cee w'i da ba

* 20:17 Zaburuu 118:22

bye pu shen nigin weke wo we? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu lenje toro.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ke konɔ ke sipyii ya cèe lenjɛɛ, na gbaya jii, ³⁵ Ga piimu p'a yaa pu pa jé Kile wo kobaɲa ki ni ge, pee ba ba xhu na ba jɛ na foro xu ni jiga na, pee wa da cèe lenjɛ, kelee na gbaya je we. ³⁶ Pee da xhuu nige we, bani pee na bye ba fugba melekɛɛ pii wa we. Pu na bye Kile nagoo, bani pee jɛ xujɛnɛ li sipyii. ³⁷ Kile tudunmɔɔ Musa ye pyaa ya li she na xujɛnɛ na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafɔɔ Kile pyi: «Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.» ³⁸ Pee jomɔ pe ya li sheɛ na Kile jɛ xuu wo Kile we, ga wyii wo Kile wu jɛ wii. Bani wee mu pu beeri wa niifɛɛɛ ni.» ³⁹ A saliya karamɔɔɔɔɔ pii di kafila wu lɔ, na jo: «Karamɔɔɔ, ma jomɔ p'a jɔ.» ⁴⁰ Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

Shɔɔɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we

(Macao 22:41-46; Marika 12:35-37)

⁴¹ Wee tuun wu ni a Yesu be di pu yege na: «Naha na sipyii ya yu na Shɔɔɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-e we? ⁴² Bani Dawuda ye pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige cɛ,

⁴³ fo di ba ma pɛɛn pye ma nidahaa tatahaja.»*

⁴⁴ Dawuda ya Shɔɔɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i jɛ dii wu ja ye nigin we?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamɔɔɔɔɔ pu kaa ni

(Macao 23:1-36; Marika 12:38-40)

⁴⁵ Sipyiiire ti beeri nii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁶ «Y'a yiye kaseri saliya karamɔɔɔɔɔ pu na. Na fadedɔɔɔɔɔ leni na jaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gbɔɔɔɔ fɔ kaan pu mu pinnere kpɛɛnyɛ na. Kile-pɛɛɛɛ piyɛɛ yi wo nahagbaa tatiinyɛ, ni yalicyɛɛ wo tatiinceye be di dan pu ni. ⁴⁷ P'a naxhugoshaa keɛɛ yanmuyɔ beeri n̄mahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-jɛɛɛɛ na, konhɔ p'i puyɛ pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

---

* 20:42-43 Zaburuu 110:1

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga

(Marika 12:41-44)

21 ¹A Yesu di wu ɲuɲɔ yirige, na naafuu fɛɛ pu ɲa pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni. ²A wu naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa ɲa wu bɛ ya wari tuuɲɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛɲɛɛ shuun le wu ni. ³A wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le ge, lee ya ɲɛhɛ pusamaa beeri wuu li na. ⁴Bani pusamaa beeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu ɲɔshaga wuu li beeri kan.»

Yesu ya Kile-pɛɲɛ pugboho ki ja wu jo

(Macao 24:1-2; Marika 13:1-2)

⁵Lee kadugo na pii bi Kile-pɛɲɛ pugboho ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii ɲɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi bɛ. Ga, a Yesu di pu pye: ⁶«Yemu beeri yee wa ɲaa naha ge, caɲa ka wa ma, kagereɲɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka ɲuɲɔ ni wɛ. Yi beeri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koɲɔ ki xɔ ge

(Macao 24:3-14; Marika 13:3-13)

⁷A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Ki ba da bye, ɲaha sheshɛɛre teke t'i da bye wɛ?» ⁸A Yesu di pu pye: «Y'a yiye kasɛri, kɔnhɔ yi ɲuyɔ ganha bu gyɛɛgi wɛ. Bani sipyii ɲiɲɛhɛmɛɛ na ba ma ni nɛ mɛge ni na yu: «Nɛ wu ɲɛ wii» kelee «Tuun w'a nɔ.» Yi ganha bu daha pu feni wɛ. ⁹Yi ba kashen ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya wɛ. Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na fɛnhɛ pye, ga lee di wa nago wee tuun wuyɛ pyaa ni koɲɔ k'a da xɔ wɛ.»

¹⁰Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. ¹¹ɲiɲɛ cɛɛɲɛ nigboho na ba byi tɛyɛ ya ni, ni xuugboho, ni banikuuyo. Fyaara kagboho ni ɲaha sheshɛɛre nigboho na ba ɲaa na yiri fugba we ni.

¹²«Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi conɪ, na yi ɲaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kile-pɛɲɛ piyɛyɛ yi ni, na kiiri kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafɛnɛɛɛɛ mu nɛ mɛge wuu na. ¹³Lee na ba bye kaɲuɲɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. ¹⁴Jomɔ pe yi da ba she jo pee di yi ɲuɲɔ wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyɔ ni wɛ. ¹⁵Bani nɛ na ba ɲɔ kan yi mu, na fungɔngɔ fɛɛɛ kan yi mu, fo sipya bɛ da da yi pɛɛn pu ni, wemu na j'a yi ɲɔ shɔ, kelee di yi kafila kaala wɛ. ¹⁶Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga sheɛn, ni yi cebooloo, ni yi napiinɛɛ bɛ na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni. ¹⁷Sipyii beeri na ba yi kɔ nɛ mɛge wuu na. ¹⁸Ga, ali yi ɲuzhige nigin we wa bɛ da biin wɛ. ¹⁹Lee wuu

na, yi la le yiye ni, y'i yi logoo mara, lee funḡo ni y'a da yi munahaa puḡo wolo.

Yesu ya Zheruzalemu kulo li ja wu jo

(Macoo 24:15-21; Marika 13:14-19)

²⁰ «Yi ba kashen keye ja y'a Zheruzalemu maha tuun wemu ni, y'i li ce na wu jaduun w'a nɔ. ²¹ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalemu kulo liye pyaa funḡo ni ge, pee di ba fe p'a fòro. Piimu na ba bye sige ni ge, pee ganha bu jé kanha ki ni wɛ. ²² Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalemu na, kɔnhɔ yemu bæri Kile tudunmɔɔ p'a ka Kitabu wu ni ge, yi bæri nɔ di fa. ²³ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fɛɛ ni puḡmaraya fɛɛ wogo yee caya yi na. Bani kanhama nigbɔ pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na. ²⁴ Ŋmɔparaa na ba pii gbo, p'a pii co kari fiiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu je Yawutuu wɛ, wee na ba Zheruzalemu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

Sipya Ja nibaḡa keree

(Macoo 24:29-31; Marika 13:24-27)

²⁵ «Yi na ba naha sheshɛɛɛɛɛ paa caḡa, ni yeḡɛ, ni wɔɔɔ kii ni. Lokuruyo nigbɔyɔ na ba sani na yiri suumɔ lɔhɔ ni niḡe ke na, yi tunmɔ na ba beɛle fo na fyaara ni funbɛɛnre yaha niḡe ki sipyii pu bæri na. ²⁶ Sipyii na ba jiregi na xhuli niḡe ke wo kapegee fyaara ni ki nibaḡa funbɛɛnre keḡe ni. Bani ali fugba wu sefɛɛɛɛɛ ti na ba jɛɛ. ²⁷ Wee tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo ja fugba pahaya ye na ni sefɛɛɛɛɛ ti bæri, ni nɔɔɔ nigbɔ ni. ²⁸ Yi ba kee keree kii paa k'a nɔ kɔn na byi tuun wemu ni, y'i yiri tii, y'i yi puḡo yirige, bani yi puḡo woloduun w'a tɛɛɛɛ.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Marika 13:28-31)

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye yisaya bæri wii. ³⁰ Yee ba yi paa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce yiye ni na ki nagoo pyeduun w'a tɛɛɛɛɛ. ³¹ Mu li wa, yi ba kii keree kii paa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Kile saanra t'a tɛɛɛɛɛ. ³² Can na n'a da yi jo yi mu, niḡaa wo sipyii pii bæri wa da xhuu kii keree kii di na pye wɛ. ³³ Fugba we ni niḡe ke na ba doro, ga nɛ jomɔ pe wa da doro bada wɛ.»

Yi kori yaha j̄ni na

³⁴ «Yi kaseɛge yaha yiye na, yi ganha da gori ligboho ye na, ni gba, yi da yi funyo shaa ni koro yaŋmuyo da ni, fo di zhe ne cabaŋa pye ki pa yi be fo we. ³⁵ Bani ne cabaŋa na ba j̄nye ki sipyii pu beeri fo, ba j̄d ma fyaa fo na pu to wolo we. ³⁶ Ga yi kori yaha j̄ni na, yi da Kile j̄eri tuun beeri ni, konho y'i fanha ta, y'i ba sho kii keree nibaŋaa kii beeri na, y'i ba ja yere Sipyia Ja wu nahagbaa na.»

³⁷ Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-peɛɛɛ pugboho ki ni caŋa ni, ga piige bu wo, w'a she shon Oliviye faabobonjo ki na. ³⁸ Yani j̄iga ki mugi ge, sipyii pu beeri na she wu j̄uro c̄iri Kile-peɛɛɛ pugboho ki ni, na wu jomɔ pu nuri.

Yawutuu j̄urofɛe p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

22 ¹ Shizhenhere Baa Buuri Kalene|Kalene lemu li j̄e na J̄uwuuro ti wo Kalene|Kalene li ge, lee bi deɛɛɛ. ² Saraya jaha shonrivɛe j̄urofɛe|Saraya jaha shonrivɛe j̄urofɔɔ ni saliya karamɔgoɔ pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

Zhudasi ya gbegele wu Yesu le keɛɛ ni

(Macoo 26:14-16; Marika 14:10-11)

³ Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyoti ge, a Shitaanni di ba je wee ni. Kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. ⁴ A Zhudasi di she saraya jaha shonrivɛe j̄urofɛe, ni Kile-peɛɛɛ pugboho ki gedii j̄urofɛe pu mu. Wu na ja Yesu le pu keɛɛ ni legana lemu na ge, a p'i jo be lee na. ⁵ A lee di daan pu ni xuuni. A p'i be yi na na pee na ba wari kan wu mu. ⁶ A Zhudasi di soɔ pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keɛɛ ni sipyiire ti kategee.

P'a Bulooro J̄uwuuro ti wo Kalene li yalige ki li shiizhan

(Macoo 26:17-25; Marika 14:12-21; Yohana 13:21-30)

⁷ Shizhenhere Baa Buuri Kalene|Kalene li caŋa k'a no ge, kee caŋa ke J̄uwuuro ti wo Kalene|Kalene li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo. ⁸ A Yesu di Pyɛeri ni Yohana tun na pu pye: «Yi she J̄uwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele, konho wu she ki li.» ⁹ A p'i wu pye: «Ma funjo wa wu she ki gbegele xuu weke ni we?» ¹⁰ A wu pu jo sho: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhe saha ni na wa ni w'a loko shoko tugo, y'i daha wee feni. Wu ba she je puga kemu ni, yi be di je wa. ¹¹ Y'i kee puga ki kafoko pye: «Wu Karamoɔ w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba J̄uwuuro ti wo Kalene

li yalige ki li talige puga kemu ni ge, na mii ki wa wε?»¹² Wu na pugbɔhɔ ka she yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalene li yalige ki gbegele wà.»

¹³ A p'i gari na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu wε. A p'i Jluwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

Kafɔ Fefere yalige ki keree

(Macao 26:26-30; Marika 14:22-26; 1 Korente Sheen 11:23-25)

¹⁴ Ba liduun w'a pa nɔ wε, a Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin na li. ¹⁵ A wu pu pye: «Na le Jluwuuro Kalene le wo yalige ki pinne li ni yee ni, ne lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge. ¹⁶ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige wε, fo caɲa kemu Kile da ba ki yàa wu saanra ti ni ge.»

¹⁷ Wee tuun wu ni a wu ɛɛzen|ɛɛzen tige lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiyε na. ¹⁸ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛɛzen|ɛɛzen tige lɔhɔ gba nige wε, fo Kile wo saanra|Kile saanra ti ba ba.»

¹⁹ Lee kadugo na a wu buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

²⁰ Ba p'a li xɔ wε, a wu ɛɛzen lɔhɔ cɛɛgbuu li bε lɔ kan pu mu, na jo: «Kile ya kariɲεεge ɲɔmεε nivonɔ lemu lɔ sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa mε ke ɛɛzen lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo. ²¹ Ga, lee bε na we w'a da ne le keɲε ni ge, wee we na li ni ne ni. ²² Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kile ya li jo wu shizhaa na wε. Ga wemu w'a da ba wu le keɲε ni ge, bɔɔngɔ ki ɲε weefɔ wogo.» ²³ A p'i ɲɔ kɔn na puyε yegee na weke wu da ba le pye pee ni wε.

Kalaapiire t'a nakaara pyi nahagbaa fere keree na

(Macao 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46)

²⁴ Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyε yegee na weke w'a yaa na pye pu beeri nahagbaa fɔɔ wε? ²⁵ A Yesu di pu pye: «Shi wemu ɲε Yawutuu wε, wee shi wu wo saannaa ya pu ɲuɲɔfere pyi wu na. Pii pu wa fanhafε pu ge, a pee funɲɔ di bye shi wu w'a pu mεye yiri na: «Kasaanɲa pyeεε.» ²⁶ Ga, li ya yaa na pye mu yee mu wε, ga we wu wa yee beeri nahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu beeri nɔhɔcεεε ɲε wε. We wu ɲε ɲuɲɔfɔɔ ge, wee di bye ba kapyeyε ɲε wε. ²⁷ Kapyeyε we w'a sori ge, ni wu ɲuɲɔfɔɔ we wu da ba diin ye wu li ge, weke w'a pele pu shuun wu ni wε? We wu da ba diin ye wu li ge, ta wee bε w'a pele wε? Ga lee bε na ne ɲε yee niɲε ni ba kapyeyε ɲε wε. ²⁸ Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni ne ni na nɔwuuro ti keree ki ni ge. ²⁹ Lee wuu

na n'a da Kile wo saanra|Kile saanra ti ɲɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti ɲɔ yaha na mu we. ³⁰ Yi na ba binne li, na binne gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweƷe ke ni shuun wu na.»

Yesu ya li she na Pyeeri na ba foro wee kaa t̃aan

(Macao 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni we. ³² Ga ne Kile ɲeeri mu mu, kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu xhuuɲɔ we. Ma ba daburaje jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.» ³³ A Pyeeri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jé ni ma ni ki beeri ni.» ³⁴ A Yesu di wu pye: «Pyeeri n'a da li she ma na, yani xhupoo wu pa mɛɛ su ɲɲaa piige ge, mu na ba foro ne kaa t̃aan tɔɲii taanri na mu ya ne ce we.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yeri na pu gbegele

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni ne yee tun kari na ta wari, ni kusheyerere, ni tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee xuɲɔ ya?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Yaaga be ya wee xuɲɔ we.»

³⁶ «Ga nime, wari ɲe wemu mu ge, wu wu lɔ, kusheyerere ɲe wemu mu ge, wu yi lɔ, ɲmɔpara ɲe wemu mu we, wee di wu fadenɛ pere taga la shɔ. ³⁷ Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka ne shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee ɲɔ ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: «W'a tɔɔ le kakuubyii ni.» Lemu di ɲe ne shizhaa wuu li ge, lee ɲɔ na ba fa.» ³⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Kafɔɔ, li bu da lere, ɲmɔparaa shuun wu wa mɛ.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

Yesu ya she Kile ɲeeri Oliviye faaboboɲɔ ki na

(Macao 26:36-46; Marika 14:32-42)

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviye faaboboɲɔ ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na we. A wu kalaapiire ti be di daha wu feni. ⁴⁰ Ba p'a nɔ wee xuu wu ni we, a Yesu di pu pye: «Yi Kile ɲeeri, kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni we.» ⁴¹ Ba w'a yee jo we, na laha pu t̃aan, na she paha na jeri, na nuguro sin, na Kile ɲeeri. ⁴² Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama ceegbuu le sanha lii na na. Ga ne wo ɲidaan ganha bu bye we, fo mu wo ɲidaan.» ⁴³ Wee tuun wu ni a meleke wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu. ⁴⁴ Yesu funɲɔ ki bi cɔnri fo xuuni. A wu la fara Kile-ɲerege ki na. A wu ba fun, a wu fun fun lɔhɔ k'i ɲeri ba shishan ɲe we, na niɲee na dun ɲiɲe na.

⁴⁵ Ba w'a xɔ Kile-ɲerege ki na we, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya ɲmuncɔ ɲatanhaɲa kanhama keɲe ni. ⁴⁶ A wu pu pye: «ɲaha na yee di ɲmuncɔ we? Yi yiri y'i Kile ɲeeri, kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuro ni we.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyiire ta di nɔ, Zhudasi w'a bye pee nahagbaa na. Yesu wo kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, kɔnhɔ wu she ɲɔɲɔɲɔ fò kan wu mu. ⁴⁸ Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go ɲɔɲɔɲɔ fò ni mu ya Sipya Ja wu le keɲe ni ge?»

⁴⁹ Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li ce na Yesu taconɔ ni p'a ma we, a p'i jo: «Kafɔ, wù ɲmɔparaa lɔ pu feni ya?» ⁵⁰ A pu shen nigin wa di saraya ɲaha shɔɲrivee wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wo kapyebye wu kanige ce niweɲe paa laha. ⁵¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere me!» A wu gbɔn ná wu niweɲe ki na, na wu cuuɲɔ.

⁵² Lee kadugo na, saraya ɲaha shɔɲrivee ɲuɲɔfɛe|saraya ɲaha shɔɲrivee ɲuɲɔfɔ, ni Kile-ɲeɲe pugbɔhɔ ki gedii ɲuɲɔfɛe, ni nɔholee pii p'a she Yesu feni ge, a wu pu pye: «A yee di ba ni ɲmɔparaa ni pubegeee ni ne taconɔ ni ma na jo kakuubye di ɲe ya?» ⁵³ Na ta ne bi bye ni yee ni caɲa beeri Kile-ɲeɲe pugbɔhɔ ki ni, yee di ya ta ne co we. Ga nime, yee wo tuun wu w'a nɔ, ni nibiige fanha ki wo tuun we.

Pyɛeri ya foro Yesu kaa tàan

(Macao 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ba p'a Yesu co we, na gari ni wu ni saraya ɲaha shɔɲrivee wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu kaban. A Pyɛeri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, ⁵⁵ fo na she jé kaɲa ki ni. A sipyii pii di na gberi kaɲa ki niɲe ni, na diin ki tàan na wahani. A Pyɛeri be di diin pu te ni. ⁵⁶ Ba kapyebyezhɔ wa ya pa Pyɛeri ɲa na ki tàan we, na wu wii xuuni na jo: «We be wu wa Yesu wo sipya wa.» ⁵⁷ Ga, a Pyɛeri di foro wu kaa tàan na jo: «Cee we, ne ta wu ce be we.»

⁵⁸ A jɛere di bye, a ná wa di wu ɲa, na wu pye: «Go mu be wu wa pu ni!» A Pyɛeri di wee ná wu be pye: «Ee! Ne wa pu ni-i de!»

⁵⁹ A leeri nigin shishiin di doro, a ná wa be di ba wu ɲa. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we ná we be wu bye ni Yesu ni, bani Galile shen wu wa wu be.» ⁶⁰ Ga, a Pyɛeri di wu ɲɔ shɔ na: «Ná we, ye mu wa yu ge, ali ne yi shi ce we.» Na Pyɛeri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mɛe su. ⁶¹ A Kafɔ di ɲmahana ɲeri na Pyɛeri wii wu ɲaha niɲe ni. A Pyɛeri funɲɔ di do ni Kafɔ kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mɛe su

nipaa ge, mu na ba foro ne kaa taan tɔɔɔnii taanri na mu ya ne ce we.»⁶² A Pyeeri di foro kpeenge ki na na she mee su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shehele na wu kpɔn

(Macoo 26:67-68; Marika 14:65)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu keɛ ni ge, pee bi wu la wo, na wu kpɔn.
⁶⁴ A p'i wu jaha pɔ, na ganha na wu yegee na: «Ɔɔɔ w'a mu kpɔn we? Ma kpɔnɔɔ wu mege yiri ge!»⁶⁵ A p'i wu shehele, na joguumɔ nipɛheme pa be jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kɔn kiirikɔn kurunɔ ki jaha taan

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

⁶⁶ Ba jiga k'a mugi we, a nɔɔɔɔɔɔɔ, ni saraya jaha shɔɔnriverɛ nɔɔɔɔɔɔɔ|saraya jaha shɔɔnriverɛ nɔɔɔɔɔɔɔ, ni saliya karamɔɔɔɔɔ di she puye ja, na she ni Yesu ni pu wo kiirikɔn kurunɔ ki mu.⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na ne Shɔɔɔɔ we, yi jaha jo wu mu.» A Yesu di pu nɔ shɔ: «Ne nehe yi jaha jo yee mu, yee wa da da yi na we; ⁶⁸ ne di bu yee yege, yi wa da na nɔ shɔ we. ⁶⁹ Ga na da nipaa na, Sipyia Ja wu na zhe diin Se Beeri Fɔɔ Kile kanige ce.»

⁷⁰ A pu beeri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu ne Kile Ja we?» A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Ba yee wa yi yu we, uun, wee ne ne.»⁷¹ Wee tuun wu ni a p'i jo: «Jaha wo seeri kaa feni wu ne sanha we? Wuyɛ pyaa ya yi logo wu nɔ na.»

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

23¹ Lee kadugo na a sipyii pu beeri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu.² Ba p'a nɔ wà we, na jaagi nɔ kɔn na deri wu na na: «Wèe ya we ná we seeri na wu ta wu na wu fiige ki sipyii pu sɔɔn, na pu juyɔ nari. W'a pu jaha kɔn na pu ganha ba munaa pereme kaan Orome saannaa nɔɔɔɔɔɔɔ wu mu we. Na jo na wee wu ne Shɔɔɔɔ we, na saan wee ne.»³ A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu ne ya?» A wu wu nɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne ne.»

⁴ Lee kadugo na a Pilate di saraya jaha shɔɔnriverɛ nɔɔɔɔɔɔɔ|saraya jaha shɔɔnriverɛ nɔɔɔɔɔɔɔ ni sipyiire ti pye: «Ne ta tanahaɔa ka shishiin ja we ná we na we.»⁵ Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu juyɔ nari ni wu wo kalaa wu ni Zhude fiige ki beeri ni; na lo Galile fiige ki na, fo na pa nɔ naha.»

P'a she ni Yesu ni Herodi Antipasi mu

⁶ Ba Pilate ya yee logo we, na pu yege na ta Galile shen wu ne Yesu? ⁷ A p'i wu pye na Galile shen wu ne wii. Lee di Herodi ta wee na ne Galile fiige ki nuho ni; wu be di bi bye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu she ni Yesu ni Herodi mu. ⁸ Ba Yesu ya no Herodi yiri we, a lee di sii taan Herodi ni fo xuuni; bani wu bi keree nipehehe nuri wu shizhaa na. A l'i mo xuuni Herodi funho na ne wu Yesu na. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee be nii na, ⁹ Lee wuu na w'a Yesu yege keree nipehehe na, ga Yesu ya wu ho sho la shishiin na we. ¹⁰ Lee di saraya naha shoonrivwe nuhofoe|saraya naha shoonrivwe nuhofoho ni saliya karamogohoo pu be ta wa. A pee di ganha na nama koon, na joguumo tuugo beeri taga na wu jaagi. ¹¹ A Herodi ni wu soosii p'i sii Yesu shehele, na wu la wolo. A p'i saannaa fadenje ka le wu na. Lee kadugo na a Herodi di Yesu kuruhoo na pa gan Pilate mu sanha. ¹² Kee cana ke a Herodi ni Pilate di bye naniine, lee kaa be we, pen pu bye pii taashiine ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macao 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39—19:16)

¹³ Ba Yesu ya no Pilate na we, a Pilate di saraya naha shoonrivwe nuhofoe|saraya naha shoonrivwe nuhofoho, ni fanhafee, ni sipyii pu beeri yiri. ¹⁴ Na pu pye: «Yee ya pa ni we na we ni ne mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu nuho nari. Ne kunni ya wu yege yiye pyaa be nii na. Ga yee ya keree kiimu beeri jo ne mu wu shizhaa na ge, ne ta lee la shishiin wo zo na wu na we. ¹⁵ Herodi be di wa zo ta wu na we, bani wu be ya wu kuruhoo na pa wu kan. Yi nii wa wu ni, wu kapyegee ki beeri ni, ne kaa na lemu l'a wu kagbuu ho we. ¹⁶ Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpon, lee kadugo na di wu yaha.»

¹⁷ [Lee di Pilate ta yee beeri ba Yawutuu wo bulooro nuwuuro ti kalene l'a no we, wu ma yaa na kasoleme nigin wa yaha.] ¹⁸ A sipyiire ti beeri di ganha na xhuulo na yu: «We na we gbo m'a Barabasi yaha!» ¹⁹ Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she ho. Cana ka w'a pa tunmo yirige kulo li funho ni, na sipyiire ti lo suri tiye ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

²⁰ Lee di Pilate ta wu funho na ne wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha. ²¹ Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu kori tige na!» ²² A Pilate di pu pye tohoni taanri wuu li ni na: «Kakuuno leke we na we d'a pye we? Ne kunni ya kaa na wu na lemu ya wu kagbuu ho we. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpon, lee kadugo na di wu yaha.» ²³ Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu muhojo k'i ba se ta Pilate na. ²⁴ Wee tuun

wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro. ²⁵ Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu je Yesu ge, a wu wee kan sɔɔsɔsɔii pu mu na pu sipyiire ti wo nidaan pye wu na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macao 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27)

²⁶ Ba p'a gaanji ni Yesu ni wu takorogo ki ni we, na she saha ni ná wa ni wee ya yiri wu kerɛye ni na doroo. Wee mege ki bye na Simo; Sirine shen wu bye wii. A sɔɔsɔsɔii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo na taha wu feni. ²⁷ Sipiyihemee pu bi taha pu na na gaanji. Cèe pii be bye ni pu ni. Pee nahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo kpɔɔn, na mehɛɛ suu xuuni Yesu kaa na. ²⁸ A Yesu di ba nmahana jeri pu yiri na pu pye: «Zheruzalemu cèe, yi ganha ba mehɛɛ suu ne wuu na we, ga y'a mehɛɛ suu yiye pyaa ni yi nagoo wuu na! ²⁹ Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: «cèe pii pu je seganhanaa ge, pii pu je pu sanha pya se na we, p'i sanha jire kan ja pya mu-i ge, pee je duba nagoo.»

³⁰ Wee tuun wu ni sipyii na

ba faaboboyo ye pyi na:

«Yi to wù jupɔ ni.»

Na boboyo ye pyi:

«Yi wù nmɔho.»*

³¹ Bani le bi je tipurege wo pyegana, tiwaga di da ba bye dii we?»

³² A p'i gari ni kakuubyii shuun be ni, p'i she pee be pinne gbo ni Yesu ni. ³³ Xuu wemu mege p'a yiri na Jlugɔɔɔɔ Xuu ge, ba p'a she no wà we, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu be kori wu tãan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige ce, na wusama kori tige ka na wu kamene ce. ³⁴ A Yesu di jo: «Na To Kile, le yafa pu mu, bani le pu wa byi ge, pu ya li ce we.» Lee kadugo na a sɔɔsɔsɔii p'i kagaanshaan pye, na Yesu faya yi taa taa puye na na be ni lee kagaanshaan li ni.

³⁵ Sipyii pu bye wà na yere na wii. A Yawutuu jupɔfɛe p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee sho, wu wuye sho ge ni w'a sii Shɔɔɔɔ we, Kile ya wemu naha bulo na wu tun na pa ge!» ³⁶ A sɔɔsɔsɔii pu be di Yesu la wolo. A p'i fulu wu na, na vinegiri kan wu mu, ³⁷ na jo: «Ma bi sii Yawutuu wo saan we, maye sho ge!» ³⁸ A p'i kɔɔɔɔ la kori wu jupɔ na ni kama pa ni, pee je na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

³⁹ Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu tãan ge, a wee wa be di wu fanha na: «Ta mu be wu wa Shɔɔɔɔ wu we? Maye sho sa, ma ba wù be sho!»

* 23:30 Oze 10:8

⁴⁰ Ga, a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye: «Ali mu ya fyagi be Kile na wε! Kanhama pemu na wu jε ge, mu be na jε pee ninumɔ na, na pe jomɔ pe tuugo yu. ⁴¹ Ne ni mu ni kunni, wεe ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani wεe wo kakuuɔɔ ki wo footɔsaraa w'a we. Ga we ya kakuuɔ la shishiin pye wε.» ⁴² Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a xakili yaha na na.» ⁴³ A Yesu di wu jɔ sho na: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa ye pyaa ma na ba jε ni ne ni Alijine ni.»

Yesu xugana

(Macao 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30)

⁴⁴ Ba caɔa k'a pa nɔ jɔɔe niɔe ni wε (12h00), a nibiige di jε fiige ki bεeri ni, fo na she nɔ yakoɔ caɔa ki na (15h00). ⁴⁵ Bani caɔa ki bi tɔ fεfεε. Wee tuun we ni a Kile-peɔɔe pugbɔɔ ki jahaparaga faɔa nigbilege k'i lɔ niɔe ke ni, na daa taaya shuun. ⁴⁶ A Yesu di sii mujuugbɔɔ w'a na: «Na To, n'a na munaa li kaa le ma keɔe ni.» Ba w'a yee jo wε, na xhu.

⁴⁷ Sɔɔsɔsɔ jɔɔɔɔ we wu bye wà ge, ba wee ya kii keree kii ja tapyege ni wε, na jo: «Baraga ki taha Kile na! Can na, we ná we kunni, sipyitiime wu bye we.» ⁴⁸ Sipyii piimu bεeri pu bi pinne wà na pu wii ge, ba pee bεeri ya kii keree kii ja tapyege ni wε, a pu jahaya di danha fo pu na pu dodoyo kpɔɔn. A p'i guri na ma deeye ni. ⁴⁹ Yesu naniineε pu bεeri, ni cεe pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee bεeri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana faɔa ni

(Macao 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42)

⁵⁰ Lee bi Yawutuu wo kiirikɔɔn kuruɔɔ ki sipya wa ta wà, wee mege jε Yusufu. Wu bi tii wu zɔ wu be d'a jɔ. Arimate shen wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni. ⁵¹ kiirikɔɔn kuruɔɔ ki bi jo na be keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tɔɔɔ le lee la shishiin ni wε. Wu be bi Kile wo saanra|Kile saanra ti sigeε. ⁵² A wee ná wu she Pilate mu na she Yesu nixhugo ki jεeri wu mu. ⁵³ A Pilate di sɔɔ. A Yusufu di she Yesu nixhugo ki tirige, na fatɔɔ ka migile wu na, na she wu le faɔa ka ni. Kee nidugiyahaɔa ki bye faaya yi ni. Sipya be bi sanha le ja ki ni wε. ⁵⁴ Kee caɔa ki bye Pɔri caɔa, jiga na da mugɔ Yawutuu wo cadeεnge ke.

⁵⁵ Cεe pii pu bi taha Yesu na na yiri Galile ni ge, a pee be di gari ni Yusufu ni faɔa ki na, na she Yesu nixhugo ki sinniɔegana li wii. ⁵⁶ Lee kadugo na a pee cεe p'i ba deeye ni, na ba nudanga yarɔmuyɔ ni nudanga sinme yàa Yesu nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i ηmɔ cadeεnge ki ni, na be ni Kile wo jɔmεε li ni.

Yesu ya je na foro xu ni

24¹ Dimazhi wu nisɔɔgbɔhɔ ki na, a cèe p'i yiri. Pu bi nudanga sìnme pemu yàa ge, a p'i gari faɲa ki na ni pee ni. Kee caɲa ki bye Dimazhi caɲa.² Ba p'a nɔ wà wɛ, kageegbɔhɔ ke ki bi taga faɲa ki nɔ tɔ ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha faɲa ki nɔ na.³ A p'i jé faɲa ki ni, ga pu ya ta Kafɔ Yesu nixhugo ki ja wɛ.⁴ A pu xakilee di wuregi. Na pu niyereye yaha, a namaa shuun fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu fo.⁵ A cèe p'i fya, na pu puɔɔ sɔgi sɔgi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya we wu je jii na ge, jaha na yee d'a pa wee shaa xuu te ni wɛ?»⁶ Wu wa naha nige wɛ. W'a je na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na.⁷ Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba jé kakuubyii keɲe ni, p'a wu kori tige na. Wu caxhugo caɲa taanri wogo w'a je.»⁸ Ba p'a yee logo wɛ, a pu funɲɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi na.⁹ Wee tuun wu ni a p'i ba na yiri faɲa ki na. Na ba yee bæeri jaha jo tudunmɔ ke ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara bæeri.¹⁰ Cèe pii p'a yiri faɲa ki na ge, pee bye: Magadala sheen Mariyama, ni Zhane, ni Yakuba nu Mariyama. Cèe piimu be pu bye ni pu ni ge, a pee cèe pu be di yee ninuyɔ jo tudunmɔ pu mu.¹¹ Ga, a p'i cèe pu jomɔ pu ta ba giraya je wɛ, na bye pu ya dà pu na wɛ.¹² Ga lee be na, a Pyæeri kunni di yiri na baa kari faɲa ki na. Na she nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire ti ye ja wà. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuyɛ she Kalaapiire shuun na Emayusi koo na

¹³ Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaanji kee caɲa kiye pyaa kulo la ni. Lee mege je na Emayusi. Lee kulo le ni Zheruzalemu te wu bye kiloo ke ni nigin shishiin.¹⁴ Keree kiimu bæeri k'a pye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puyɛ mu.¹⁵ Na pu yaha pu na yɔɔ na yee jaha yu puyɛ mu, a Yesu ye pyaa di fulo pu na, na binne na gaanji ni pu ni.¹⁶ A pu kunni di ganha na wu jaa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu ce we.

¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yee di wa paari na keree kiike paari yiye mu wɛ?» Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i yere. Lee bi pu nahaya ta y'a tanha xuuni.¹⁸ Wa mege ki bye pu ni na Kilopasi, a wee di jo: «Ni mu ye nigin be wɛ, kaa le l'a sii pye Zheruzalemu ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalemu ni ni wu ya li ce we!»¹⁹ A Yesu di pu pye: «Lee je leke wɛ?» A p'i wu nɔ shɔ na: «Kaa le l'a pye Nazareti sheen Yesu na ge ge! Yesu bi bye Kile tudunmɔ baraga wo. Fanha bye wu kapyegege ni wu nɔ jomɔ ni Kile jaha taan ni sipyii pu be jaha taan.²⁰ Wèe wo saraya jaha shɔɔnriwee nɲɔɔfɛe|saraya jaha shɔɔnriwee nɲɔɔɔɔ ni wèe wo jahagbaa

fɛɛ p'a wu le shi watii keŋe ni, kɔnhɔ wu xhu. A pee di wu kori tige na. ²¹Wèe bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli sheen nɔɔ wolo, ga wu nixhugo na, nijaa jɛ wu caŋa taanri wogo. ²²Lee be na, cèe pii pu wa wèe ni ge, pii ya jomɔ pa jo wèe mu pemu ya wèe jaha wɔ fo xuuni ge. Pee ya soo she jisɔɔɔ ke na faŋa ki na. ²³Na ba jo na pee ya she gbo wu ja faŋa ki ni wɛ, ga na melekɛɛ pii ja wà. A pee melekɛɛ p'i pee pye na Yesu wa jii na. ²⁴Wèe kaafɛɛ pii be ya she faŋa ki na, na she li ta ba cèe p'a pa yi jo wèe mu wɛ, ga pu ya wuyɛ pyaa ja wɛ.»

²⁵Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni jɛ fungɔɔɔ baa fɛɛ. Kile tudunmɔɔ p'a yemu beeri jo ge, ali yee ya daa yee be na tɔvuyo na wɛ! ²⁶Go Shɔɔɔ wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na pa wu nɔɔ wu kan wu mu!» ²⁷Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee beeri paari pu mu. A wu yi jɔ kɔn Kile tudunmɔɔ Musa wo nijoyo yi na, fo na she nɔ Kile tudunmɔɔ pusamaa beeri wo nijoyo yi na.

²⁸Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i she deŋe lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyɛ pye kanna jahagbaa na w'a doroo na se. ²⁹Ga, a p'i wu jɛeri na: «Pinne ni wù ni, bani caŋa k'a xɔ, jeri tapyege ni piige k'a da wɔ.» A wu sɔɔ pu mu, a p'i binne jé kanha ki ni. ³⁰Ba liduun w'a nɔ wɛ, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lɔ na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu. ³¹Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu wɛ, a pu jii di na pahala wu na. A p'i na li cɛ na Yesu yɛ pyaa ki jɛ kii. Ga taapile ni, a p'i wii fɔ wu ni. ³²A p'i ganha na puyɛ pyi na: «W'a jo ni wèe ni, na jɔ kɔn na Kitabuu pu jomɔ pu jaha yu wèe mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xɔnhɔ na wèe funyɔ di bi taan?»

³³Taapile ni a p'i guri na gaŋɔ Zheruzalemu ni. Ba p'a she nɔ wà wɛ, na tudunmɔɔ ke ni nigin wu ni kalaapiire ti beeri ta p'a pinne. ³⁴A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafɔɔ w'a jɛ foro xu ni! W'a wuyɛ she Simɔ na!» ³⁵Le l'a pye pee shuun we be na koo li na ge, a pu be di guri na yee beeri paari pu mu, fo na she nɔ cɛgana leke na p'a Yesu ta cɛ buuri wu kegiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

³⁶Na pu yaha pu na pee jomɔ pu yu, a Yesu di foro yere pu niŋe ni na pu pye: «Kile wu janiŋe kan yi mu!» ³⁷A pu jaalaa di yiri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunɔ pee ya ja. ³⁸A Yesu di pu pye: «Jaha na yee d'a yi xakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungɔɔɔ ke tuugo yaha yiye mu wɛ? ³⁹Yi na keye yi wii ni na tɔɔɔ yi ni, neyɛ pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na be. Bani yafugunɔ jɛ ni ceexaara ni kaciiye ni wɛ, ga ne kunni di wa ni yi ni.» ⁴⁰Ba w'a yee jo wɛ, na wu keye ni wu tɔɔɔ yi she pu na. ⁴¹A kalaapiire ti funyɔ di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo

fogana lemu na ge, lee funṅɔ ni pu ya ta dà sanha wɛ. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?» ⁴² Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu. ⁴³ A wu ki shɔ na ki xa pu beeri jii na.

Yesu ya wuyɛ she wu tudunmɔɔ pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni nɛ bye ni yee ni ge, go ye nɛ bi jo yee mu. Nɛ bi yee pye jo yemu beeri y'a ka nɛ shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kile tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee beeri ṅɔ ya yaa na fa.» ⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu funṅɔnyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kile wo Kitabu wu jomɔ pu ɛɛ. ⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo caɲa taanri wogo, w'a nɛ na foro xu ni. ⁴⁷ Wee mɛgɛ na le yɛɛ le ya yaa na jo kɔɲɔ ke wo shi wu beeri mu, na li ṅɔ kɔn Zheruzalemu na na: shi wu beeri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kile na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu. ⁴⁸ Yee pu wa lee wo sɛɛɛɛ. ⁴⁹ Na To Kile w'a Fɛfɛɛɛ Munaa lemu wo ṅɔmɛɛ lɔ yi mu ge, nɛ na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalemu ni fɔlɔ, fo tee sefɛɛɛ te ba fenhe tigi yi na na yiri Kile we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wɛ, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wɛ, a wu wu keye tagi pu ṅɔṅɔ na, na ganha na duba pyi pu mu. ⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yiri laha pu tãan, na dugi kari fugba we ni. ⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu peɛɛ. Ba p'a wu peɛɛ xɔ mu wɛ, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalemu ni. ⁵³ A p'i bye tuun beeri ni p'a she puyɛ pinne Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kile peɛɛ.